

# COI Focus

## VENEZUELA Situatieschets

30 mei 2022 (update)

Cedoca

Oorspronkelijke taal: Nederlands

### DISCLAIMER:

Dit COI-product is geschreven door de documentatie- en researchdienst Cedoca van het CGVS en geeft informatie voor de behandeling van individuele verzoeken om internationale bescherming. Het document bevat geen beleidsrichtlijnen of opinies en oordeelt niet over de waarde van het verzoek om internationale bescherming. Het volgt de richtlijnen van de Europese Unie voor de behandeling van informatie over herkomstlanden van april 2008 en is opgesteld conform de van kracht zijnde wettelijke bepalingen. De auteur heeft de tekst gebaseerd op een zo ruim mogelijk aanbod aan zorgvuldig geselecteerde publieke informatie en heeft de bronnen aan elkaar getoetst. Het document probeert alle relevante aspecten van het onderwerp te behandelen, maar is niet noodzakelijk exhaustief. Als bepaalde gebeurtenissen, personen of organisaties niet vernoemd worden, betekent dit niet dat ze niet bestaan hebben.

Alle gebruikte bronnen staan kort vermeld in een voetnoot en uitgebreid beschreven in een bibliografie achteraan het document. Bronnen die geconsulteerd maar niet gebruikt werden, staan in een lijst van geraadpleegde bronnen. In uitzonderlijke gevallen worden bronnen niet bij naam genoemd. Wie specifieke informatie uit dit document gebruikt, moet de bronverwijzing uit de bibliografie vermelden.

Publicatie of verspreiding van dit document is alleen mogelijk na schriftelijke toestemming van het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen.

This COI-product has been written by Cedoca, the Documentation and Research Department of the CGRS, and it provides information for the processing of individual applications for international protection. The document does not contain policy guidelines or opinions and does not pass judgment on the merits of the application for international protection. It follows the Common EU Guidelines for processing country of origin information (April 2008) and is written in accordance with the statutory legal provisions.

The author has based the text on a wide range of public information selected with care and with a permanent concern for crosschecking sources. Even though the document tries to cover all the relevant aspects of the subject, the text is not necessarily exhaustive. If certain events, people or organisations are not mentioned, this does not mean that they did not exist.

All the sources used are briefly mentioned in a footnote and described in detail in a bibliography at the end of the document. Sources which have been consulted but which were not used are listed as consulted sources. In exceptional cases, sources are not mentioned by name. When specific information from this document is used, the user is asked to quote the source mentioned in the bibliography.

This document can only be published or distributed with the written consent of the Office of the Commissioner General for Refugees and Stateless Persons.

## Inhoudstafel

<b>Lijst van afkortingen .....</b>	<b>4</b>
<b>Inleiding.....</b>	<b>6</b>
<b>1. Politieke situatie .....</b>	<b>7</b>
1.1. Achtergrond .....	7
1.2. Ontwikkelingen sinds 2021 .....	9
1.3. COVID-19 .....	10
1.3.1. Cijfers .....	10
1.3.2. Vaccinaties .....	11
<b>2. De veiligheidssituatie: algemene analyse .....</b>	<b>12</b>
<b>3. Strijdende partijen .....</b>	<b>14</b>
3.1. Actoren van de staat .....	14
3.1.1. De FANB en de Milicia Bolivariana .....	14
3.1.2. SEBIN en de DGCIM.....	15
3.1.3. GNB, PNB, CICPC en de FAES .....	15
3.1.4. De Colectivos .....	16
3.2. De niet-statelijke gewapende groeperingen.....	17
3.2.1. Megabandas .....	17
3.2.2. Sindicatos.....	18
3.2.3. Fuerzas Bolivarianas de Liberación, FBL.....	18
3.2.4. De Colombiaanse gewapende groeperingen .....	19
3.2.5. De Braziliaanse gewapende groeperingen .....	20
<b>4. Typologie en doelwitten van het geweld .....</b>	<b>20</b>
4.1. Het geweld door de gewapende groeperingen.....	20
4.2. Het geweld gelinkt aan de ordetroepen van de staat .....	23
4.2.1. Grootschalige corruptie .....	23
4.2.2. Ordetroepen en buitengerechtelijke executies .....	24
<b>5. Geografische verdeling .....</b>	<b>26</b>
5.1. Miranda, Aragua, Sucre en het hoofdstedelijk district .....	27
5.1.1. Aragua .....	27
5.1.2. Grootstedelijk gebied Caracas .....	28
5.1.3. Sucre en Delta Amacuro .....	31
5.2. De grensstaten.....	32
5.2.1. Algemene geweldsdynamieken .....	32
5.2.2. Geweldsdynamieken per staat.....	34
<b>6. Impact op leven van de burgerbevolking .....</b>	<b>41</b>
<b>7. De socio-economische situatie .....</b>	<b>43</b>
7.1. Krimpende economie en torenhoge inflatie.....	43
7.2. Dollarisatie .....	46
7.3. Sociale protesten .....	47
<b>8. De humanitaire situatie .....</b>	<b>47</b>
8.1. Algemene analyse.....	47
8.2. Toegang tot basisvoorzieningen.....	48
8.2.1. Toegang tot voedsel .....	48
8.2.2. Toegang tot gezondheidszorg.....	51
8.2.3. Toegang tot drinkbaar water .....	52
8.2.4. Toegang tot elektriciteit .....	52
8.2.5. Toegang tot onderwijs.....	53
<b>9. Migratie .....</b>	<b>54</b>
9.1. Algemene vaststellingen .....	54

9.2. Terugkeer.....	55
<b>Samenvatting.....</b>	<b>56</b>
<b>Bibliografie.....</b>	<b>58</b>

---

## Lijst van afkortingen

ACAPS	The Assessment Capacities Project
ACLED	Armed Conflict Location & Event Data Project
AI	Amnesty International
AN	Asamblea Nacional
ANC	Asamblea Nacional Constituyente
AUC	Autodefensas Unidas des Colombia
BACRIM	Bandas Criminales
BBC	British Broadcasting Corporation
CBP	Customs and Border Protection
CCDB	Interagency Consolidated Counterdrug Database
CICPC	Cuerpo de Investigaciones Científicas, Penales y Criminalísticas
CLAP	Comité Local de Abastecimiento y Producción
CNE	Consejo Nacional Electoral
CODHEZ	Comisión para los Derechos Humanos del Estado Zulia
CSIS	Center for Strategic and International Studies
DGCIM	Dirección general de contra inteligencia militar
ECLAC	The Economic Commission for Latin America
ELN	Ejército de Liberación Nacional
ENCOVI	Encuesta sobre Condiciones de Vida
FAES	Fuerzas de Acciones Especiales
FANB	Fuerza Armada Nacional Bolivariana
FARC	Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia
FBL	Fuerzas Bolivarianas de Liberación
FPLN	Fuerzas Patrióticas de Liberación Nacional
GNB	Guardia nacional bolivariana
HRW	Human Rights Watch
ICC	International Criminal Court
ICG	International Crisis Group
IED	Improvised Explosive Device
IFRC	International Federation of Red Cross
IMF	Internationaal Monetair Fonds
INCB	International Narcotics Control Board
MUD	Mesa de Unidad Democrática

OAS	Organisation of American States
OHCHR	United Nations High Commissioner for Human Rights
OSAC	Overseas Security Advisory Council
OVCS	Observatorio Venezolano de Conflictividad Social
OVSP	Observatorio Venezolano de Servicios Públicos
OVV	Observatorio Venezolano de Violencia
PAHO	Pan American Health Organization
PDVSA	Petróleos de Venezuela SA
PNB	Policía nacional bolivariana
PROVEA	Programa Venezolano de Educación- Acción en Derechos Humanos
PSUV	Partido Socialista Unido de Venezuela
SEBIN	Servicio bolivariano de inteligencia
SIPRI	Stockholm International Peace Research Institute
TANCOL	Terroristas Armados Narcotraficantes Colombianos
TPS	Temporary Protection Status
TPP	Temporary Protection Permits
UNASUR	Union of South American Nations
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
USDoS	United States Department of State
WFP	World Food Programme
WHO	World Health Organisation
WOLA	Washington Office on Latin America

## Inleiding

Het doel van dit onderzoek is een stand van zaken op te maken over de algemene situatie in Venezuela. Het onderzoek richt zich hierbij op de politieke situatie, de veiligheidssituatie en de socio-economische situatie van het land om een zo breed mogelijke analyse te maken van de huidige stand van zaken. De situatie van specifieke profielen, zoals bijvoorbeeld journalisten of politieke activisten, vormen geen voorwerp van deze analyse. Deze COI Focus richt zich in het bijzonder op de periode van mei 2021 tot mei 2022 en is een update van het gelijknamige rapport van 28 april 2021. Het onderzoek werd afgesloten op 30 mei 2022.

De analyse bestaat uit acht hoofdstukken en begint met een beschrijving van de huidige politieke situatie. Hier komt eerst een kort overzicht aan bod van de belangrijkste politieke ontwikkelingen sinds de start van het presidentschap van Maduro. Vervolgens worden de actuele politieke ontwikkelingen van mei 2021 tot en met mei 2022 meer in detail toegelicht. Ook de situatie met betrekking tot de COVID-19-pandemie komt hier kort aan bod. Een tweede hoofdstuk gaat dieper in op de veiligheidssituatie in Venezuela en geeft een algemene analyse van de belangrijkste ontwikkelingen voor de referentieperiode van dit onderzoek. De hierop volgende hoofdstukken gaan na wie de belangrijkste actoren zijn die de veiligheidssituatie beïnvloeden, wat de typologie is van het geweld, wie de doelwitten zijn, en welke delen van het land als meest gewelddadig kunnen worden beschouwd. Een zesde hoofdstuk gaat vervolgens dieper in op de impact dat het geweld heeft op het dagelijks leven van de burgerbevolking.

Het zevende en achtste hoofdstuk schetsen de socio-economische situatie en de humanitaire situatie in Venezuela. Hoofdstuk zeven start met een schets van het socio-economische klimaat en geeft nadien toelichting bij de de-factodollarisatie die zich doorheen de afgelopen jaren heeft voltrokken. Cedoca gaat na of deze ontwikkeling een invloed heeft op de algemene levensstandaard van de Venezolanen. Vervolgens beschrijft hoofdstuk acht hoe het gesteld is met de toegang tot voedsel, water, elektriciteit, gezondheidszorg en onderwijs. In een laatste hoofdstuk richt dit onderzoek zich ten slotte op de migratie van meer dan zes miljoen Venezolanen naar het buitenland. Ook de beperkte terugkeer uit de buurlanden, als gevolg van hun precaire economische situatie, wordt hier kort belicht.

Voor het schrijven van dit rapport raadpleegde Cedoca publicaties van analysecentra en gespecialiseerde organisaties zoals onder meer de Observatorio Venezolano de Violencia (OVV), Fundaredes, InSight Crime, Observatorio Venezolano de Conflictividad Social (OVCS), Monitor de Victimas, Programa Venezolano de Educación- Acción en Derechos Humanos (PROVEA), het World Food Programme (WFP), Caritas Venezuela, de International Crisis Group (ICG) en het Washington Office on Latin America (WOLA). Internationale organisaties zoals Human Rights Watch (HRW) en VN-bronnen zoals de United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR) werden eveneens geconsulteerd. Aanvullende opzoeken deed Cedoca op het internet via de zoekmotor Google, in de databanken van Refworld, ecoi.net en Factiva, en op de websites van lokale en internationale mediakanalen zoals de oppositiekraant TalCual, El Pitazo, El Nacional maar ook British Broadcasting Corporation (BBC), Reuters, Bloomberg, The Washington Post, The Economist en The New York Times (NYT).

In dit document maakt Cedoca voor plaats- en persoonsnamen, namen van gewapende groepen en politieke partijen, gebruik van de meest courante schrijfwijze uit de Spaanstalige bronnen die geraadpleegd werden. Voor de categorisering van het geweld baseert Cedoca zich op de terminologie van de geraadpleegde bronnen.

Cedoca volgt de situatie in Venezuela voortdurend op. Als er zich fundamentele wijzigingen of ontwikkelingen zouden voordoen die de situatie ter plaatse aanzienlijk veranderen, dan zal Cedoca deze COI Focus zo snel mogelijk bijwerken.

## 1. Politieke situatie

### 1.1. Achtergrond

Gedurende veertien jaar, van 1999 tot 2013, was Hugo Chávez president van Venezuela. Hij was een charismatische voormalige legerofficier die in 1998 verkozen werd met de belofte een einde te maken aan de corruptie en sociale uitsluiting waar het land toen onder gebukt ging.<sup>1</sup> Gedurende zijn ambtsperiode onderging Venezuela enorme politieke en economische veranderingen. Het land kreeg een nieuwe grondwet, een nieuwe wetgevende macht bestaande uit één kamer, en zelfs een nieuwe naam, de Bolivariaanse Republiek Venezuela, genaamd naar de Zuid-Amerikaanse Simon Bolívar. Gesteund door hoge winstmarges op de olieprijs kon Chávez de rol van de overheid in de economie ook gevoelig uitbreiden, onder andere door het nationaliseren van verschillende bedrijven. De regering voorzag ook in allerlei sociale programma's om de armoede in het land terug te dringen, vooral gefinancierd door de winsten op olie.<sup>2</sup> In oktober 2012 kwam een einde aan zijn tweede ambtstermijn van zes jaar en voorzag men in nieuwe verkiezingen. Chávez bij wie in juni 2011 kanker was vastgesteld, was ernstig ziek. Na enkele operaties in Cuba verklaarde de president te zijn genezen en startte zijn electorale campagne. Hij won de verkiezingen in oktober 2012 met 55,4% van de stemmen van zijn tegenkandidaat van de oppositie, Henrique Capriles. Zijn nieuwe ambtstermijn begon op 10 januari 2013 maar Chávez haalde zijn eedaflegging als president niet meer.<sup>3</sup> Op 5 maart 2013 stierf Hugo Chávez aan kanker.<sup>4</sup> Veertig dagen later werden nieuwe verkiezingen georganiseerd die gewonnen werden door Nicolas Maduro, met slechts een marge van minder dan 1,5 %. Chávez had Maduro, die ook zijn vicepresident was, zelf nog aangeduid als zijn opvolger.<sup>5</sup>

Venezuela was na de verkiezingen van april 2013, volgens een rapport van International Crisis Group (ICG) van mei 2013, een zeer verdeeld land met evenveel aanhangers van Chávez' regime als van de oppositie.<sup>6</sup> Begin februari 2014 kreeg president Maduro te maken met de grootste demonstraties tegen zijn beleid sinds zijn aantreden als president bijna een jaar eerder. Bovendien waren deze demonstraties, volgens verschillende journalisten, de meest gewelddadige en wijdverspreide van het afgelopen decennium in Venezuela.<sup>7</sup>

Op 6 december 2015 vonden parlementsverkiezingen plaats. De oppositie, verenigd in de coalitie van Democratische Eenheid (Mesa de Unidad Democrática, MUD) won deze verkiezingen met een tweederdemeerderheid: 112 van de 167 zetels. Al snel na de verkiezingen verscherpte de confrontatie tussen de regering en de oppositie. President Maduro nam, in aanloop naar de installatie van het nieuwe parlement (de Algemene Vergadering, Asamblea Nacional, AN ) op 5 januari 2016, een aantal maatregelen waarmee de macht van het parlement werd ingeperkt. Zo werden een aantal rechters van het hooggerechtshof voortijdig vervangen, waardoor het hof onder vergaande invloed van de regering kwam. Vervolgens schorste het hooggerechtshof, vanwege veronderstelde onregelmatigheden tijdens de verkiezingen, vier parlementariërs. Hierdoor verloor de oppositie haar tweederdemeerderheid die nodig is om voorstellen tot een eventuele grondwetswijziging te doen.<sup>8</sup>

Op 23 januari 2019 riep Juan Guaidó zichzelf uit tot waarnemend president. Dit gebeurde twee weken nadat president Maduro de eed aflegde voor zijn tweede ambtstermijn. De oppositieleider baseerde

---

<sup>1</sup> ICG, 16/05/2013, [url](#)

<sup>2</sup> CRS (Sullivan P.), 1/04/2015, [url](#)

<sup>3</sup> ICG, 16/05/2013, [url](#)

<sup>4</sup> Foreign Affairs (Penfold M.), 12/03/2013, [url](#)

<sup>5</sup> ICG, 16/05/2013, [url](#)

<sup>6</sup> ICG, 16/05/2013, [url](#)

<sup>7</sup> BBC News, 4/03/2014, [url](#)

<sup>8</sup> CRS (Sullivan P.), 22/08/2016, [url](#)

zich hierbij op de artikels 233, 333, en 350 van de Venezolaanse grondwet, die stellen dat in geval van onbekwaamheid van de president om het land te leiden, de voorzitter van het parlement de interim-president wordt.<sup>9</sup> Nadien probeerde de oppositieleider het leger aan zijn kant te krijgen.<sup>10</sup> Zo beloofde hij amnestie voor misdaden uit het verleden en garanties op toekomstige tewerkstelling. De aanpak was bedoeld om individuele commandanten naar zijn kant te lokken in plaats van het leger als geheel in een politieke transitie te betrekken.<sup>11</sup> Het interim-presidentschap van Guaidó werd erkend door meer dan 50 staten, waaronder de VS, de UK en de meeste Latijns-Amerikaanse staten.<sup>12</sup>

In de vroege ochtend van 30 april 2019 kondigde Juan Guaidó nabij de militaire luchtmachtbasis La Carlota in Caracas, *Operación Libertad* af, een poging om de Venezolaanse president Nicolás Maduro af te zetten. Juan Guaidó riep het topkader van het leger op om hem te vervoegen.<sup>13</sup> De medestanders van Juan Guaidó slaagden er echter niet in om de luchtmachtbasis van La Carlota in te nemen en tijdens het verdere verloop van de dag bleef de verhoopde steun van de legertop uit. Slechts een klein aantal laaggeplaatste soldaten, met als enige belangrijke figuur, Manuel Ricardo Christopher Figuera, die toen hoofd was van de inlichtingendienst (Servicio Bolivariano de Inteligencia Nacional, SEBIN) beantwoordden de oproep van Guaidó om te rebelleren.<sup>14</sup> Op de avond van 30 april 2019 verscheen Nicolás Maduro in het gezelschap van de legerleiding op televisie. Hij verklaarde dat Juan Guaidó er niet in slaagde om de steun van het leger te verwerven en verklaarde dat de aanstichters van de opstand tegen zijn regime hard aangepakt zouden worden.<sup>15</sup>

In mei en juni 2019 vonden de eerste onderhandelingen plaats tussen het regime-Maduro en de oppositie na de mislukte staatsgreep van 30 april 2019, onder de auspiciën van de Noorse regering. De gesprekken gingen nadien verder in Barbados maar werden uiteindelijk in september 2019 afgebroken.<sup>16</sup>

Op 6 december 2020 vonden in Venezuela parlementsverkiezingen plaats. De regeringspartij (PSUV, Partido Socialista Unido de Venezuela) en haar bondgenoten wonnen 257 van de 277 zetels. De oppositie was naar aanloop van de verkiezingen zeer verdeeld over deelname. Voormalig presidentskandidaat Henrique Capriles zette zich openlijk af tegen Guaidó en verklaarde deel te nemen aan de verkiezingen.<sup>17</sup> De deelnemende oppositiepartijen behaalden ongeveer 30 % van de stemmen. Maar het stelsysteem leverde hen slechts 20 zetels op. De autoriteiten schatten de opkomst op 31 %, hoewel waarnemers van de oppositie beweerden dat deze veel lager was. De reguliere oppositie onder leiding van Juan Guaidó, weigerde deel te nemen en noemde de verkiezingen een schijnvertoning. De VS, de EU-lidstaten en vele andere landen verklaarden dat de verkiezingen noch vrij noch eerlijk zijn verlopen.<sup>18</sup>

Begin 2021 is de politieke situatie volgens ICG nijpend. De parlementsverkiezingen begin december 2020 versterkten de macht van president Nicolás Maduro over alle takken van de staat, met uitzondering van enkele lokale autoriteiten. Het merendeel van de oppositie boycotte de verkiezingen met het argument dat deze noch vrij noch eerlijk konden verlopen, maar hun weigering om deel te nemen heeft hoge politieke kosten met zich meegebracht, aldus ICG. De meeste westerse en Latijns-Amerikaanse landen weigerden het nieuwe parlement te erkennen, dat op 5 januari 2021 is beëdigd en bijna volledig bestaat uit Maduro-loyalisten. Maar ze onderschrijven evenmin het argument van de

<sup>9</sup> Constitución de la república bolivariana de venezuela, s.d., [url](#)

<sup>10</sup> BBC News, 13/01/2020, [url](#)

<sup>11</sup> ICG, 16/09/2019, [url](#)

<sup>12</sup> BBC, 03/05/2019, [url](#)

<sup>13</sup> The Economist, 30/04/2019, [url](#)

<sup>14</sup> ICG, 16/09/2019, [url](#)

<sup>15</sup> The Economist, 02/05/2019, [url](#); The Guardian (Phillips T.), 01/05/2019, [url](#); BBC, 03/05/2019, [url](#)

<sup>16</sup> CSIS (Rendon M., Schneider M), 06/11/2019, [url](#)

<sup>17</sup> Reuters, 03/09/2020, [url](#)

<sup>18</sup> ICG, 21/12/2020, [url](#)



oppositie dat de oude AN haar mandaat behoudt en de ondersteuning geeft voor de claim van Juan Guaidó op het presidentschap.<sup>19</sup> Zo verklaarde de EU eind januari 2021 dat ze Guaidó beschouwt als een "bevoorrechte gesprekspartner" maar niet langer als interim-president van Venezuela.<sup>20</sup>

## 1.2. Ontwikkelingen sinds 2021

Begin januari 2021 nam Joe Biden het presidentschap van de VS over van Donald Trump.<sup>21</sup> De onmiddellijke effecten van deze veranderingen waren eerder gering : de door Guaidó geleide oppositie bleef vasthouden aan haar status als de enige democratisch gekozen vertegenwoordiger van het Venezolaanse volk, terwijl ze de autoriteit en legitimiteit van de regering Maduro betwistte. Naarmate 2021 vorderde leek er steeds meer opening te ontstaan voor nieuwe onderhandelingen.<sup>22</sup> Verschillende maatschappelijke organisaties verzamelden zich onder de paraplu van het nieuw opgerichte Foro Cívico. En ook de oppositiepartij van voormalig presidentskandidaat Henrique Capriles stelde zich gematigder op en vond de regering van Maduro bereid concessies te doen op een aantal belangrijke gebieden zoals electorale voorwaarden, toegang voor humanitaire hulp en politieke gevangenen. Het belangrijkste compromis van de regering was haar besluit om de oppositie twee zetels toe te kennen in het vijfkoppige bestuur van de Nationale Kiesraad, die in mei 2021 door het door de regering gecontroleerde parlement werd benoemd.<sup>23</sup>

Deze stappen leidden tot hernieuwde belangstelling voor onderhandelingen van de kant van Guaidó's interim-regering. Een nieuwe ronde van contacten, wederom gefaciliteerd door Noorwegen, vond plaats en een akkoord om de onderhandelingen te hervatten werd bereikt. Deze zouden doorgaan in Mexico. Maar nog voordat de onderhandelingen goed van start konden gaan dook een nieuw probleem op in de vorm van de eis van president Maduro dat Alex Saab een van de onderhandelaars moest zijn. Saab is een Colombiaanse zakenman die in de VS wordt beschuldigd van het witwassen van geld. Toen Saab in oktober 2021, uit Kaapverdië, werd uitgeleverd aan de VS kondigden de Venezolaanse autoriteiten aan hun deelname aan de besprekingen op te schorten en beschuldigden ze de VS ervan de onderhandelingen te saboteren.<sup>24</sup>

Op 21 november 2021 vonden lokale en regionale verkiezingen plaats. De belangrijkste oppositiepartijen besloten hun boycot te beëindigen en deel te nemen aan de verkiezingen. De EU heeft de verkiezingen waargenomen en haar verkiezingswaarnemingsmissie constateerde 'structurele tekortkomingen' zoals willekeurige politieke diskwalificatie van kandidaten, ongelijke toegang tot de media en uitgebreid gebruik van staatsmiddelen tijdens de campagne.<sup>25</sup> Tijdens deze verkiezingen werden 23 gouverneurs, 335 burgemeesters en meer dan 2.700 gemeenteraadsleden verkozen. De opkomst bedroeg slechts 42,5 % en was hiermee de laagste in de afgelopen 25 jaar. Het feit dat zo'n zes miljoen mensen, een op de zeven Venezolanen, het land hebben verlaten, heeft ook invloed op deze opkomst. Volgens de Venezolaanse autoriteiten won het pro-Maduro kamp 20 gouverneurs en 212 burgemeesters, hoewel een meerderheid van de stemmen naar de oppositie ging. De versnippering van de oppositie heeft haar vermogen om van deze stemmen te profiteren echter beperkt. Met 59 burgemeesters heeft de oppositie onder het eenheidsplatform haar burgemeesters wel verdubbeld in vergelijking met de verkiezingen van 2017.<sup>26</sup>

<sup>19</sup> ICG, 29/01/2021, [url](#)

<sup>20</sup> Reuters, 25/01/2021, [url](#)

<sup>21</sup> ICG, 17/02/2022, [url](#)

<sup>22</sup> ICG, 17/02/2022, [url](#)

<sup>23</sup> ICG, 17/02/2022, [url](#)

<sup>24</sup> Reuters (Armas M.), 17/10/2021, [url](#)

<sup>25</sup> European Parliament, 01/2022, [url](#)

<sup>26</sup> European Union External Action, 30/11/2021, [url](#)

Begin maart 2022 bracht de entourage van de Amerikaanse president Biden plots een bezoek aan Venezuela, ondanks dat de VS tot nu toe weigerde rechtstreeks met Maduro te onderhandelen.<sup>27</sup> Het bezoek was des te meer onverwacht omdat Maduro expliciet zijn steun had uitgesproken voor Rusland na de invasie van Oekraïne eind februari 2022. Maar toch lijken juist deze gebeurtenissen in Oekraïne de omwenteling van Washington te hebben veroorzaakt. Het besluit van de regering Biden om de invoer van Russische olie en gas te verbieden als vergelding voor de aanval op Oekraïne, betekent immers dat het op zoek moet gaan naar alternatieve bronnen.<sup>28</sup> Na afloop van het Amerikaanse bezoek verklaarde Maduro opnieuw bereid te zijn deel te nemen aan de onderhandelingen met de oppositie.<sup>29</sup>

In 2021 werd eveneens duidelijk dat er een officieel onderzoek van het Internationaal Strafhof (International Criminal Court, ICC) komt. Reeds in 2020 oordeelde de aanklager van het Internationaal Strafhof, Karim Khan, in een voorlopig onderzoek dat er een redelijke basis was om aan te nemen dat civiele autoriteiten, leden van de strijdkrachten en regeringsgezinde personen sinds ten minste april 2017 misdaden tegen de menselijkheid hebben begaan. In maart 2022 besliste het ICC om een kantoor te openen in Caracas. In april 2022 wees de aanklager van het ICC het verzoek van de Venezolaanse autoriteiten af om het onderzoek naar de vermeende mensenrechtenschendingen uit te stellen. Caracas had om uitstel gevraagd om aan te tonen dat de autoriteiten zelf in staat waren om hun eigen onderzoek te doen naar de misdaden die sinds 2017 zijn gepleegd. Maar volgens Khan konden de autoriteiten onvoldoende aantonen dat hun inspanningen voldoende waren en besliste hij dat het ICC het onderzoek zou voeren.<sup>30</sup>

Venezuela staat voor 2021 met een score van 177 op de derde laatste plaats van de 180 landen wereldwijd op de Corruption Perception Index en bevindt zich hiermee tussen Jemen (174) en Somalië (178). Het land kreeg voor het jaar 2021 een score toebedeeld van 14/100 en scoort hiermee een punt lager dan in 2020 en vier punten lager dan in 2018.<sup>31</sup>

Venezuela verloor opnieuw een punt op The Economist Democracy Index. Het staat nog steeds op de laatste plaats voor Centraal en Zuid-Amerika en op de 17<sup>e</sup> laatste plaats wereldwijd. Het staat geclassificeerd als "autoritair regime".<sup>32</sup>

Op de Rule of Law index van het World Justice Project bevindt Venezuela zich voor 2021 op de laatste plaats wereldwijd (139).<sup>33</sup>

## 1.3. COVID-19

### 1.3.1. Cijfers

Half maart 2020 werd de eerste besmetting met het coronavirus in Venezuela vastgesteld. De autoriteiten kondigden onmiddellijk de noodtoestand af en legden een nationale quarantaine op vanaf 22 maart 2020. Deze noodtoestand werd sindsdien maandelijks verlengd.<sup>34</sup>

De regering nam preventieve maatregelen, waaronder zeven dagen radicale lockdown gevolgd door zeven dagen waarin een meer flexibele aanpak gold. Tijdens de lockdown-week waren enkel de

<sup>27</sup> France24, 08/03/2022, [url](#)

<sup>28</sup> ICG, 16/03/2022, [url](#)

<sup>29</sup> France24, 08/03/2022, [url](#)

<sup>30</sup> Reuters, 21/04/2022, [url](#)

<sup>31</sup> Transparency International, 25/01/2022, [url](#)

<sup>32</sup> EIU, 09/02/2022, [url](#)

<sup>33</sup> World Justice Project, 2021, [url](#)

<sup>34</sup> Europapress, 17/02/2021, [url](#)

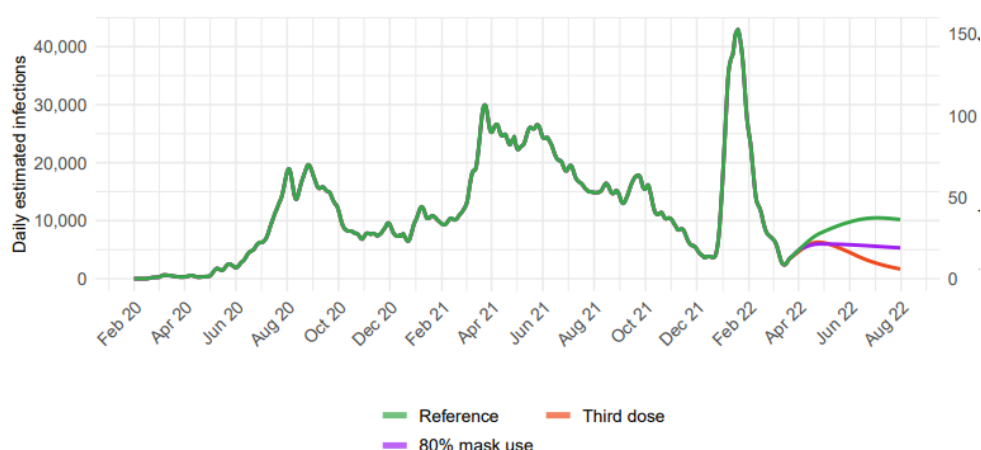
essentiële winkels open. Tijdens de andere week mochten ook de restaurants en cafés open.<sup>35</sup> In november 2021 werd deze maatregel opnieuw afgeschaft.<sup>36</sup>

In tegenstelling tot de situatie in de buurlanden bleef het aantal besmettingen met het coronavirus in Venezuela initieel laag. Ook het aantal overlijdens bleef zeer laag en stabiel. Althans volgens de officiële cijfers. Maar experts uiten ernstige twijfels bij de betrouwbaarheid van deze cijfers.<sup>37</sup>

Een jaar na de ontdekking van het eerste geval van COVID-19 registreert Venezuela 145.379 bevestigde gevallen en 1.430 sterfgevallen.<sup>38</sup> Opnieuw een jaar later, op 10 april 2022, zijn volgens de cijfers van de autoriteiten in totaal 521.471 besmettingen met COVID-19 en 5.695 doden geregistreerd.<sup>39</sup> Specialisten van het Institute for Health Metrics and Evaluation, een onafhankelijk wereldgezondheidscentrum in Washington, voorzien geen grote stijging in de maanden april-augustus 2022.<sup>40</sup>

### Projections and scenarios

Figure 22.1: Daily COVID-19 infections until August 01, 2022 for three scenarios



Institute for Health Metrics and Evaluation: Dagelijkse besmettingen en scenario's<sup>41</sup>

### 1.3.2. Vaccinaties

Officieel begon Venezuela zijn vaccinatieprogramma op 18 februari 2021. Half April 2021 heeft het land in totaal 800.000 vaccins ontvangen, goed om 400.000 mensen te vaccineren. Voor 300.000 dosissen gaat het om het aangekochte Russische Sputnik V. En in 500.000 dosissen gaat het om een donatie van China, namelijk Sinopharm.<sup>42</sup> De communicatie van de autoriteiten over wie half april 2021 reeds een vaccin heeft ontvangen is warrig en tegenstrijdig. Zo kondigden de autoriteiten aan te starten met de oudere bevolking maar riep enkel deze personen op die beschikken over een *Carnet de la Patria*<sup>43</sup> (vaderlandskaat).<sup>44</sup> Mensenrechtenactivisten en academici uitten sterke kritiek op het

<sup>35</sup> Global Monitoring, 24/02/2021, [url](#)

<sup>36</sup> US Embassy in Venezuela, 06/04/2022, [url](#)

<sup>37</sup> AS/COA, s.d., [url](#)

<sup>38</sup> Runrun.es, 15/04/2021, [url](#)

<sup>39</sup> Runrun.es, 10/04/2022, [url](#)

<sup>40</sup> Institute for Health Metrics and Evaluation, 08/04/2022, [url](#)

<sup>41</sup> Institute for Health Metrics and Evaluation, 08/04/2022, [url](#)

<sup>42</sup> Caracas Chronicles (Pineda J.), 16/04/2021, [url](#)

<sup>43</sup> De Carnet de la Patria (vaderlandskaat) bestaat sinds 2017 en is nodig om te kunnen genieten van bepaalde voordelen zoals het verkrijgen van voedselpakketten, pensioenen, medicijnen en gesubsidieerde benzine. Tegenstanders zien de kaart als een middel om de bevolking te controleren. IRB, 18/05/2018, [url](#)

<sup>44</sup> Caracas Chronicles (Pineda J.), 16/04/2021, [url](#)

feit dat de vaccinatie gekoppeld wordt aan het bezit van de *Carnet de la Patria*. Het is volgens hen discriminerend en een nieuwe poging van de autoriteiten om meer mensen in dit systeem te dwingen. Ze roepen op om enkel het bezit van de identiteitskaart te koppelen aan de vaccinatie.<sup>45</sup>

Venezuela kocht eveneens met eigen middelen vaccins aan via het COVAX-systeem. De eerste lading vaccins arriveerde op 7 september 2021.<sup>46</sup> De zesde lading in maart 2022.<sup>47</sup> Volgens een toespraak van de president in februari 2022 moet elke inwoner om de vier maanden een boostershot gaan halen.<sup>48</sup>

Het Institute for Health Metrics and Evaluation schat dat tegen 1 augustus 2022 75 % van de bevolking volledig gevaccineerd zal zijn.<sup>49</sup>

## 2. De veiligheidssituatie: algemene analyse

Onder het presidentschap van Maduro zijn de burgerveiligheid en staatscontrole in Venezuela dramatisch verslechterd, aldus verschillende experts van het Center for Strategic and International Studies (CSIS).<sup>50</sup> Colombiaanse guerrillagroeperingen zoals de Revolutionaire Strijdkrachten van Colombia (Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia, FARC) en het Nationale Bevrijdingsleger (Ejército de Liberación Nacional, ELN) opereren op Venezolaanse bodem, vaak met de steun van het regime, en controleren delen van het grondgebied. Gewelddadige confrontaties in 2021 tussen criminele groeperingen en het Venezolaanse leger in de grensstaat Apure hebben geleid tot toenemende slachtoffers en gedwongen migratie naar Colombia. Ook in stedelijke gebieden zoals Caracas vonden in 2021 gewapende confrontaties plaats tussen gewelddadige bendes en veiligheidstroepen van de staat, waardoor buurten werden afgesloten en de staatscontrole verder verslechterde. Tijdens een conferentie over de veiligheidssituatie in Venezuela van het CSIS in december 2021, benoemde Brownfield, voormalig VS-ambassadeur in Venezuela en nu senior-expert bij het CSIS, de situatie in Venezuela als rampzalig. Volgens hem ervaarde het land momenteel "a complete breakdown" op het gebied van veiligheid.<sup>51</sup> Hiervoor ziet hij verschillende oorzaken, waarvan corruptie en de ineenstorting van de overheidsinstellingen een van de belangrijkste zijn. Daarnaast bezit het land verschillende belangrijke economische incentives, zoals drugshandel, illegale mijnbouw, mensensmokkel en witwassen van geld, die tal van criminele groeperingen aantrekken. Ten slotte zijn er ook een aantal politieke drijfveren die mee verantwoordelijk zijn voor de toenemende ineenstorting van de veiligheidssituatie in het land. Zo gebruikt het regime zelf gewapende groeperingen om de bevolking onder controle te houden, hebben de autoriteiten verschillende akkoorden gesloten met Colombiaanse guerrillagroeperingen, zoals de FARC en het ELN, en hen toegang en vrije beweging op haar grondgebied verleend. Ten slotte hebben ook Cuba, Iran en Rusland de laatste jaren een sterkere rol gekregen in het land en de vrijheid om hun eigen veiligheidsdiensten er te laten opereren. Venezuela vormt hiermee het centrum van een geopolitieke beweging, gericht tegen de VS, aldus verschillende analisten op de CSIS-conferentie.<sup>52</sup>

Venezuela-expert en professor politieke wetenschappen aan de U.S. Naval Academy, John Polga-Hecimovich, formuleert de veiligheidssituatie in Venezuela eind 2021 als volgt:

<sup>45</sup> Efecto Cocuyo, 14/04/2021, [url](#)

<sup>46</sup> PAHO, 07/09/2021, [url](#)

<sup>47</sup> Infobae, 18/03/2022, [url](#)

<sup>48</sup> Ultimas Noticias, 22/02/2022, [url](#)

<sup>49</sup> Institute for Health Metrics and Evaluation, 08/04/2022, [url](#)

<sup>50</sup> CSIS, 20/12/2021, [url](#)

<sup>51</sup> CSIS, 20/12/2021, [url](#)

<sup>52</sup> CSIS, 20/12/2021, [url](#)

“Venezuela exhibits dramatically low security capacity for a country not at war. The autocratic government no longer holds a monopoly on the legitimate use of force across its national territory, fails to enforce border control, and offers little protection to its citizens from organized criminal groups or street crime. Moreover, its ability to carry out these functions has fallen markedly since the early 2010s, as a consequence of the country’s unprecedented economic collapse and the central government’s reliance on non-state actors to govern. Worryingly, Venezuela appears to have evolved from a weak state in the early 2010s into a failing one by 2021.”<sup>53</sup>

Ook Hecimovich wijst op het feit dat de operationele macht en de territoriale aanwezigheid van de veiligheidstroepen verder verzwakte en tegelijkertijd de macht van de niet-statelijke (criminele) organisaties verder toenam. Anno 2021 hebben veel van deze illegale groeperingen de staat en zijn veiligheidsapparaat zowel in stedelijke gebieden als in landelijke gebieden vervangen. De reguliere strijdkrachten hebben zich in het beste geval onwillig of onbekwaam getoond bij het bestrijden van deze buitenlandse gewapende groeperingen en werken er in het slechtste geval mee samen, aldus Hecimovich.<sup>54</sup>

Volgens Ivan Simanovis, Chief of Operations bij FLS Risk Consultants and Security, een inlichtingenbedrijf gericht op Zuid-Amerika, kunnen er eind 2021 grosso modo vijf grote criminele structuren in Venezuela worden ontwaard. Vooreerst zijn er dertien grote bendes, de zogenaamde *megabandas* welke totale controle hebben over hun gebieden en sommige, zoals Tren de Aragua, breiden zich uit over heel Latijns-Amerika. Ten tweede zijn er de *colectivos*, groeperingen die door het regime werden opgericht voor sociale doeleinden, maar een gewapende tak hebben en onder andere ingezet worden bij betogingen. Hiervan telt hij er veertien. Ten derde onderscheidt hij vijf grote narco-traffic organisaties. Ook verschillende hooggeplaatste ambtenaren en delen van de legertop (Cartel de los Soles) zijn hierin actief. Ten vierde zijn er de Colombiaanse guerrillagroeperingen, zoals het ELN en de dissidenten van de FARC. In bepaalde gebieden, zoals Zulia en Apure, hebben zij de facto controle over het gebied, maar ze zijn aanwezig in zeker twaalf staten. Tot slot moet ook de aanwezigheid van verschillende groeperingen uit het Midden-Oosten, waaronder Hezbollah, worden vermeld die eveneens een aanwezigheid hebben in Venezuela, aldus Simanovis.<sup>55</sup>

Volgens gegevens van het Venezolaanse observatorium voor geweldsfeiten (Observatorio Venezolano de Violencia, OVV) registreerde het land in 2021 11.081 gewelddadige sterfgevallen, 810 minder dan in 2020. Het nationale cijfer van gewelddadige overlijdens komt voor 2021 op 40,9 per 100.000 mensen.<sup>56</sup> Caracas bleef in 2021 het epicentrum van geweld in het land. Het Hoofdstedelijk District registreerde volgens de OVV een moordcijfer van 80 per 100.000 inwoners en ligt hiermee ver boven het nationale gemiddelde. Het geweld in de stad nam sterk toe toen de autoriteiten de El Koki-bende aanvielen, eerst in de buurt van La Vega en daarna in het bolwerk van de bende, Cota 905. Bij de inval in La Vega kwamen bijna twee dozijn mensen om het leven. Zes maanden later werden bijna 30 mensen gedood toen zo'n 800 troepen Cota 905 belegerden en huis-aan-huis huiszoekingen uitvoerden te midden van vuurgevechten. In beide offensieven werden de autoriteiten beschuldigd van het lukraak neerschieten van bewoners in hun pogingen om de bende en zijn leider, Carlos Luis Revete, alias "El Koki", uit te roeien. De vier staten, naast het Hoofdstedelijk District, met de hoogste moordcijfers waren Miranda, Bolívar, Delta Amacuro en Aragua.<sup>57</sup>

Het OVV stelde voor 2021 een aantal opvallende trends vast met betrekking tot de veiligheidssituatie. Allereerst was er een sterke toename van het aantal verdwijningen. Daarnaast was er een duidelijke toename van het aantal offensieve acties van de georganiseerde misdaad, die op verschillende

<sup>53</sup> Hecimovich J.P., 11/2021, [url](#)

<sup>54</sup> Hecimovich J.P., 11/2021, [url](#)

<sup>55</sup> CSIS, 20/12/2021, [url](#)

<sup>56</sup> OVV, 28/12/2021, [url](#)

<sup>57</sup> OVV, 28/12/2021, [url](#)

manieren, het geweldsmonopolie van de nationale regering openlijk begon aan te vechten. Het gaat hier onder andere over de criminele acties van de El Koki-bende, de aanslagen en intimiderende acties van de criminele bendes die opereren in het mijngebied in het zuiden van het land, en de gewapende confrontaties tussen de guerrilla's in Apure en het leger.<sup>58</sup> Elk van deze gebeurtenissen worden verder in dit rapport in detail toegelicht.

In 2021 was er ook een toename van gebieden die buiten de controle van de nationale overheid vielen en waar lokaal bestuur en sociale en politieke controle wordt uitgeoefend door niet-statelijke gewapende groeperingen. Er kon in 2021 een duidelijke terugtrekking van de staat uit verschillende landelijke en stedelijke gebieden worden waargenomen, grotendeels als gevolg van het onvermogen van de autoriteiten om hun functie uit te oefenen. Als gevolg van dit terugtrekken van de staat is begin 2022 een territoriaal gefragmenteerde natie ontstaan. Een land waar gewapende bendes grote gebieden domineren en waar ze ongestraft misdaden kunnen plegen, aldus het OVV.<sup>59</sup>

Venezuela staat voor het jaar 2021 op de 152<sup>ste</sup> plaats van de 163 landen geanalyseerd in de Global Peace Index<sup>60</sup>. Voor Latijns-Amerika bevond Venezuela zich op de laatste plaats.<sup>61</sup> In de Homicide Roundup voor 2021 van InSight Crime<sup>62</sup> staat Venezuela op de tweede laatste plaats. Enkel Jamaica doet het slechter wat betreft het aantal gewelddadige overlijdens op zijn grondgebied.<sup>63</sup> In the Gallup 2021 Global Law and Order Index staat Venezuela samen met Gabon op de allerlaatste plaats.<sup>64</sup>

## 3. Strijdende partijen

### 3.1. Actoren van de staat

#### 3.1.1. De FANB en de Milicia Bolivariana

Officiële gegevens over het Venezolaanse leger, de FANB, zijn schaars en bestaan, indien beschikbaar, meestal uit schattingen in plaats van nauwkeurige cijfers, aldus ICG in haar rapport over het leger in Venezuela van september 2019. Volgens het ministerie van Defensie, geciteerd in het rapport van ICG, bestaan de strijdkrachten uit 95.000 à 150.000 actieve professionele leden. Wanneer reservisten worden opgenomen, volgens dezelfde bron, stijgt het aantal gevechtstroepen tot 235.000.<sup>65</sup>

Naast het leger, de marine, de luchtmacht en de Nationale Garde, wiens taken interne veiligheid en grenscontrole omvatten, is er ook de Milicia Bolivariana (Nationale Militie), een vrijwilligersorganisatie die zich inzet voor de verdediging van de "revolutie". De militie wordt voornamelijk gebruikt in welzijnsprogramma's, waaronder de productie en distributie van gesubsidieerd voedsel. In december 2019 kondigde Maduro zijn voornemen aan om de militie officieel op te nemen in de FANB als vijfde pijler van het leger. Hij wil ook voor elk van de militieleden een legerwapen ter beschikking stellen.

<sup>58</sup> OVV, 28/12/2021, [url](#)

<sup>59</sup> OVV, 28/12/2021, [url](#)

<sup>60</sup> The Global Peace Index analyses the state of peace around the world as an attempt to measure the relative position of nations peacefulness. It was launched in 2007 and updated yearly. It's elaborated by the Institute for Economics and Peace. The GPI comprises 23 indicators of the existence/absence of violence or fear of violence. The indicators were originally selected with the assistance of an international panel of independent experts in 2007 and have been reviewed by the expert panel on an annual basis.

<sup>61</sup> Vision of Humanity, 07/10/2021, [url](#)

<sup>62</sup> A non-profit journalism and investigative organization specialized in organized crime in Latin America and the Caribbean. The organization has offices in Washington, D.C. and Medellín, Colombia.

<sup>63</sup> InSight Crime, 01/02/2022, [url](#)

<sup>64</sup> Gallup, 11/2021, [url](#)

<sup>65</sup> ICG, 16/09/2019, [url](#)

Op 29 januari 2020 keurde de Nationale Grondwetgevende Vergadering vervolgens een hervorming van de wet op de Bolivariaanse nationale strijdkrachten (FANB) goed. Met deze wetswijziging wordt de militie officieel een vijfde pijler van de FANB naast het leger, de luchtmacht, de marine en de Bolivariaanse Nationale Garde.<sup>66</sup> De militie bestaat uit vrijwilligers (mannen, vrouwen, jongeren, en ouderen), onder het directe bevel van de president. Er bestaat geen maximumleeftijd om tot de militie toegelaten te worden. Men kan zowel lid zijn van de militie als van de *colectivos*.<sup>67</sup>

Chávez betonnerde reeds de steun van hoge officieren voor de regering door de voorrechten van de hogere rangen gestaag te verhogen. Maduro voegde hier nog meer voordelen aan toe. De top van het leger bezit nu belangrijke sleutelfuncties binnen de economie, bekleedt hoge politieke en administratieve posities en houdt toezicht op de interne veiligheid van het land.<sup>68</sup> Legerofficieren bezitten de controle over de distributie van voedsel en belangrijke grondstoffen. Zo beheren hoge militairen nu ook de nationale oliemaatschappij, Petróleos de Venezuela SA (PDVSA).<sup>69</sup>

Bovendien is een factie van officieren en ambtenaren - in de volksmond bekend als het kartel van de zon (Cartel de los Soles) - betrokken bij of heeft banden met drugshandel.<sup>70</sup>

### 3.1.2. SEBIN en de DGCIM

De Servicio Bolivariano de Inteligencia Nacional (SEBIN) is een orgaan voor politieke inlichtingen dat in 2010 is opgericht om bedreigingen voor de Venezolaanse staat te neutraliseren. De organisatie wordt frequent in verband gebracht met repressie, aldus de onderzoeksorganisatie InSight Crime.<sup>71</sup> Naast haar inlichtingentaak zorgt de SEBIN voor de persoonlijke bescherming van overheidsfunctionarissen en heeft het speciale tactische eenheden, zoals een opruimingsdienst voor explosieven.<sup>72</sup> De SEBIN beschikt ook over eigen detentiecentra.<sup>73</sup>

De Dirección General de Contrainteligencia Militar (DGCIM) evolueerde van een militaire inlichtingendienst meer en meer naar een orgaan voor contraspionage en is onder het regime-Maduro hoofdzakelijk bezig met het opsporen van dissidentie binnen de eigen rangen.<sup>74</sup>

### 3.1.3. GNB, PNB, CICPC en de FAES

De GNB (Nationale Garde, Guardia Nacional Bolivariana) en de PNB (Nationale Politie, Policía Nacional Bolivariana) zijn de twee primaire strijdkrachten waarmee demonstranten op straat worden geconfronteerd. De Nationale Garde werd opgericht in 1937 om de interne veiligheid van het land te beschermen en de openbare orde te handhaven en werd in 2007 officieel een tak van de strijdkrachten, aldus een rapport van the Americas Society/Council of the Americas (AS/COA).<sup>75</sup>

De PNB is een federale politiemacht, opgericht door Hugo Chávez in 2008, los van de staats- en lokale politie-eenheden. In 2017 had de PNB naar schatting 26.000 officieren.<sup>76</sup> Volgens het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken (United States Department of State, USDoS) is de PNB in slechts zeven van de drieëntwintig staten vertegenwoordigd.<sup>77</sup> Vertrouwelijke bronnen verklaren in het

<sup>66</sup> Efecto cocuyo (Martinze D.), 30/01/2020, [url](#)

<sup>67</sup> Rijksoverheid Nederland, 11/06/2020, p. 81, [url](#)

<sup>68</sup> ICG, 16/09/2019, [url](#)

<sup>69</sup> Reuters (Ellsworth B.), 28/07/2019, [url](#)

<sup>70</sup> AS/COA, 10/06/2019, [url](#)

<sup>71</sup> El Tiempo, 30/10/2018, [url](#); InSight Crime, 01/03/2019, [url](#)

<sup>72</sup> OSAC, 21/07/2020, [url](#)

<sup>73</sup> Rijksoverheid Nederland, 11/06/2020, p. 75, [url](#)

<sup>74</sup> AS/COA, 10/06/2019, [url](#)

<sup>75</sup> AS/COA, 10/06/2019, [url](#)

<sup>76</sup> AS/COA, 10/06/2019, [url](#)

<sup>77</sup> USDoS, 11/03/2020, p. 2, [url](#)



Nederlandse ambtsbericht van juni 2020 dat, door de centralisatie van het veiligheidsapparaat in Venezuela, de nationale overheid in tegenstelling tot het beoogde doel van de oprichting van de PNB, juist minder controle over sommige regio's heeft gekregen, waardoor lokale machthebbers, zoals onder meer irreguliere gewapende groeperingen, hun positie versterkten.<sup>78</sup>

De Cuerpo de Investigaciones Científicas, Penales y Criminalísticas (Eenheid van Wetenschappelijke, Strafrechtelijke en Criminalistische Onderzoeken, CICPC) is de eenheid die belast is met de meeste misdaadonderzoeken en valt onder het ministerie van Binnenlandse Zaken, Justitie en Vrede. De CICPC doet onder andere onderzoek naar eigendomsdelicten, geweldsdelicten, fraude en kidnapping. De CICPC heeft volgens de Amerikaanse Overseas Security Advisory Council (OSAC) speciale arrestatieteams die verantwoordelijk zijn voor gevaarlijke arrestaties en gijzelingen.<sup>79</sup> In 2021 werden zij meer en meer ingezet in veiligheidsoperaties en waren zij verantwoordelijk voor een aanzienlijk deel van het aantal buitengerechtelijke executies.<sup>80</sup>

De Fuerzas de Acciones Especiales (speciale ordetroepen, FAES) zijn de elite-eenheden van de PNB die, meestal gekleed in zwarte skimaskers, burgers opsporen in hun wijken en huizen. Maduro creëerde de FAES tijdens een golf van dodelijke protesten in 2017, officieel om misdaad en terrorisme te bestrijden, maar insiders zeggen dat hij twijfels had bij de loyaliteit van de reguliere strijdkrachten.<sup>81</sup> De FAES telde in 2019 zo'n 1.600 manschappen en wordt verantwoordelijk geacht voor honderden buitengerechtelijke executies, aldus InSight Crime.<sup>82</sup> De FAES wordt als de meest loyale eenheid binnen het veiligheidsapparaat van de regering-Maduro gezien.<sup>83</sup> Omwille van herhaaldelijke kritiek van de VN hoge commissaris voor de mensenrechten, Bachelet, verminderde het aandeel van de FAES in de veiligheidsoperaties en waren zij in 2021 minder betrokken bij buitengerechtelijke executies.<sup>84</sup>

### 3.1.4. De Colectivos

De *colectivos* zijn oorspronkelijk burgerbewegingen gericht op sociale en culturele activiteiten in de wijken.<sup>85</sup> In 2002 werd president Hugo Chávez geconfronteerd met twee pogingen om hem van de macht te verdrijven: een militaire staatsgreep en een staking in de oliesector. In de nasleep van deze bedreigingen besloot hij dat een parallelle veiligheidsstructuur nodig was die als tegenwicht voor het leger kon fungeren en snel kon reageren tegen opposanten tijdens betogingen. Zijn oplossing waren de *colectivos*. Vanaf 2006 kregen zij staatsfinanciering en middelen, inclusief wapens. De wijk 23 de Enero in Caracas, is in het bijzonder gekend als machtsbasis van de *colectivos*.<sup>86</sup>

Er bestaan verschillende groeperingen *colectivos*, zoals Tres Raíces, Frente 5 de Marzo en Alexis Vive. Niet allemaal hebben ze een even sterke band met de staat en de ene groepering is al dieper betrokken bij illegale activiteiten dan de andere.<sup>87</sup> ICG maakt een onderscheid tussen drie soorten *colectivos*. Ten eerste zijn er de *colectivos* die hun wortels in de linkse ideologieën hebben en die in sommige gevallen al voor Chávez politiek actief waren in Venezuela, zoals de colectivo Coordinadora Simón Bolívar en de Tupamaros. De tweede categorie bestaat voornamelijk uit *colectivos* van opportunisten en criminelen die hun banden met de regering-Maduro gebruiken om enige legitimiteit te verkrijgen en hun illegale activiteiten te kunnen ontplooiën zonder daarvoor gestraft te worden. De

<sup>78</sup> Rijksoverheid Nederland, 11/06/2020, p. 77, [url](#)

<sup>79</sup> OSAC, 21/07/2020, [url](#)

<sup>80</sup> PROVEA, 03/2022, [url](#)

<sup>81</sup> InSight Crime, 01/03/2019, [url](#)

<sup>82</sup> InSight Crime, 01/03/2019, [url](#)

<sup>83</sup> Rijksoverheid Nederland, 11/06/2020, p. 78, [url](#)

<sup>84</sup> PROVEA, 03/2022, [url](#)

<sup>85</sup> ICG, 20/02/2020, [url](#)

<sup>86</sup> InSight Crime, 18/05/2018, [url](#)

<sup>87</sup> ICG, 20/02/2020, [url](#)



derde groep zijn *colectivos* die voornamelijk als privémilities voor kopstukken van de overheid zijn gaan fungeren.<sup>88</sup>

Onder de regering-Maduro spelen de *colectivos* een actievare rol in "de verdediging van de revolutie". De reputatie van *colectivos* als brute para-politiemacht is in 2019 versterkt door hun gewelddadige tussenkomsten bij verschillende betogingen, aldus ICG.<sup>89</sup> Maar de financiële steun vanuit de overheid wordt, volgens InSight Crime, steeds minder waardoor deze groeperingen ook steeds meer hun toevlucht zoeken in illegale inkomsten, zoals drugshandel en afpersing.<sup>90</sup>

Volgens Calixto Avila, medewerker van El Programa Venezolano de Educación Acción en Derechos Humanos (PROVEA), oefenen de *colectivos* ook een heel sterke controle uit in de verschillende populaire wijken van Caracas. Weinig gebeurt daar zonder hun medeweten en goedkeuring. Ook kleinere criminelen opereren enkel met medeweten van de *colectivos*.<sup>91</sup> De rol van de *colectivos* werd opnieuw duidelijk tijdens de COVID-19-crisis. De groeperingen zagen zichzelf als behoeders van de afgekondigde maatregelen. Er waren verschillende berichten onder andere uit de wijk 23 de Enero waar gewapende *colectivos*, volledig in het zwart gekleed, door de wijk liepen met een megafon en verkondigden dat ze "eender welke maatregel" zouden nemen indien personen zich niet hielden aan de regels, aldus de oppositiekraant TalCual.<sup>92</sup> In wijk 23 de Enero staat de *colectivo* La Piedrita van Valentin Santana heel sterk. Volgens Ivan Simanovis, Chief of Operations bij FLS Risk Consultants and Security, is La Piedrita in 2021 de machtigste *colectivo* in Venezuela.<sup>93</sup>

## 3.2. De niet-statelijke gewapende groeperingen

### 3.2.1. Megabandas

*Megabandas* zijn samensmeltingen van verschillende bendes, met meer dan 50 bendeleden.<sup>94</sup> Volgens Luis Cedeño, socioloog en directeur van de ngo Paz Active, ontstonden deze bendes in de jaren 2000 in de gevangenis.<sup>95</sup> Nog steeds worden velen van hen geregeerd vanuit de gevangenis door zogenaamde *pranes* (*pran*: bendeleider in de gevangenis).<sup>96</sup> Ze danken hun bestaan eveneens aan de installatie van de zogenaamde *peace zones*. Deze ontstonden in 2013 na een staakt-het-vuren dat onderhandeld werd door de toenmalige minister van Binnenlandse zaken met ongeveer 280 bendes. De autoriteiten gaven aan de bendes verschillende zones waar ze enkel nog zouden komen op bevel van de rechtbank in ruil voor het neerleggen van hun wapens. In de praktijk gebruikten de bendes deze zones vooral om zich te organiseren en zorgden ze voor de consolidatie van de *megabandas*. In deze zones zijn het de bendes die de wet dicteren, aldus onderzoek van John Polga-Hecimovich over de georganiseerde misdaad in Venezuela.<sup>97</sup> Andrés Antillano, professor en criminoloog aan de Universidad Central de Venezuela, beschrijft in zijn werk hoe deze kleinere bendes vooral vanaf 2015 transformeerden naar grotere groeperingen die meer en meer volgens een echte bedrijfslogica werken, waar traditionele waarden als trouw en eer makkelijker opzij worden geschoven en onderhandelingen met de autoriteiten niet langer taboe zijn.<sup>98</sup>

---

<sup>88</sup> ICG, 20/02/2020, [url](#)

<sup>89</sup> ICG, 20/02/2020, [url](#)

<sup>90</sup> InSight Crime, 18/01/2020, [url](#)

<sup>91</sup> Avila C., interview, Brussel, 10/02/2020

<sup>92</sup> TalCual, 27/04/2020, [url](#)

<sup>93</sup> CSIS, 20/12/2021, [url](#)

<sup>94</sup> Caracaschronicles (Galaviz D.), 04/11/2019, [url](#)

<sup>95</sup> Caracaschronicles (Galaviz D.), 04/11/2019, [url](#)

<sup>96</sup> Polga-Hecimovich J., 25/05/2019, pp.189-207. [url](#)

<sup>97</sup> Polga-Hecimovich J., 25/05/2019, pp. 189-207, [url](#)

<sup>98</sup> Venezuelaanalysis, 19/08/2021, [url](#)

De bende van El Koki is hier een voorbeeld van. De bende heerst over Cota 905 waar zich de grootste drugsmarkt van Caracas bevindt. Tijdens de pandemie groeide de bende exponentieel omdat ook veel jongeren uit andere wijken aansluiting zochten tot de bende. De bende startte tijdens de pandemie ook met het overnemen van allerlei taken die normaal voorzien zijn voor de staat. Zo legden ze bijvoorbeeld lockdowns, avondklokken en hygiënemaatregelen op. Ze controleerden wie de wijk binnenkwam, of iedereen een mondkmasker droeg en stonden in voor de voedselbedeling. Op deze manier nam de controle van de bendes over hun territorium nog sterker toe en konden ze verder groeien, aldus Antillano.<sup>99</sup> De organisatie Cecodap, welke onderzoek voert naar de rechten van minderjarigen, publiceerde een onderzoek eind maart 2022 waarin zij aantoonde hoe de bende van El Koki zich schuldig maakte aan gedwongen rekrutering van minderjarigen in de wijken.<sup>100</sup>

Ook Tren de Aragua is een bende die sinds 2019 sterk gegroeid is tot ver buiten zijn thuisprovincie Aragua en zich onder andere vestigde in Brazilië, Colombia en Peru.<sup>101</sup>

Volgens Ivan Simanovis, Chief of Operations bij FLS Risk Consultants and Security, zijn er in 2021 dertien grote *megabandas* actief.<sup>102</sup>

### 3.2.2. Sindicatos

De *Sindicatos* (vakbonden) zijn criminele bendes die arbeiders en werkgevers afpersen. Ze zijn voornamelijk actief in de bouwindustrie, de olie-industrie en de mijnbouw. Ze persen de managers op bouwplaatsen af, bedreigen hen om alleen door hen aangeduide werknemers in te huren, en dwingen hen bepaalde materialen enkel bij een bepaalde leverancier aan te kopen. Ook de werknemers worden op hun beurt door hen afgeperst. Regelmatig vinden conflicten tussen verschillende *sindicatos* plaats, die worden beslecht via de inzet van huurmoordenaars. In de mijnsector zijn ze vooral actief in de staat Bolívar. Hier beslissen ze wie in de mijnen mag werken en leggen ze hun eigen gedragsregels op. Schending van deze wetten bekopen de werknemers meestal met de dood, aldus Transparency Venezuela.<sup>103</sup>

### 3.2.3. Fuerzas Bolivarianas de Liberación, FBL

De Patriotic Forces of National Liberation (Fuerzas Patrióticas de Liberación Nacional, FPLN) is een guerrillagroep actief in het westen van Venezuela, langs de grens met Colombia. De groep is algemeen bekend onder de vroegere afkorting FBL van het Spaanse Fuerzas Bolivarianas de Liberación (Bolivarian Liberation Forces). In tegenstelling tot traditionele rebellengroeperingen heeft de FBL/FPLN in het algemeen de regering van Venezuela ondersteund en confrontaties met veiligheidstroepen vermeden. De groep werd actief in de jaren '90 en kwam meer op de voorgrond onder president Chávez, wiens regime ze openlijk steunden.<sup>104</sup>

In 2008 kende de groep een opsplitsing waarbij de ene groep de naam FBL behield en de andere groep verder ging onder het acroniem FPLN, geleid door Jeronimo Paz. De FBL verdween grotendeels van het toneel. De FPLN heeft zo'n 1.000 à 4.000 strijders en is vooral actief in Apure, Táchira en Barinas. Het grootste deel van hun inkomsten komt van afpersingen van lokale boeren en bedrijven. Ze richten zich ook meer en meer op de smokkel van benzine en op mensensmokkel. De groepering staat dichtbij de autoriteiten en in de staat Apure zijn er rechtstreekse banden tussen de ordetroepen, de

<sup>99</sup> Venezuelaanalysis, 19/08/2021, [url](#)

<sup>100</sup> Cecodap, 30/03/2022, [url](#)

<sup>101</sup> InSight Crime, 18/01/2020, [url](#)

<sup>102</sup> CSIS, 20/12/2021, [url](#)

<sup>103</sup> Transparency Venezuela, 06/2020, [url](#)

<sup>104</sup> InSight Crime, 15/07/2020, [url](#)

gezagsdragers en de groepering.<sup>105</sup> In 2019 hielpen ze het regime met het geven van militaire trainingen aan burgers.<sup>106</sup>

### 3.2.4. De Colombiaanse gewapende groeperingen

#### 3.2.4.1. De paramilitairen/ BACRIM

De Colombiaanse paramilitairen, waarvan een deel na de demobilisatie van 2003 onder de Colombiaanse president Uribe overging tot de oprichting van diverse criminele organisaties in Colombia, zijn ook meer en meer aanwezig op Venezolaanse bodem. Ze worden beschuldigd van misdaden zoals bedreigingen, afpersing, ontvoering en intimidatie van medestanders van Maduro. Vaak worden deze groeperingen vermeld onder de noemer BACRIM (*Bandas Criminales*, criminele bendes) maar elke groepering is onafhankelijk en heeft zijn eigen doeleinden. Hoewel hun kernleden bestaan uit Colombianen, zijn er verschillende berichten dat ook Venezolanen door hen worden gerekruteerd.<sup>107</sup> De belangrijkste groeperingen zijn momenteel Los Rastrojos, Los Urabeños, en de Aguilas Negras. De BACRIM opereren vooral in de grensstaten met Colombia. Daar houden ze zich bezig met het innen van *vacunas* (afpersingsgeld), van vooral boeren en handelaars, ontvoeringen en (huur-)moorden. Ook strijden ze voor controle over de verschillende *trochas* (illegale grensovergangen) waar ze de burgers die de grens over willen, afpersen. Ze strijden regelmatig onderling, tegen de autoriteiten en tegen de guerrillagroeperingen.<sup>108</sup>

Volgens het regime-Maduro heeft de oppositie banden met de paramilitairen. Een beschuldiging die door de oppositie zelf wordt ontkend.<sup>109</sup>

#### 3.2.4.2. Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia, FARC

De Colombiaanse rebellengroeperingen, de Revolutionaire Strijdkrachten van Colombia (Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia, FARC) en het Nationale Bevrijdingsleger (Ejército de Liberación Nacional, ELN), hadden reeds een aanwezigheid in Venezuela voordat Chávez aan de macht kwam in 1999, zij het eerder beperkt. Sinds Chávez nam hun aanwezigheid in Venezuela toe met goedkeuring van de president. De laatste jaren van zijn presidentschap steunde Chávez echter actief de beginnende vredesonderhandelingen in Colombia. Een lijn die Maduro gedurende de eerste jaren van zijn mandaat doorzette. Maar de economische en politieke crisis in het land, in combinatie met de ontwikkelingen in Colombia sinds het vredesakkoord van 2016 met de FARC, maakt dat Venezuela vanaf 2017 een sterke toename kent van de aanwezigheid van Colombiaanse guerrillagroeperingen. Immers, verschillende dissidente FARC-fracties kanten zich tegen het vredesakkoord met de Colombiaanse staat en gebruiken Venezuela als veilige haven en als bron van inkomsten via illegale activiteiten. De onderzoekseenheid van InSight Crime verantwoordelijk voor Venezuela heeft de aanwezigheid van ex-FARC-leden sinds juli 2019, in ten minste acht staten bevestigd, namelijk in Zulia, Táchira, Apure, Bolívar, Guárico, Barinas, Amazonas en Aragua.<sup>110</sup> Momenteel zou zo'n 10 % van alle FARC-dissidenten bestaan uit Venezolanen.<sup>111</sup> Er zijn verschillende dissidente FARC-fronten aanwezig in Venezuela. De staat Apure fungeert als het hoofdkwartier voor het dissidente Front genaamd Segunda Marquetalia, welke bestaat uit een aantal belangrijke voormalige vredesonderhandelaars waaronder Iván Márquez. Ook aanwezig in Venezuela zijn het 10<sup>e</sup> front en het 33<sup>e</sup> front, beide, semiautonome

<sup>105</sup> InSight Crime, 17/06/2020, [url](#)

<sup>106</sup> InSight Crime, 15/07/2020, [url](#)

<sup>107</sup> ICG, 20/02/2020, [url](#)

<sup>108</sup> Transparency Venezuela, 06/2020, [url](#)

<sup>109</sup> ICG, 20/02/2020, [url](#)

<sup>110</sup> InSight Crime, 04/09/2019, [url](#)

<sup>111</sup> InSight Crime, 04/09/2019, [url](#)

groepen die deel uitmaken van het grootste ex-FARC-maffianetwerk in Colombia, dat wordt gecoördineerd door Gentil Duarte.<sup>112</sup>

### 3.2.4.3. Het ELN

Ook de Colombiaanse guerrillagroepering, het Nationaal Bevrijdingsleger (Ejército de Liberación Nacional, ELN), kent een decennialange aanwezigheid op Venezolaans grondgebied. Maar sinds 2017, na de demobilisatie van de FARC in Colombia, verhoogde het ELN haar aanwezigheid aan de grens tussen Venezuela en Colombia, en nam de groepering territoria en criminele economieën over die eerder werden gecontroleerd door de FARC. Dit leidde tot een snelle uitbreiding van de groep doorheen Venezuela, met name in de zuidelijke mijnstreek. In 2019 is het ELN aanwezig in de helft van de staten van het land en beheert het vitale economieën. Ze rekruteren ook steeds meer jonge Venezolanen en infiltreren in de lokale politiek in deze staten waar ze een sterke aanwezigheid hebben. Om deze redenen vermeldt InSight Crime dat ze meer en meer transformeren tot een Venezolaans-Colombiaanse rebellenorganisatie.<sup>113</sup>

De Venezolaanse autoriteiten verwijzen meestal naar deze Colombiaanse groeperingen door het gebruik van de afkorting TANCOL (Terroristas Armados Narcotraficantes Colombianos).<sup>114</sup>

### 3.2.5. De Braziliaanse gewapende groeperingen

Zowel Família do Norte als Comando Vermelho, beide grote Braziliaanse misdaadgroeperingen, zijn actief in het zuidoosten van Venezuela en aan de grens met Colombia.<sup>115</sup>

## 4. Typologie en doelwitten van het geweld

### 4.1. Het geweld door de gewapende groeperingen

Volgens gegevens van het OVV registreerde het land in 2021 11.081 gewelddadige sterfgevallen.<sup>116</sup> Het OVV geeft jaarlijks een rapport uit over de misdaad in Venezuela. Aangezien er geen officiële cijfers beschikbaar zijn, baseert de organisatie zich op eigen onderzoek. Hierbij maakt ze gebruik van onderzoeksgroepen, gelinkt aan acht verschillende universiteiten verspreid over heel Venezuela. Deze onderzoeksgroepen verzamelen de informatie rond de criminele feiten per regio naar beste vermogen. Maar ze wijzen erop dat het steeds interpretaties en schattingen blijven, al proberen ze zo nauwkeurig mogelijk te zijn, aldus het OVV.<sup>117</sup>

Het aantal berekende sterfgevallen voor 2021 door de niet-gouvernementele organisatie is het resultaat van de optelling van vier soorten geregistreerde gewelddadige overlijdens, namelijk moorden, verzet tegen gezag, moorden die nog worden onderzocht en verdwijningen.

Criminelen doodden in 2021 3.112 mensen, of ongeveer negen personen per dag (*homicidios*). Er waren 2.332 gewelddadige overlijdens die door de autoriteiten werden geclassificeerd als verzet tegen het gezag (*resistencia a la autoridad*). Daarnaast schat de organisatie dat er minstens 4.003 gewelddadige overlijdens waren die nog niet zijn opgehelderd, of in onderzoek zijn (*muertes en averiguación*). En tot slot stelde het OVV voor 2021 een opmerkelijke toename vast van het aantal

<sup>112</sup> InSight Crime, 13/10/2021, [url](#)

<sup>113</sup> InSight Crime (McDermott J.), 22/03/2019, [url](#)

<sup>114</sup> Efecto Cocuyo, 08/02/2022, [url](#)

<sup>115</sup> ICG, 28/04/2021, [url](#)

<sup>116</sup> OVV, 28/12/2021, [url](#)

<sup>117</sup> OVV, 27/01/2020, [url](#)

verdwijningen (*desapariciones*), wat een vermoeden inhoudt van een overlijden zonder het vinden van het lijk. Deze laatste namen in 2021 dermate toe dat het OVV hiervoor voor het eerst een aparte categorie invoerde in zijn registratiesysteem. In totaal werden 1.634 verdwijningen opgetekend.<sup>118</sup>



OVV: Informe annual de la violencia 2021<sup>119</sup>

Het OVV tekende voor 2021 een afname van het aantal gewelddadige sterfgevallen in het land op, namelijk 810 minder dan in 2020. Deze veranderingen waren echter volgens het OVV niet het resultaat van de verbetering van de sociale omstandigheden, noch van een verbetering van de veiligheidssituatie, noch van een grotere geldigheid van de rechtsstaat, maar integendeel, van een aanhoudende verslechtering van de situatie. Paradoxaal genoeg is de vermindering van gewelddadige sterfte het resultaat van een verslechtering van de levenskwaliteit en van falend overheidsbeleid. De moordcijfers dalen door de verlamming van de economie, door de controle van de georganiseerde misdaad over drugs- en smokkelroutes, en door de steeds grotere gebieden waar de georganiseerde misdaad domineert en de staat afwezig is. Een andere belangrijke reden voor de afname van het moordcijfer in het land is de verandering in de demografische samenstelling als gevolg van massale emigratie. Meer dan de helft van de bevolking die de afgelopen vijf jaar is geëmigreerd, bestaat uit jongeren tussen 15 en 29 jaar, precies dezelfde leeftijdsgroep die het meest betrokken is bij geweld, aldus het OVV.<sup>120</sup>

Een andere belangrijke vaststelling voor 2021 was een aanzienlijke toename van het aantal gevallen waar de doodsoorzaak in "onderzoek" is. Vaak is er een gebrek aan informatie, onder andere door het ontbreken van gekwalificeerd onderzoek of omdat men de moord wil toedekken. Nog verrassender volgens het OVV is de opmerkelijke groei van de zogenaamde "verdwijningen" in 2021. Verdwijningen in Latijns-Amerika komen volgens het OVV meestal neer op de dood en komen voort uit de wens van de georganiseerde misdaad om het geweld te verbergen en niet de aandacht van politie en overheden te trekken. De meeste verdwijningen in 2021 vonden dan ook plaats in de zeer gewelddadige

<sup>118</sup> OVV, 28/12/2021, [url](#)

<sup>119</sup> OVV, 28/12/2021, [url](#)

<sup>120</sup> OVV, 29/12/2020, [url](#)

gemeenten of parochies, zoals El Callao en Sifontes in de staat Bolívar, de parochies Coche en El Paraíso in Caracas, of de gemeente Brión in Miranda.

Andere vormen van geweldsmisdrijven, waaronder overvallen en autodiefstallen, stegen met meer dan 10 %. De sprong is volgens het OVV mogelijk veroorzaakt doordat criminelen almaar vaker personen en handelszaken die Amerikaanse dollars gebruiken in het vizier nemen. Daarnaast stelde de organisatie voor 2021 ook een toename vast van gebieden die buiten de controle van de nationale overheid vielen en waar lokaal bestuur en sociale en politieke controle wordt uitgeoefend door niet-statelijke gewapende groeperingen. Een analyse die wordt gedeeld door de experts aangehaald in hoofdstuk 2. De activiteiten van de niet-statelijke gewapende actoren in het Arco Minero-gebied en aan de grenzen van de staten Zulia, Apure, Táchira en Bolívar tonen een grotere overdracht van statelijke soevereiniteit aan deze gewapende actoren. De dominantie van deze gewapende actoren in die gebieden betekent echter niet noodzakelijkerwijs een toename van het aantal moorden, aangezien deze groeperingen een meer instrumenteel gebruik van geweld aan de dag leggen. Deze groeperingen leggen zich vooral toe op afpersing, drugshandel en illegale handel in mineralen. Ook zijn ze betrokken bij mensenhandel, witwassen van geld en de verkoop van de voedseldozen van de overheid op de zwarte markt.<sup>121</sup> Maar in 2021 kon wel, voornamelijk in Apure, een duidelijke toename van het aantal offensieve acties van deze gewapende groeperingen worden vastgesteld met een grote invloed op de burgerbevolking.<sup>122</sup>

Begin 2022 escaleerde de situatie in Apure en in het naburige Arauca (Colombia) toen gevechten uitbraken tussen verschillende dissidente FARC-fronten, tussen het 10<sup>e</sup> FARC-front en het ELN en tussen de Venezolaanse autoriteiten en het 10<sup>e</sup> FARC-front. Hierbij vielen verschillende burgerdoden. Burgers worden getroffen door dodelijk geweld uitgaande van de gewapende groeperingen, het Venezolaanse leger en door ontploffingen van landmijnen. Ter illustratie van de aard van het geweld: op 7 februari 2022 kwam een burger om tijdens een vuurgevecht tussen het ELN en het 10<sup>e</sup> Front in de stad El Amparo.<sup>123</sup> Eveneens stierven dezelfde week minstens acht burgers als gevolg van de activering van landmijnen, geplaatst door de strijdende guerrillagroeperingen. Volgens ACLED kende dit gebied een toename van 28 % van geweld ten opzichte van dezelfde maand een jaar eerder.<sup>124</sup> Ook zijn er verschillende getuigenissen van burgers die aangeven hoe de militairen, die in dit gebied/in deze regio samenwerken met het ELN, hun uit hun huizen verdrijven en hun vee stelen. Vaak worden ze ook beschuldigd van medewerking met het 10<sup>e</sup> FARC-front. Ter illustratie, op 18 april 2022, arriveerden volgens getuigenverklaringen, opgetekend in de krant Infobae, soldaten in de gemeente Páez, Apure, om te eisen dat de inwoners hun huizen verlieten en hun vee afstonden aan de militairen.<sup>125</sup>

De gewapende groeperingen maken ook steeds meer gebruik van landmijnen. De eerste berichten over landmijnen in Venezuela kwamen in april 2021 toen president Nicolás Maduro de Colombiaanse rebellengroeperingen beschuldigde deze overal neer te planten. Volgens een analyse van InSight Crime in maart 2022 zullen de steeds groeiende aanwezigheid van Colombiaanse guerrillastrijders in Venezuela het moeilijk maken om de verspreiding van landmijnen tegen te gaan, en zal het land te maken krijgen met een soortgelijke strijd als buurland Colombia, dat zwaar wordt getroffen door landmijnen, geplant tijdens decennia van gewapende conflicten.<sup>126</sup>

De dreiging van mijnen en IED's (improvised explosive device) in de staat Apure is begin 2022 aanzienlijk geëscaleerd, zoals wordt geïllustreerd door de ontdekking en het onschadelijk maken van

<sup>121</sup> OVV, 29/12/2020, [url](#)

<sup>122</sup> OVV, 28/12/2021, [url](#)

<sup>123</sup> El Carabobeño, 08/02/2022, [url](#)

<sup>124</sup> ACLED, 17/02/2022, [url](#)

<sup>125</sup> Infobae, 22/04/2022, [url](#)

<sup>126</sup> InSight Crime, 21/03/2022, [url](#)



een bom aan een basisschool in de buurt van La Victoria op 1 februari 2022. Invallen door het leger bij kampen van het ELN en de FARC-dissidenten resulteerden begin februari 2022 ook in de inbeslagname van ongeveer 5.000 staven explosieven en meer dan 900 cilinderbommen, evenals het onschadelijk maken van honderden IED's.<sup>127</sup> In februari 2022 werden volgens het leger in totaal meer dan 900 zelfgemaakte mijnen, gemaakt van plastic containers en granaatscherven, ontmanteld in Apure. Ook ontdekten de autoriteiten gebouwen waar men explosieven vervaardigde in de gemeente Páez, Apure.<sup>128</sup>

## 4.2. Het geweld gelinkt aan de ordetroepen van de staat

### 4.2.1. Grootschalige corruptie

In juni 2020 brengt de organisatie Transparencia Venezuela een uitvoerig rapport uit over de georganiseerde misdaad in Venezuela. Een van de bevindingen van hun zes maanden durende onderzoek is dat de grootschalige corruptie in het land het werk is van leden van het ambtenarenapparaat, privéondernemers, internationale banken, consultants en advocatenkantoren, die allen profiteren van criminele activiteiten. Grote sommen geld, voornamelijk uit olie-export, zijn jarenlang geplunderd.<sup>129</sup> Voor 2020 plaatst Transparency International Venezuela op de 176<sup>ste</sup> plaats van de 180 landen op de Corruption Perceptions Index, waarbij het de plaats deelt met Jemen.<sup>130</sup> Voor 2021 zakt Venezuela nog een plaats en komt hiermee op de 177<sup>ste</sup> plaats van de 180 geanalyseerde landen.<sup>131</sup>

In maart 2020 publiceerden de Amerikaanse autoriteiten een inbeschuldigingstelling van president Maduro waarbij ze hem aan het hoofd plaatsen van het Cartel de Los Soles.<sup>132</sup> Volgens de Amerikaanse justitie heeft Maduro van Venezuela een "criminele onderneming" gemaakt waar drugshandelaren en terroristen miljarden aan hebben verdiend. Maduro wordt ervan beschuldigd dat hij heeft samengespannen met Colombiaanse rebellen en leden van het Venezolaanse leger met als doel de VS "te overspoelen met cocaïne". De VS loven tot 55 miljoen dollar uit voor de president en zijn directe omgeving.<sup>133</sup>

Onderzoeker voor ICG en onafhankelijk consultant voor Venezuela, Bram Ebus, noemt Venezuela vandaag een kleptocratie, waar een kleine elite het land en haar grondstoffen leegrooft.<sup>134</sup> Door de economische crisis in het land en de verscherpte sancties heeft het regime een grote nood aan harde cash in dollars. Deze haalt ze onder andere uit de illegale handel in goud en via de vele smokkelroutes. Hiervoor werkt het regime samen met niet-statelijke en criminele groeperingen. De autoriteiten hebben in bepaalde delen van het land, namelijk in de zuidelijke staten en aan de grens met Colombia belangrijke delen van hun soevereiniteit afgestaan aan deze criminele groeperingen. Dit gaat zover dat in deze gebieden de criminele groeperingen de belangrijke taken van de staat, zoals gezondheidszorg, onderwijs en werkgelegenheid, overnemen en organiseren. Zo krijgen deze ook steeds meer controle over de lokale bevolking. Deze situatie ontspint zich momenteel op aansturen van het regime-Maduro. Eens een nieuwe regering aan de macht zou zijn in Venezuela kan dit een

<sup>127</sup> Efecto Cocuyo, 08/02/2022, [url](#)

<sup>128</sup> InSight Crime, 21/03/2022, [url](#)

<sup>129</sup> Transparencia Venezuela, 06/2020, [url](#)

<sup>130</sup> Transparency International, 2020, [url](#)

<sup>131</sup> Transparency International, 25/01/2022, [url](#)

<sup>132</sup> The United States Department of Justice, 26/03/2020, [url](#)

<sup>133</sup> NOS Nieuws, 26/03/2020, [url](#)

<sup>134</sup> Ebus B., 20/03/2020, [url](#)

groot veiligheidsrisico vormen. Immers, deze criminele en niet-statelijke actoren zullen hun controle over de illegale economieën en de regio niet zonder geweld afstaan, aldus Bram Ebus.<sup>135</sup>

Jeremy McDermott, co-directeur van InSight Crime, noemt het huidige Venezuela een maffiastaat. Volgens zijn analyse is de georganiseerde misdaad volledig ingebed in de staat. Omdat Maduro een grote nood heeft aan dollars heeft hij een nieuwe machtsstructuur gecreëerd rond politieke en criminele actoren. Hij heeft de facto delen van het land afgestaan aan lokale machthebbers die in een alliantie werken met criminele groeperingen. Een deel van de opbrengsten van de illegale economie, zoals goud, drugs, mensensmokkel en allerhande smokkel, vloeit dan vervolgens terug naar de staat, aldus McDermott.<sup>136</sup>

#### 4.2.2. Ordetroepen en buitengerechtelijke executies

Voor 2020 rapporteert het OVV voor het eerst hogere cijfers van gewelddadige overlijdens als gevolg van het optreden van de ordetroepen (*resistencia a la autoridad*) (4.231) dan als gevolg van moorden (*homicidios*) (4.153). Sinds 2016 stelt de organisatie een continue toename vast van het aantal dodelijke slachtoffers bij politiegeweld. In 2016 waren er tegenover elke 100 moorden, 28 mensen die stierven bij politieacties die werden geclassificeerd als sterfgevallen wegens "verzet tegen de autoriteit", aldus het OVV.<sup>137</sup> Het aantal sterfgevallen als gevolg van verzet tegen de autoriteiten blijft volgens de OVV voor 2021 met 2.332 geregistreerde gevallen zeer hoog. In 2021 waren de veiligheidsdiensten die buitengerechtelijke executies uitvoerden meer divers dan in 2020. Waar in de jaren 2019-2020 vooral de FAES verantwoordelijk waren, zijn het in 2021 vooral andere instanties, zoals de CICPC of staats- of gemeentelijke instanties, waarvan sommige recent zijn opgericht.<sup>138</sup>

Het Venezolaanse mensenrechtendocumentatie-initiatief Lupa Por la Vida, een gezamenlijk project van de mensenrechtenorganisatie PROVEA en het Gumilla Center dat toezicht houdt op de schending van het recht op leven in Venezuela, registreerde 1.414 buitengerechtelijke executies in 2021. Dit is een daling ten opzichte van 2020, toen Lupa por La Vida 3.034 slachtoffers van politie- en militair geweld registreerde.<sup>139</sup>

De resultaten van Lupa Por la Vida tonen net als deze van het OVV aan dat in 2021 de deelname van de FAES en de PNB aan veiligheidsoperaties over het hele nationale grondgebied verminderde. Dit zou er volgens de organisatie op kunnen wijzen dat beide diensten orders hebben gekregen om hun aanwezigheid bij veiligheidsoperaties te beperken na herhaaldelijke internationale kritiek in 2020-2021 op de acties van deze veiligheidsdiensten.

Voor dezelfde periode blijkt overigens dat de CICPC het politieorgaan was dat de meeste buitengerechtelijke executies uitvoerde, namelijk in 24,5 % van het totale aantal gevallen. De regionale politiediensten in zijn geheel waren verantwoordelijk voor 30 % van alle gevallen.<sup>140</sup>

<sup>135</sup> Ebus B., 20/03/2020, [url](#)

<sup>136</sup> McDermott J., 20/03/2020, [url](#)

<sup>137</sup> OVV, 29/12/2020, [url](#)

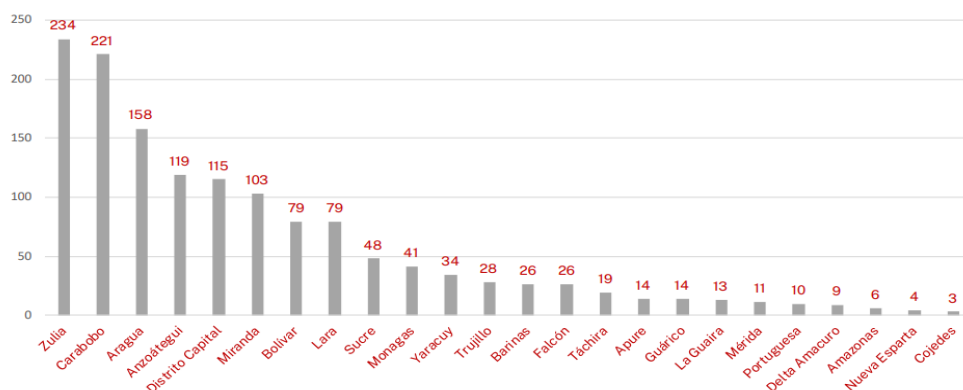
<sup>138</sup> OVV, 28/12/2021, [url](#)

<sup>139</sup> PROVEA, 03/2022, [url](#)

<sup>140</sup> PROVEA, 03/2022, [url](#)



## Estados con más víctimas



Lupa por la vida, Staten met de meeste buitengerechtelijke executies in 2021<sup>141</sup>

De staten die het hoogste aantal buitengerechtelijke executies registreerden, waren Zulia (234), Carabobo (221) en Aragua (158). Moorden door de veiligheidstroepen kwamen vaker voor in de volgende gemeenten: Libertador (Caracas) met 115 zaken; Valencia (Carabobo) met 98, Maracaibo (Zulia) met 94, Iribarren (Lara) met 49 en San Francisco (Zulia) met 44.<sup>142</sup>

De meeste slachtoffers waren jonge mannen maar de organisatie Lupa Por la Vida registreerde eveneens veertien vrouwelijke slachtoffers, wat een toename is ten opzichte van de vier vrouwelijke slachtoffers in 2020.<sup>143</sup>

Op 27 september 2019 heeft de Mensenrechtenraad van de Verenigde Naties (VN) bij resolutie 42/25 de onafhankelijke internationale onderzoeksmissie over Venezuela opgericht, om de sinds 2014 vermeende schendingen van de mensenrechten te beoordelen. Het rapport van deze missie werd gepubliceerd in september 2020. De missie concludeerde dat de regering, staatsagenten en groepen die met hen samenwerkten grove schendingen hadden begaan. Het identificeerde patronen van schendingen en misdaden die in hoge mate werden gecoördineerd door de staat, die systematisch en wijdverspreid plaatsvonden, en dus neerkwamen op misdaden tegen de menselijkheid, aldus de VN.<sup>144</sup>

De missie stelde vast dat de autoriteiten op hoog niveau macht en toezicht hadden en uitoefenden over de veiligheidstroepen en inlichtingendiensten die in het rapport als verantwoordelijk voor deze schendingen werden aangeduid. President Maduro en de ministers van Binnenlandse Zaken en Defensie waren op de hoogte van de misdaden. Ze gaven bevelen, coördineerden activiteiten en verstrekten middelen ter bevordering van de plannen en het beleid op grond waarvan de misdaden werden gepleegd. De missie vond redelijke gronden om aan te nemen dat de Venezolaanse autoriteiten en veiligheidstroepen sinds 2014 ernstige schendingen van de mensenrechten hebben gepland en uitgevoerd, waarvan sommigen, inclusief willekeurige moordpartijen en het systematisch gebruik van foltering, neerkomen op misdaden tegen de menselijkheid, aldus Marta Valiñas, de voorzitter van de VN-missie.<sup>145</sup>

<sup>141</sup> PROVEA, 03/2022, [url](#)

<sup>142</sup> PROVEA, 03/2022, [url](#)

<sup>143</sup> PROVEA, 03/2022, [url](#)

<sup>144</sup> OHCHR, 16/09/2020, [url](#)

<sup>145</sup> OHCHR, 16/09/2020, [url](#)

Ook het reguliere leger is betrokken bij dodelijk geweld ten aanzien van burgers. Zo openden soldaten eind maart 2022 het vuur op een groep mensen van de inheemse Yanomami-stam in de staat Amazonas. Hierbij werden vier Yanomami gedood en drie anderen verwond. Details over het evenement zijn onduidelijk, maar bronnen geven aan dat het conflict draaide rond het gebruik van een wifi-router.<sup>146</sup> Lokale bronnen stellen dat Venezolaanse soldaten de toegang tot basisdiensten, waaronder internettoegang, sterk beperken als een middel om de Yanomami onder druk te zetten om de controle over hun grondgebied af te staan voor goudwinningsdoeleinden.<sup>147</sup> Volgens de ngo Fundaredes kwamen het laatste kwartaal van 2021, 67 personen om in de grensstaten tijdens vermeende confrontaties met de strijdkrachten. Volgens de organisatie gaat het om buitengerechtigde executies.<sup>148</sup>

## 5. Geografische verdeling

Caracas bleef in 2021 het epicentrum van geweld in het land. Het hoofdstedelijk district registreerde volgens het OVV een moordcijfer van 78 per 100.000 inwoners en ligt hiermee ver boven het nationale gemiddelde. De vier staten, naast het hoofdstedelijk district, met de hoogste moordcijfers waren Miranda, Bolívar, Delta Amacuro en Aragua. In onderstaande paragraaf worden de geweldsdynamieken in deze staten en in de Venezolaanse grensstaten verder toegelicht.



OVV: de vijf gewelddadigste staten in 2021<sup>149</sup>

<sup>146</sup> Efecto Cocuyo, 22/03/2022, [url](#)

<sup>147</sup> La Patilla, 24/03/2022, [url](#)

<sup>148</sup> Efecto Cocuyo, 09/02/2022, [url](#)

<sup>149</sup> OVV, 28/12/2021, [url](#)

## 5.1. Miranda, Aragua, Sucre en het hoofdstedelijk district

### 5.1.1. Aragua

De staat Aragua was volgens de cijfers van het OVV de meest gewelddadige staat van Venezuela voor 2018. In 2019 zakte hij naar de derde plaats. In 2020 bevindt de staat zich op de vierde plaats in de ranking van het OVV, met een moordcijfer van 60,5 gewelddadige overlijdens per 100.000 inwoners. In 2021 kent de staat een verdere daling naar 50,8 gewelddadige overlijdens per 100.000 inwoners, waarmee het op de vijfde plaats komt te staan.<sup>150</sup>

Volgens Dr. Iris Terán, regionaal coördinator van het OVV in Aragua, zijn de dalende moordcijfers in 2021 in de eerste plaats het gevolg van de consolidering van de controle van de criminele bendes over de zogenaamde "vredeszones". Hierdoor was er een duidelijke vermindering van het aantal gewapende confrontaties voor controle over deze gebieden. Ook de migratie van jonge criminelen naar Colombia en Peru ging in 2021 door. Deze kleinere bendes vluchten voor de toenemende controle van de *megabandas* over hun gebieden.<sup>151</sup>

Ook de verdere daling van de koopkracht had een impact op de winst die nog kan worden gemaakt met kleine criminaliteit. Daarnaast hebben de beperkingen op de brandstoftoevoer, op de uren van het openbaar vervoer, in combinatie met de beperkende maatregelen in het kader van de pandemie, ervoor gezorgd dat mensen 's middags en 's avonds vaker thuisblijven, waardoor de mogelijkheden voor de criminele bendes sterk daalden, aldus Terán.<sup>152</sup>

Er waren voor 2020 in Aragua meer gewelddadige overlijdens veroorzaakt door de ordetroepen dan door de criminele bendes. Dit geldt eveneens voor 2021 en Aragua staat wat dit type geweld betreft op de eerste plaats in de ranking van het OVV.<sup>153</sup>

De gemeente Zamora, gevolgd door Libertador, waren de gemeenten met het meeste geweld in de staat Aragua.<sup>154</sup>

Volgens de monitoring van het OVV zijn er in de periode januari-februari 2022 in Aragua 71 geweldfeiten gemeld, waarbij 84 gewelddadige overlijdens vielen. Deze gegevens tonen een toename van 22 % in het aantal gewelddadige sterfgevallen ten opzichte van dezelfde periode in 2021 (69).<sup>155</sup>

<sup>150</sup> OVV, 28/12/2021, [url](#)

<sup>151</sup> OVV, 02/02/2022, [url](#)

<sup>152</sup> OVV, 02/02/2022, [url](#)

<sup>153</sup> OVV, 02/02/2022, [url](#)

<sup>154</sup> OVV, 25/02/2022, [url](#)

<sup>155</sup> OVV, 24/03/2022, [url](#)

## 5.1.2. Grootstedelijk gebied Caracas

### 5.1.2.1. Overzicht geweldscijfers



Grootstedelijk gebied Caracas/ Área Metropolitana de Caracas<sup>156</sup>

Het grootstedelijk gebied Caracas, welke de gemeente Libertador, behorende tot het hoofdstedelijk district Caracas en vier gemeenten van de staat Miranda: Baruta, Sucre, Chacao en El Hatillo omvat, telde voor 2020 een percentage van 52,8 gewelddadige sterfgevallen per 100.000 inwoners. Hiermee stond het op de vijfde plaats in de ranking van het OVV.<sup>157</sup> Het hoofdstedelijk district registreerde in 2021 een moordcijfer van 78 per 100.000 inwoners, wat neerkomt op bijna het dubbele van het nationale gemiddelde. Het grootstedelijk gebied zelf sloot het jaar 2021 af met een moordcijfer van 72,5 gewelddadige sterfgevallen op 100.000 inwoners. Hiermee bevindt het zich op de eerste plaats in de ranking. In de maand juli 2021 vond 31 % van alle gewelddadige overlijdens plaats.<sup>158</sup> Een van de belangrijkste oorzaken van de sterke stijging van het geweld in dit gebied is volgens het OVV de versterking en uitbreiding van de gewapende criminele bendes, in het bijzonder de bende van El Koki uit Cota 905 naar de wijken La Vega en El Paraíso, de bende Loco Leo in de wijk El Valle, en andere criminele groepen die de controle over de wijken in Petare betwisten.<sup>159</sup>

Sucre en Libertador waren de meest gewelddadige gemeenten van het grootstedelijk gebied in 2021. Sucre, op wiens grondgebied Petare ligt, kende het meeste geweld met een relatief aantal van 98,5 gewelddadige sterfgevallen per 100.000 inwoners. De gemeente Libertador valt ook op met een hoge score van 77,9. Veel lagere moordcijfers werden opgetekend in de gemeenten Chacao (56), Baruta (39) en El Hatillo (26).<sup>160</sup>

Ook de cijfers van Monitor de Víctimas<sup>161</sup> voor de referentieperiode (april 2021 tot april 2022) wijzen op een gelijkaardige conclusie als deze van het onderzoek van het OVV. Uit de statistieken voor april 2021 tot april 2022 komt Libertador, met 366 slachtoffers, naar voren als de gemeente met het meeste

<sup>156</sup> Área Metropolitana de Caracas, [url](#)

<sup>157</sup> OVV, 29/01/2021, [url](#)

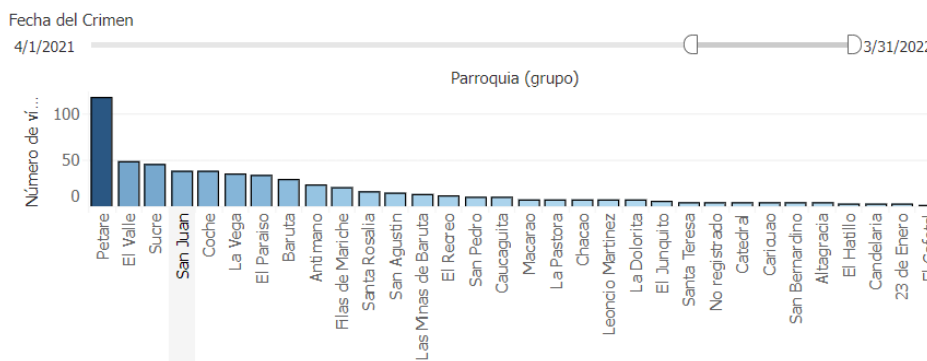
<sup>158</sup> OVV, 23/02/2022, [url](#)

<sup>159</sup> OVV, 25/01/2022, [url](#)

<sup>160</sup> OVV, 25/01/2022, [url](#)

<sup>161</sup> Monitor de Víctimas werd geboren als een journalistiek initiatief van de Venezolaanse digitale media Runrun.es en de niet-gouvernementele organisatie Caracas Mi Convive met als doel het systematiseren van de verzameling van gegevens over moorden die zich voordoen in Caracas.

geweld, gevolgd door Sucre, met 161 slachtoffers. La Vega, El Valle, Cota 905<sup>162</sup> en Petare waren de plaatsen met het meeste geweld. De meeste slachtoffers vielen binnen de categorie burgers (95 %) en de meerderheid waren mannen tussen 21 en 30 jaar.<sup>163</sup> Van de daders had de helft een burgerprofiel, behoorde 22 % tot een politiedienst en 15 % tot de FAES. De meest voorkomende doodsoorzaak was dodelijk politiegeweld, gevolgd door overvallen en wraakacties.<sup>164</sup>



Gewelddadige overlijdens per wijk<sup>165</sup>

### 5.1.2.2. De gebeurtenissen in Cota 905

Het geweld in het hoofdstedelijk district nam sterk toe toen de autoriteiten zich richtten tegen de bende van El Koki, eerst in de buurt van La Vega en daarna in het bolwerk van de bende, Cota 905. Bij de inval in La Vega begin 2021 kwamen bijna twee dozijn mensen om het leven. Zes maanden later werden ongeveer 30 mensen gedood toen de veiligheidstroepen Cota 905 belegerden en huis-aan-huis huiszoekingen uitvoerden te midden van vuurgevechten. Tijdens beide offensieven werden de autoriteiten beschuldigd van het lukraak neerschieten van bewoners in hun pogingen om de bende en zijn leider, Carlos Luis Revete, alias El Koki, te verslagen.<sup>166</sup>

El Koki's territorium in Cota 905 is een district op een heuvel rond de wijken El Cementario en El Valle, zuidwest Caracas. In totaal wonen hier 700.000 personen.<sup>167</sup> De bende heeft er de controle over een gebied van zo'n 20 km<sup>2</sup>. In januari 2015 werd Cota 905 een zogenaamde vredeszone, een gebied waar de autoriteiten de territoriale controle overlieten aan een criminele bende, in ruil voor een daling van het geweld en het feit dat de bende binnen dit territorium bleef. Deze afspraak werd begin 2021 geschonden toen El Koki besloot de wijk La Vega in te nemen.<sup>168</sup>

Op 8 januari 2021 kwam het tot een confrontatie tussen de gewapende bende van El Koki en veiligheidstroepen in de wijk La Vega.<sup>169</sup> Agenten van de PNB en de FAES waren betrokken bij deze veiligheidsoperatie, waarbij zo'n 23 personen gedood zouden zijn.<sup>170</sup> Onderzoekers van verschillende mensenrechtenorganisaties noemden de gebeurtenissen in deze wijk nadien een massamoord. Volgens de mensenrechtenorganisatie PROVEA blijkt uit consultaties met getuigen van de gebeurtenissen dat de slachtoffers niet stierven bij gewapende confrontaties, maar dat ze eerst werden

<sup>162</sup> Cota 905 is een weg die de Caracas-parochies La Vega, El Paraíso en Santa Rosalía, in de gemeente Libertador, met elkaar verbindt. In: El Comercio, 12/07/2022, [url](#)

<sup>163</sup> Monitor de Víctimas, s.d., [url](#)

<sup>164</sup> Monitor de Víctimas, s.d., [url](#)

<sup>165</sup> Monitor de Víctimas, s.d., [url](#)

<sup>166</sup> OVV, 28/12/2021, [url](#)

<sup>167</sup> El País, 20/07/2021, [url](#)

<sup>168</sup> InSight Crime, 28/02/2022, [url](#)

<sup>169</sup> InSight Crime, 22/02/2021, [url](#)

<sup>170</sup> Reuters, 10/01/2021, [url](#)

opgepakt en nadien geëxecuteerd.<sup>171</sup> Volgens een rapport van PROVEA, dat een jaar na de feiten gepubliceerd werd, waren alle gedode personen burgers en werden er geen dodelijke slachtoffers onder de veiligheidsdiensten gemeld. De familieleden en burens van de slachtoffers verklaren allen in het rapport dat de vermoorde mensen geen banden hadden met criminele bendes, maar werden geëxecuteerd nadat ze in hun huizen of op straat waren vastgehouden. Het rapport onthult ook de identiteit van enkele van de functionarissen die hebben deelgenomen en die mogelijk verantwoordelijk zijn geweest voor de gepleegde misdaden. Een jaar na deze gebeurtenissen zijn ze nog niet voor de rechter gebracht.<sup>172</sup>

Na deze overname in januari 2021 werd La Vega de tweede grote uitvalsbasis van El Koki, deels dankzij een alliantie met een kleinere bende, geleid door El Mayeya. In juli 2021 daagde El Koki de Venezolaanse autoriteiten verder uit. Leden van zijn bende openden het vuur op El Helicoide, een groot gebouw in het centrum van Caracas dat dienst doet als hoofdkwartier voor politie en inlichtingendiensten en waarin talrijke gevangencellen en andere politiefaciliteiten zijn ondergebracht. De reactie was snel. De veiligheidsdiensten, met meer dan 3.000 politieagenten vielen Cota 905 binnen. Volgens een analyse van Monitor de Víctimas kwamen 33 personen om bij deze operatie. Slechts vier zouden effectief bendeleden zijn geweest.<sup>173</sup> De hele operatie duurde vijf dagen waarbij de autoriteiten ook een bekende nachtclub afbrandden waar de bende zich verzamelde. El Koki bleef maanden op de vlucht maar op 6 februari 2022 kwam het nieuws dat hij was gedood bij een vuurgevecht met de CICPC in de stad Tejerías, Aragua.<sup>174</sup>



De weg (wijk) Cota 905<sup>175</sup>

Het breken van het machtsmonopolie van El Koki en de dood van de bendeleider zullen waarschijnlijk het bendelandschap in Caracas hertekenen. Volgens InSight Crime is Willexis eind 2021 de machtigste bendeleider in Caracas.<sup>176</sup> Op 4 februari 2022 legde bendeleider Willexis de bewoners van de buurt José Félix Ribas in de wijk Petare een strikte avondklok op. De avondklok die inging om 17.00 uur beval bedrijven te sluiten en het openbaar vervoer te staken. De bewoners werden van de regels op de hoogte gesteld door audioberichten die de bende via WhatsApp stuurde.<sup>177</sup> De avondklok kwam nadat minstens elf mensen stierven in deze wijk tijdens een politie-inval. In een niet mis te verstane

<sup>171</sup> TalCual (Nederr S.), 16/01/2021, [url](#)

<sup>172</sup> PROVEA, 08/01/2022, [url](#)

<sup>173</sup> El País, 20/07/2021, [url](#)

<sup>174</sup> InSight Crime, 28/02/2022, [url](#)

<sup>175</sup> El Comercio, 12/07/2022, [url](#)

<sup>176</sup> InSight Crime, 12/11/2021, [url](#)

<sup>177</sup> El Estímulo, 07/02/2022, [url](#)



boodschap aan de inwoners van de wijk, waarin een 13-jarige jongen de keel werd doorgesneden en zijn tong uitgesneden, liet de bende weten dat het niet getolereerd zou worden om met de politie te praten. De minderjarige had immers eerder zogenaamd met de politie gesproken en ook zijn familie werd nadien door de bende gedwongen de wijk te verlaten.<sup>178</sup> Volgens een analyse van InSight Crime over de gebeurtenissen toont de mislukte politie-inval en de daaropvolgende avondklok aan dat Willexis nog steeds de controle heeft over zijn bolwerk. Willexis is een van de belangrijkste drugshandelaren in Caracas, en veel van zijn macht komt van een felle aanhang in en rond Petare, waar zijn bende geschenken aanbiedt aan gezinnen in nood en door de overheid gesubsidieerde voedselpakketten levert.<sup>179</sup>

### 5.1.3. Sucre en Delta Amacuro

Met zijn meer dan 700 km lange kustlijn was Sucre ooit één van de meest paradijselijke staten in Venezuela met veel toeristen. Vandaag is de staat, volgens Transparencia Venezuela, het epicentrum van de georganiseerde misdaad, zoals drugshandel, mensenhandel, afpersing en ontvoeringen en is het één van de meest gewelddadige staten in Venezuela. Er zijn geen toeristen meer aanwezig. De inwoners leefden naast het toerisme van de visvangst en landbouw. De visvangst is vandaag nagenoeg onmogelijk door het tekort aan benzine en de diefstal van de boten door de gewapende bendes.<sup>180</sup>

Met een percentage van 61,3 gewelddadige sterfgevallen per 100.000 inwoners was Sucre in 2020 de derde meest gewelddadige staat in Venezuela, volgens het onderzoek van het OVV. De gemeente Valdez, met de hoofdstad Güiria, was in 2020 de gemeente met de meeste geweldsincidenten en een cijfer van 197 gewelddadige overlijdens per 100.000 inwoners.<sup>181</sup> Met 37,9 gewelddadige sterfgevallen per 100.000 inwoners staat Sucre in 2021 op de tiende plaats in de nationale geweldsranklijst, wat een daling is van zeven plaatsen ten opzichte van het jaar voordien.<sup>182</sup>

De kusten van Güiria worden ook gebruikt door vele Venezolanen die Venezuela willen ontvluchten en willen oversteken naar het eiland Trinidad en Tobago of de Nederlandse Antillen. Er is ook veel piraterij aan deze kust en er zijn verschillende netwerken in mensenhandel actief. De kusten zijn ook het gebied voor drugshandel geworden. Begin oktober 2021 stelde het Venezolaanse bureau voor maritieme veiligheid en redding (Organización Nacional de Salvamento y Seguridad Marítima de los Espacios Acuático de Venezuela - ONSA) nieuwe risicozones vast voor piratenaanvallen, op basis van incidenten in de afgelopen jaren. Het kustgebied met het hoogste risico op piraterij bevindt zich in Sucre.<sup>183</sup>

Delta Amacuro is een arme staat waar een groot deel van de bevolking leeft van visserij. Door het tekort aan brandstof kunnen de boten niet uitvaren en zijn veel inwoners gedwongen te migreren.<sup>184</sup> In dit gebied staat het Barrancas Syndicate (Sindicato de Barrancas) sterk. Deze gewapende groepering heeft de controle over de Orinoco-rivier, maar wordt begin 2022 uitgedaagd door het ELN dat eveneens aast op de controle over deze rivier.<sup>185</sup> Het hele kustgebied van delta Amacuro en de naburige staat Monagas wordt door ONSA ook als ronduit gevaarlijk bestempeld met een hoog risico op piraterij.<sup>186</sup>

<sup>178</sup> El Estímulo, 07/02/2022, [url](#)

<sup>179</sup> Insight Crime, 09/02/2022, [url](#)

<sup>180</sup> Transparency Venezuela, 06/2020, [url](#)

<sup>181</sup> OVV, 19/01/2021, [url](#)

<sup>182</sup> OVV, 28/12/2021, [url](#)

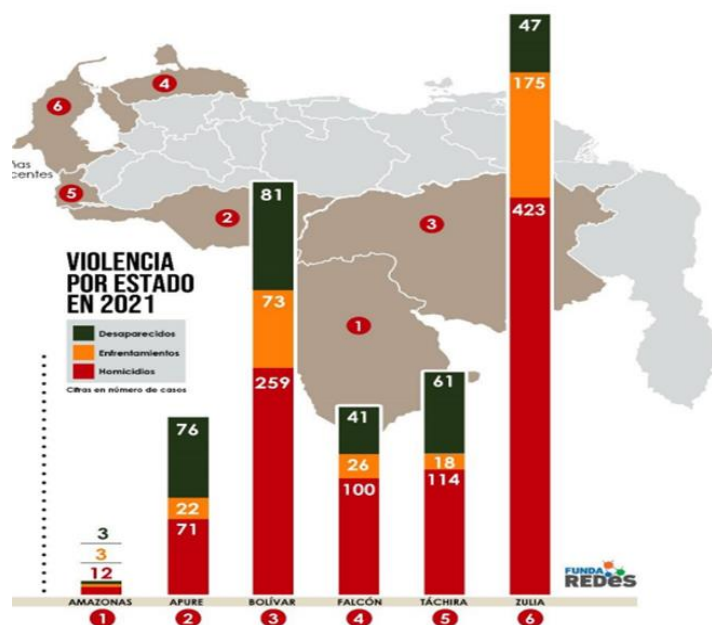
<sup>183</sup> InSight Crime, 15/10/2021, [url](#)

<sup>184</sup> Presidenciave, 18/02/2022, [url](#)

<sup>185</sup> InSight Crime, 08/02/2022, [url](#)

<sup>186</sup> Efecto Cocuyo, 05/10/2021, [url](#)

## 5.2. De grensstaten



Fundaredes, geweldscijfers per staat in 2021<sup>187</sup>

### 5.2.1. Algemene geweldsdynamieken

Volgens de ngo Fundaredes, welke de veiligheidssituatie in de grensstaten monitort, vormt de grens tussen Colombia en Venezuela, die in totaal 2.219 kilometer lang is, sinds jaren het strijdtoneel tussen diverse gewapende groeperingen, waaronder de Colombiaanse rebellenorganisaties ELN en dissidenten van de FARC, alsook Venezolaanse rebellenorganisaties, criminele bendes, smokkelaars, drugshandelaren en de veiligheidstroepen van de Venezolaanse staat. Onderzoekers van de ngo stellen echter vast dat de gewapende groeperingen steeds vaker te vinden zijn op territoria verder van de grens verwijderd.<sup>188</sup> Onderzoekers van Fundaredes stellen eveneens vast dat er een steeds verder gaande samenwerking kan worden vastgesteld tussen de Venezolaanse autoriteiten enerzijds en de leden van de Colombiaanse guerrilla anderzijds. Afhankelijk van de regio is er de ene keer meer steun voor het ELN dan wel de FARC-dissidenten.<sup>189</sup>

In deze regio vindt een voortdurende strijd plaats tussen de gewapende groeperingen onderling voor controle over de vele informele grensovergangen (*trochas*) tussen Venezuela en Colombia. Ze vechten hier voor controle op illegale activiteiten zoals smokkel, drugshandel, mensenhandel en afpersing van degenen die deze wegen gebruiken, meestal Venezolanen zonder papieren.<sup>190</sup>

Informele en illegale grensoverschrijdende handel bloeit al lang aan deze poreuze en schaars bewaakte grens, vooral omdat de formele handel steeds verder opdroogde. Zelfs voordat de economie van Venezuela in 2013 begon te krimpen, werden de gesubsidieerde brandstof en voedselproducten naar

<sup>187</sup> Fundaredes, 03/2022, [url](#)

<sup>188</sup> Fundaredes, 06/12/2020, [url](#)

<sup>189</sup> Fundaredes, 16/11/2020, [url](#)

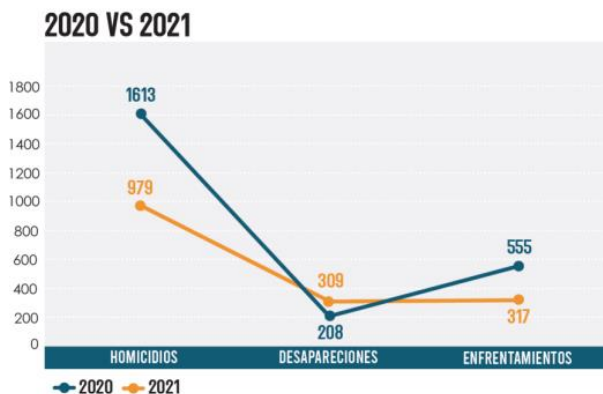
<sup>190</sup> ICG, 14/12/2020, [url](#)



Colombia gesmokkeld voor verkoop tegen marktprijzen, terwijl cocaïne werd ingevoerd vanuit Colombia. Zowel criminelen als gewone inwoners leefden van deze informele economische activiteiten. Maar met de groei van de illegale grenshandel kwam er ook steeds meer geweld naar deze regio, aldus het rapport van ICG over het geweld in de grensregio van december 2020.<sup>191</sup> Volgens ICG is het in 2020 heel normaal dat men meerdere gewapende groeperingen tegenkomt bij het passeren van een enkele grensoversteek. Smokkelaars, migranten en vluchtelingen verdwijnen spoorloos of worden vermoord, hetzij omdat ze geen afpersingsgeld hebben betaald, hetzij omdat ze ervan worden verdacht samen te werken met rivaliserende gewapende groeperingen. Lichamen, vaak verminkt, worden regelmatig gevonden op de *trochas*. Volgens getuigenverklaringen, opgetekend door de onderzoekers van ICG, van Venezolanen wonende in Boca de Grita (Táchira) worden dagelijks mensen vermoord.<sup>192</sup>

Volgens het jaarverslag van de ngo Fundaredes werden in 2020 in de zes grensstaten samen<sup>193</sup> 1.613 moorden geregistreerd, waarvan 1.529 op mannen, 74 op vrouwen en bij 10 anderen was het niet mogelijk om het geslacht te bepalen. In vergelijking met 2019 was er een toename van 455 gevallen, wat neerkomt op een procentuele stijging van 39,29 %. Het moordcijfer voor 2020 was 20,54 per 100.000 inwoners, tegenover 14,85 in 2019.<sup>194</sup>

Volgens het jaarverslag van Fundaredes voor 2021 nam de aanwezigheid van de Colombiaanse illegale gewapende groeperingen nog verder toe. Het rapport van 2021 bevat statistieken over het aantal moorden, gewapende confrontaties, verdwijningen en/of ontvoeringen. In de zes onderzochte staten vonden 979 moorden en 317 vermeende confrontaties plaats waarbij 439 mensen omkwamen, voornamelijk door toedoen van veiligheidstroepen. Ook wijst de organisatie op een toename van 101 slachtoffers in de categorie vermiste en/of ontvoerde personen. Voor 2021 werden in deze laatste categorie 309 personen geregistreerd.<sup>195</sup>



Fundaredes, geweldscijfers in de grensstaten Amazonas, Apure, Táchira, Zulia, Bolívar en Falcón 2020-2021<sup>196</sup>

Hoewel de misdaadcijfers in 2021 in de zes bestudeerde staten niet hoger waren dan in 2020, behalve de verdwijningen en/of ontvoeringen die een stijging van 67 % kenden, was een duidelijke uitbreiding van de gewapende groeperingen van Colombiaanse afkomst merkbaar, evenals de opleving van

<sup>191</sup> ICG, 14/12/2020, [url](#)

<sup>192</sup> ICG, 14/12/2020, [url](#)

<sup>193</sup> De staten opgenomen in het onderzoek van Fundaredes zijn : Amazonas, Apure, Táchira, Zulia, Bolívar en Falcón.

<sup>194</sup> Fundaredes, 01/2021, [url](#)

<sup>195</sup> Fundaredes, 03/2022, [url](#)

<sup>196</sup> Fundaredes, 03/2022, [url](#)

criminele activiteiten zoals afpersing, ontvoering en huurmoorden. Ook het gebruik van buitensporig geweld door de ordetroepen nam verder toe.<sup>197</sup>

## 5.2.2. Gewelddynamieken per staat

### 5.2.2.1. Zulia

De guerrillagroep met de grootste aanwezigheid in deze staat is het ELN, maar Colombiaanse paramilitairen en drugskartels zijn ook actief. Er zijn ook lokale bendes die meevechten voor territoria, waaronder de bende genaamd Mushana en Los Gavilanes, en een derde bende genaamd La Zona.<sup>198</sup>

Zulia was ook in 2021 de grensstaat met de hoogste graad van geweld. De staat kende in 2021 423 moorden, 47 verdwijningen en/of ontvoeringen en 175 confrontaties. Volgens Fundaredes kunnen de guerrillagroeperingen en de criminele groeperingen hier vrij opereren. Deze groeperingen hebben zich in 2021 ook meer toegelegd op ontvoeringen voor losgeld en ook het aantal huurmoorden (*sicariato*) nam sterk toe. De gemeenten Maracaibo, San Francisco en Machiques de Perijá kenden het meeste geweld.

Uit een grootschalig onderzoek van InSight Crime naar de coca-productie in Venezuela, gepubliceerd begin mei 2022, blijkt dat in zeker drie gemeenten in Zulia en twee in Apure een aanzienlijke hoeveelheid coca wordt geteeld. Uit interviews in 2021 door onderzoekers van InSight Crime met lokale bewoners, veeboeren, journalisten en onderzoekers, blijkt dat cocagewassen nu wortel schieten in Zulia's gemeenten Jesús María Semprún, Catatumbo en Machiques de Perijá. De omvang van de plantages is onbekend, aangezien ze in afgelegen gebieden liggen en vaak worden bewaakt door gewapende actoren. De coca wordt meestal geteeld op in beslag genomen land van lokale boeren. Het ELN consolideerde de afgelopen jaren haar aanwezigheid in Zulia, waar ze bijna ongestraft lijkt te opereren, aldus InSight Crime.<sup>199</sup>

### 5.2.2.2. Táchira

Táchira, welke een 160 kilometer lange grens deelt met Colombia, is de grensstaat met de grootste variëteit aan criminele groeperingen.<sup>200</sup> Zo is er de aanwezigheid gerapporteerd van Los Rastrojos, Los Urabeños (Golf Clan /Autodefensas Gaitanistas), Águilas Negras, de EPL (People's Liberation Army, een kleinere Colombiaanse rebellengroepering vaak aangeduid onder de naam Los Pelusos), het ELN en dissidenten van de FARC. Ook is er een aanwezigheid van lokale criminele groeperingen, zoals La Línea, die gelinkt zou zijn aan de Golf Clan.<sup>201</sup> Ook de FBL en Tren de Aragua zijn in deze regio aanwezig en controleren enkele van de informele grensovergangen. Daarnaast zijn enkele *colectivos*, waaronder de Colectivo de Seguridad Fronteriza, hier actief.<sup>202</sup>

Het geweld in deze staat wordt gekenmerkt door berovingen aan de grens, ontvoeringen, moorden, seksueel geweld en afpersing. Deze laatste kende een sterke toename waarbij de illegale gewapende groeperingen de handelaren en eigenaren van boerderijen, landbouwproducenten, taxichauffeurs, en anderen met een economische activiteit dwingen tot het betalen van belastingen (*vacunas*). De aanwezigheid van de guerrilla van Colombiaanse afkomst nam in verschillende gemeenten toe, voornamelijk in de berg- en grensgebieden. In Táchira registreerde Fundaredes in 2021 114 moorden, 61 verdwijningen en/of ontvoeringen en 18 gewapende confrontaties.<sup>203</sup>

<sup>197</sup> Fundaredes, 03/2022, [url](#)

<sup>198</sup> Transparency Venezuela, 06/2020, [url](#)

<sup>199</sup> InSight Crime, 02/05/2022, [url](#)

<sup>200</sup> Transparency Venezuela, 06/2020, [url](#)

<sup>201</sup> Transparency Venezuela, 06/2020, [url](#); Ebus B., e-mail 27/10/2020

<sup>202</sup> Transparency Venezuela, 06/2020, [url](#)

<sup>203</sup> Fundaredes, 03/2022, [url](#)

### 5.2.2.3. Falcón

Fundaredes registreerde in 2021 100 moorden, 41 verdwijningen en/of ontvoeringen en 26 gewapende confrontaties waarmee Falcón zich als vierde meest gewelddadige grensstaat plaatst. De gemeente met het meeste geweld was Miranda, gevolgd door Carirubana en Colina. Vooral het aantal huurmoorden nam zorgwekkend toe.<sup>204</sup>

### 5.2.2.4. Apure

In januari 2020 brengt de mensenrechtenorganisatie HRW een rapport uit over de staat Apure en de Colombiaanse aangrenzende provincie Arauca, gebaseerd op verschillende interviews met bewoners, vluchtelingen en gemeenschapsleiders in Arauca. Het rapport geeft diverse getuigenissen over hoe de guerrilla's het dagelijkse leven van de inwoners van deze staten controleren. En dit door gebruik te maken van bedreigingen, afpersingen, ontvoering, dwangarbeid, rekrutering van minderjarigen en moord.<sup>205</sup> De gewapende groeperingen leggen de burgers een breed scala aan regels op die normaal worden geassocieerd met strafwetten, vastgesteld en gehandhaafd door de autoriteiten. De leden van de gewapende groeperingen houden zich evenwel niet aan hun eigen regels. Deze regels omvatten onder andere een avondklok; een verbod op verkrachting, diefstal en moord; voorschriften betreffende dagelijkse activiteiten zoals vissen en sluitingstijden voor bars. In sommige gebieden verbieden de gewapende groepen het dragen van een helm tijdens het rijden op motorfietsen, zodat de gewapende leden hen makkelijker kunnen identificeren. De groeperingen persen geld af van bewoners bij vrijwel elk type van economische activiteit die ze proberen uit te voeren.<sup>206</sup>

De veiligheidssituatie in Apure werd in 2021 sterk beïnvloed door een gewapend conflict dat uitbrak tussen verschillende in het gebied aanwezige guerrillagroeperingen, en tussen deze groeperingen en de FANB. Deze gewapende confrontaties zorgden voor de ontheemding van duizenden inwoners. De strijdende partijen maakten zich schuldig aan willekeurige detenties, gedwongen verdwijningen, buitengerechtigde executies, vernieling van eigendommen, diefstal en een brede schending van mensenrechten, aldus Fundaredes.<sup>207</sup> De organisatie registreerde voor Apure 71 moorden op 61 mannen, 9 vrouwen. Onder de slachtoffers waren 3 kinderen of adolescenten. Er waren ook 76 verdwijningen of ontvoeringen en 22 gewapende confrontaties waarbij 35 mensen omkwamen.<sup>208</sup>

In de staat Apure vonden vanaf maart 2021 verschillende confrontaties plaats tussen het Venezolaanse leger en het 10<sup>e</sup> Front van de FARC-dissidenten. Een grote militaire operatie die op 21 maart 2021 begon, dwong duizenden om hun huizen te ontvluchten. Tijdens dit conflict, dat ongeveer twee maanden duurde, werden meer dan een dozijn soldaten gedood. Ondertussen beschuldigde HRW de Venezolaanse veiligheidstroepen van het standrechtelijk executeren van ten minste vier burgers die vermoord werden als guerrillastrijders.<sup>209</sup> De stroom vluchtelingen bleef stijgen en bereikte eind april 2021 bijna 6.000 vluchtelingen naar Colombia. Dit cijfer is waarschijnlijk een onderschatting, aangezien velen bij vrienden of familie verbleven en zich niet lieten registreren bij de autoriteiten. Veel van de ontheemden keerden nadien terug naar Venezuela, waar sommigen bij terugkeer ontdekten dat veiligheidstroepen hun huizen hadden geplunderd.<sup>210</sup>

Het conflict tussen het Venezolaanse leger en het 10<sup>e</sup> Front van de FARC-dissidenten werd ook aangewakkerd door de aanwezigheid van een andere dissidente FARC-groepering, namelijk de Segunda Marquetalia, onder leiding van Iván Márquez en Jesús Santrich, beiden bekende voormalige FARC-commandanten. Dit Front werd opgericht nadat Márquez in augustus 2019 het vredesakkoord

<sup>204</sup> Fundaredes, 03/2022, [url](#)

<sup>205</sup> HRW, 01/2020, [url](#)

<sup>206</sup> HRW, 01/2020, [url](#)

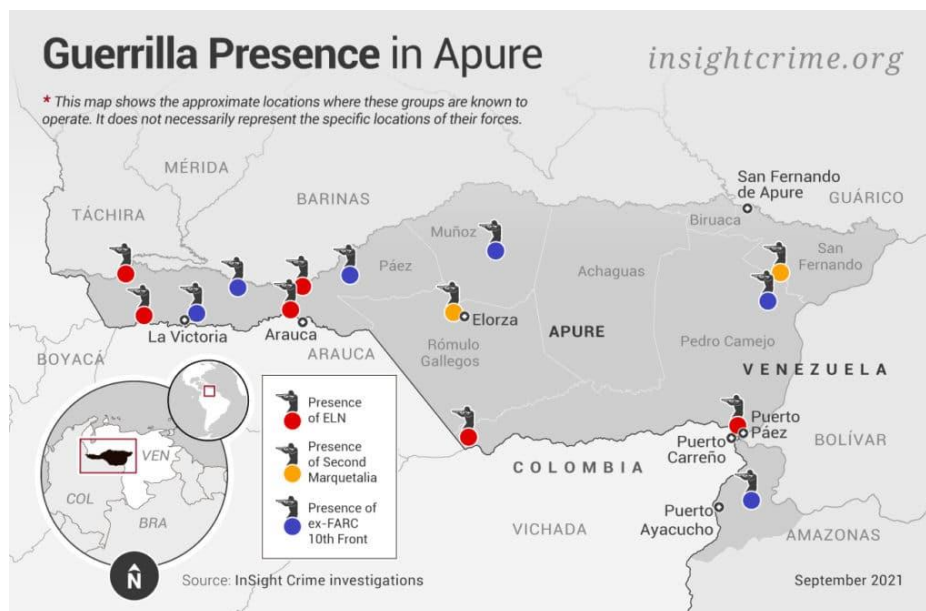
<sup>207</sup> Fundaredes, 03/2022, [url](#)

<sup>208</sup> Fundaredes, 03/2022, [url](#)

<sup>209</sup> OVV, 28/12/2021, [url](#)

<sup>210</sup> InSight Crime, 13/10/2021, [url](#)

de rug toekeerde. Márquez zocht eveneens een onderkomen in Apure waar het 10<sup>e</sup> Front toen al een sterke aanwezigheid had.<sup>211</sup>



InSight Crime, aanwezigheid guerrillagroeperingen in Apure, september 2021<sup>212</sup>

Het is niet helemaal duidelijk wat de plotse interesse en acties van de nationale veiligheidstroepen in Apure verklaart. Een gepensioneerd generaal verklaarde aan onderzoekers van InSight Crime dat het conflict in Apure draait rond controle over het grondgebied en dat het zich afspeelt tussen de twee dissidente FARC-fronten. Het Venezolaanse leger is betrokken omdat zij steun verlenen aan dit Front dat het dichtst bij de president staat, zijnde de Segunda Marquetalia. Andere bronnen verklaarden aan onderzoekers van InSight Crime dat het ELN waarschijnlijk ook heeft aangedrongen op een interventie van de FANB tegen het 10<sup>e</sup> Front. Nog andere bronnen wijzen op het feit dat lokale militairen wel het 10<sup>e</sup> Front steunen en dat bepaalde facties van het leger gefrustreerd raakten met het 10<sup>e</sup> Front over de verdeling van de winsten uit criminele activiteiten, en beweerden dat de rebellen zich niet aan de overeengekomen gebieden hielden.<sup>213</sup>

Op 23 april 2021 landden twee Venezolaanse militaire helikopters in de buurt van de stad La Victoria (Apure), gevuld met soldaten die waren uitgezonden om te vechten tegen het 10<sup>e</sup> Front. De soldaten kwamen allemaal om. Er was geen officieel rapport over het aantal doden. De Venezolaanse autoriteiten ontkenden dat de hinderlaag had plaatsgevonden. De rebellen namen nadien ook acht soldaten gevangen en verspreidden video's met bewijzen van de gijzelneming van de militairen. De inzet van militairen, politie, speciale troepenmachten, inlichtingendiensten en milities werd verhoogd in april 2021 en gaven de veiligheidstroepen een enorm numeriek voordeel, maar ze slaagden er niet in de strijd tegen het 10<sup>e</sup> Front, dat naar schatting 300 strijders telde, te winnen. Op 28 mei 2021 begonnen de strijdkrachten zich terug te trekken uit de regio. Drie dagen later werden de gegijzelde soldaten vrijgelaten. Berichten over het 10<sup>e</sup> Front dat feestvierde in de straten van La Victoria en nabijgelegen steden terwijl de veiligheidstroepen zich terugtrokken, versterkten de vernedering voor het Venezolaanse leger.<sup>214</sup> De verliezen voor de FANB maakten volgens analisten duidelijk dat de

<sup>211</sup> InSight Crime, 13/10/2021, [url](#)

<sup>212</sup> InSight Crime, 13/10/2021, [url](#)

<sup>213</sup> InSight Crime, 13/10/2021, [url](#)

<sup>214</sup> InSight Crime, 13/10/2021, [url](#)

Venezolaanse staat de rebelligroeperingen die het in het verleden tolereerde op haar grondgebied, niet langer kan controleren.<sup>215</sup>

Ook voor de Segunda Marquetalia was de terugtrekking van de FANB een verlies. In mei 2021 werd een van haar leiders, Jesús Santrich, vermoord in de staat Zulia. In december 2021 werden twee van haar andere leiders gedood in Venezuela onder omstandigheden die onduidelijk blijven.<sup>216</sup>

De Venezolaanse mensenrechtenorganisatie PROVEA kaart in april 2022 aan dat de misdaden begaan tegen de burgerbevolking in de periode maart-april 2021, vooral in de stad La Victoria, niet zijn onderzocht door de Venezolaanse autoriteiten. Integendeel, een groot deel van de misdaden, zoals buitengerechtigde executies, illegale invallen, willekeurige arrestaties en gedwongen verhuizingen bleven ook nadien aanhouden. In de periode van de ontvoering van de acht soldaten werden 31 burgers gearresteerd op beschuldiging van verraad tegen het vaderland, rebellie, en ontvoering van soldaten.<sup>217</sup> Een groot deel onder hen zouden gefolterd zijn. De burgers werden nadien ook geconfronteerd met berechting in militaire rechtbanken, en de gebruikelijke procedurele vertraging, aldus PROVEA.<sup>218</sup> In april 2022 zaten nog 19 van de 31 personen opgesloten.<sup>219</sup>

Op 1 januari 2022 braken nieuwe gewapende confrontaties uit tussen het Joint Eastern Command, een coalitie van dissidente FARC-groeperingen waaronder het 10<sup>e</sup> Front onder leiding van Gentil Duarte, en de guerrillastrijders van het ELN, dat zich tot nu toe buiten de strijd had gehouden maar belangrijke delen van Apure en het Colombiaanse Arauca controleert. Volgens de Colombiaanse minister van Defensie Diego Molano startten de gevechten op 2 januari 2022 in Apure, meer specifiek in de gemeente La Victoria. De strijd vond plaats tussen het ELN, in alliantie met de Segunda Marquetalia, tegen het 10<sup>e</sup> Front. Ook werden 27 vermoorde personen aangetroffen in het Colombiaanse Arauca, waaronder verschillende leden van het 10<sup>e</sup> Front.<sup>220</sup> Volgens onderzoek van het Colombiaanse parket kan worden uitgesloten dat de 27 mensen stierven als gevolg van gevechten. Het gaat om vermeende collaborateurs, sympathisanten of dissidenten.<sup>221</sup> Guerrillastrijders van beide kanten hebben volgens HRW een reeks van misdaden begaan, waaronder moorden, gedwongen rekrutering, onder meer van kinderen, en gedwongen ontheemding. Leden van de Venezolaanse veiligheidstroepen hebben volgens onderzoek van de mensenrechtenorganisatie gezamenlijke operaties uitgevoerd met ELN-strijders en zijn medeplichtig aan mensenrechtenschendingen. Tamara Taraciuk Broner, waarnemend directeur Amerika bij Human Rights Watch (HRW), verklaart in het rapport van eind maart 2022:

“Armed groups are committing brutal abuses against civilians in the Colombia-Venezuela border area, in some cases with the complicity of Venezuelan security force members, while Colombian authorities haven’t done enough to respond. Colombian authorities should urgently ramp up their efforts to protect the population and assist displaced people, and the UN Fact Finding Mission on Venezuela should investigate the responsibility of Venezuelan security forces for the guerrillas’ abuses.”<sup>222</sup>

Tegen maart 2022 zijn zo’n 3.300 Venezolanen gevlucht naar Colombia als gevolg de nieuwe confrontaties. Beide gewapende groeperingen hebben tientallen mensen gedood. Veel geïnterviewde mensen verklaarden aan de onderzoekers van HRW dat ELN-leden mensen beschuldigden van samenwerking met dissidente groeperingen van de FARC. De ELN-leden hebben enkele van deze

<sup>215</sup> InSight Crime, 13/10/2021, [url](#)

<sup>216</sup> El Espectador (González N.), 10/01/2022, [url](#)

<sup>217</sup> Control Ciudadano, 25/03/2022, [url](#)

<sup>218</sup> PROVEA, 01/04/2022, [url](#)

<sup>219</sup> PROVEA, 01/04/2022, [url](#)

<sup>220</sup> El Espectador (González N.), 10/01/2022, [url](#)

<sup>221</sup> El Espectador (Ardila M.), 11/01/2022, [url](#)

<sup>222</sup> HRW, 28/03/2022, [url](#)

mensen vermoord en namen anderen mee. Sommigen werden dagen later dood gemeld, van anderen is geen spoor. Het ELN en het Joint Eastern Command hebben ook mensen onder schot gedwongen zich aan te sluiten bij hun gelederen, waaronder kinderen, zo blijkt uit onderzoek van HRW.<sup>223</sup> Eind mei 2022 berichten de Colombiaanse autoriteiten dat Gentil Duarte, leider van het ex-FARC-maffia netwerk waarvan het 10e Front deel uitmaakt werd gedood door het ELN in Venezuela. Iván Mordisco volgt Duarte op.<sup>224</sup>

Volgens de directeur van de ngo Control Ciudadano, welke de activiteiten van het Venezolaanse leger monitort, werden in Apure tussen maart 2021 en maart 2022 zo'n 300 burgers gearresteerd door de veiligheidsdiensten.<sup>225</sup>

#### 5.2.2.5. Bolívar

Bolívar deelt een 2.200 km lange grens met Brazilië en 743 km grens met Guyana.<sup>226</sup> De criminaliteit in de staat is in de eerste plaats gelinkt aan de handel in goud, gevolgd door die in wapens en drugs.

Zowel uit de cijfers van het OVV als deze van Fundaredes blijkt dat Bolívar één van de meest gewelddadige staten van Venezuela is. De staat komt in 2021 op de derde plaats in de ranking van de OVV met een cijfer van 56,8 gewelddadige overlijdens per 100.000 inwoners.<sup>227</sup> Het OVV Bolívar telde tussen januari en november 2021 570 slachtoffers van geweld in de staat. Dit cijfer vertegenwoordigt een daling van 15 % ten opzichte van de 673 slachtoffers die in 2020 werden geteld. Het OVV Bolívar schrijft deze daling toe aan de mobiliteitsbeperkingen als gevolg van de COVID-19-pandemie, de benzinetekorten en meer veiligheidsoperaties. De organisatie benadrukt ook dat het geweldcijfer een onderschatting is aangezien veel mensen geen klacht durven indienen of niet weten hoe en waar ze dit kunnen doen. Eveneens behoorden in 2021 drie gemeenten van de staat, El Callao, Sifontes en Roscio, tot de vijf meest gewelddadige gemeenten van het land en dit voor het tweede achtereenvolgende jaar met respectievelijk 511, 189 en 152 gewelddadige sterfgevallen per 100.000 inwoners.<sup>228</sup>

In een rapport van maart 2022 beschrijft consultant en ICG-onderzoeker voor Venezuela, Bram Ebus, de manieren waarop goudwinning de belangrijkste economische activiteit is geworden in het zuiden van Venezuela (staten Amazonas en Bolívar). Deze goudwinning wordt gecontroleerd door Venezolaanse georganiseerde misdaadgroepen en Colombiaanse rebellenorganisaties in samenwerking met corrupte Venezolaanse staatsfunctionarissen.<sup>229</sup> Deze illegale mijnbouw, in het 112 km<sup>2</sup> grote gebied dat bekend staat als de Orinoco Mining Arc, gaat gepaard met aantasting van het milieu en mensenrechtenschendingen. Concurrentie om controle over illegale economieën en smokkelroutes leidt frequent tot uitbarstingen van geweld tussen de gewapende groeperingen, waaronder het ELN en dissidente groeperingen van de FARC die vrij in de sector opereren. Ebus documenteert de betrokkenheid van leden van de Venezolaanse strijdkrachten bij deze illegale goudwinningsprojecten en verwerkingsfabrieken, evenals bij de goudhandel naar Colombia en Guyana.<sup>230</sup>

---

<sup>223</sup> HRW, 28/03/2022, [url](#)

<sup>224</sup> InSight Crime, 26/05/2022, [url](#)

<sup>225</sup> Control Ciudadano, 26/03/2022, [url](#)

<sup>226</sup> Transparency Venezuela, 06/2020, p. 49, [url](#)

<sup>227</sup> OVV, 28/12/2021, [url](#)

<sup>228</sup> OVV, 03/02/2022, [url](#)

<sup>229</sup> Wilson Center (Ebus B.), 03/2022, [url](#)

<sup>230</sup> Wilson Center (Ebus B.), 03/2022, [url](#)




 Het mijngebied Orinoco<sup>231</sup>

Criminele organisaties, waaronder de *sindicatos*, breidden sinds 2010 hun activiteiten uit naar deze regio. Zij werden eerst bewapend en gesteund door de lokale autoriteiten en de groepen betaalden op hun beurt in goud aan de autoriteiten. De eerste breuken in deze staats-criminele joint venture ontstonden na de verkiezing van de gouverneur van Bolívar, Justo Noguera (2017-21) omdat de *sindicatos* zich steeds minder aan de gemaakte afspraken hielden. Tijdens deze periode stonden de regeringsautoriteiten het ELN toe om de *sindicatos* met geweld te verdrijven uit belangrijke mijngebieden. Ook enkele dissidente FARC-fronten kregen hier steeds meer voet aan de grond. De bekendste dissidentengroepering van de FARC die actief is in illegale goudwinning is het Acacio Medina Front, dat verschillende illegale goudwinningsprojecten in de staat Amazonas exploiteert en ook een aanwezigheid heeft in de staat Bolívar.<sup>232</sup>

Uiteindelijk werd het panorama van gewapende groeperingen en criminele organisaties steeds complexer. Zeker toen ook transnationale Braziliaanse misdaadorganisaties en andere Venezolaanse georganiseerde misdaadgroepen zoals de Tren de Aragua en Tren de Guayana hun activiteiten hier ontplooiden.<sup>233</sup> De organisatie SOS Orinoco<sup>234</sup> identificeerde in haar rapport van maart 2022 meer dan tien grote gewapende groeperingen die in dit gebied actief zijn, waarvan sommige optreden met goedkeuring van (*aliados*) en anderen tegen (*enemigos*) de lokale autoriteiten.<sup>235</sup>

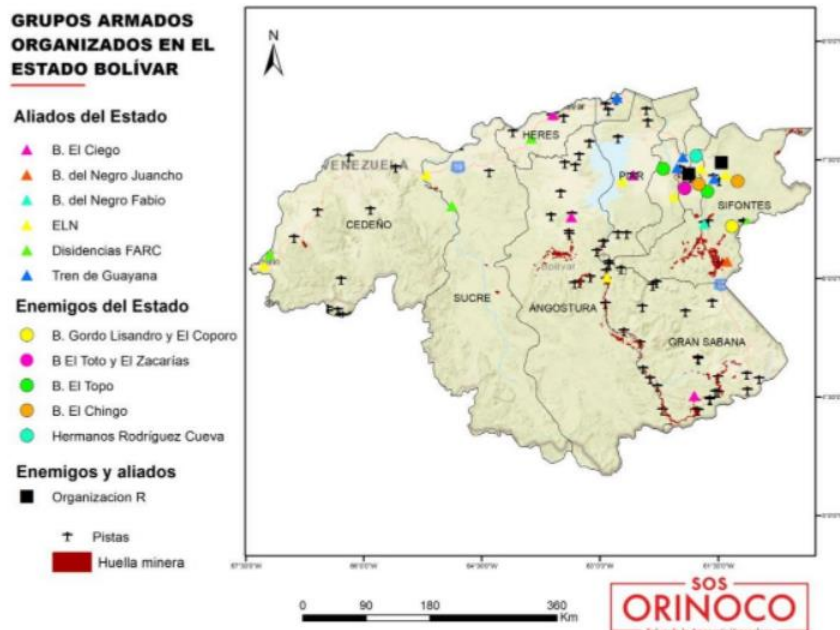
<sup>231</sup> Het mijngebied Orinoco is een gebied van 112km<sup>2</sup> dat in 2016 officieel werd toegekend voor mijnbouw. Ebus B., 14/01/2020, [url](#)

<sup>232</sup> Wilson Center (Ebus B.), 03/2022, [url](#)

<sup>233</sup> Wilson Center (Ebus B.), 03/2022, [url](#)

<sup>234</sup> SOS Orinoco is een belangenbehartigingsgroep die in 2018 is opgericht door een groep experts binnen en buiten Venezuela. Hun doel is het documenteren en opstellen van een diepgaande diagnose van de regio ten zuiden van de Orinoco-rivier en het vergroten van het bewustzijn over de tragedie die zich voordoet. Uit: SOS Orinoco, s.d., [url](#) [geraadpleegd op 05/05/2022]

<sup>235</sup> SOS Orinoco, 03/2022, [url](#)



Gewapende groeperingen in de staat Bolívar<sup>236</sup>

Volgens InSight Crime hebben drugshandel, gewapende confrontaties tussen staatstroepen en gewapende groepen, afpersing en illegale goudwinning Zuid-Venezuela getransformeerd tot een regio waar burgers in een parallelle staat leven die wordt geregeerd door georganiseerde misdaad.<sup>237</sup> De handel in goud geeft volgens de organisatie Transparencia Venezuela een extra dimensie aan de georganiseerde misdaad in deze regio. Het meeste goud wordt het land uitgevlogen via clandestiene landingsbanen. De ecologische impact van de goudmijnen op de regio is zeer groot alsook de negatieve impact op de vele inheemse bevolkingsgroepen die in deze regio wonen, welke hun gronden worden in beslag genomen door de criminele groeperingen en hun jongeren worden gerekruteerd.<sup>238</sup>

Doorheen 2021 verdwenen minstens 26 personen in de mijnen van Bolívar. Mensenrechtenorganisaties kaarten aan dat de autoriteiten nooit zoekacties ondernemen en dat de families van de slachtoffers aan hun lot worden overgelaten. Het doen verdwijnen van mijnwerkers is een tactiek die aan gewapende groeperingen toegeschreven wordt.<sup>239</sup>

#### 5.2.2.6. Amazonas

In de afgelopen vijf jaar hebben de inheemse volkeren van de Venezolaanse Amazone hun positie zien verslechteren van precair naar wanhopig, aldus InSight Crime.<sup>240</sup> Eerst kwam de economische crisis en de weinige staatssteun die ze hadden droogde op. Klinieken raakten onbemand, scholen hebben geen leraren meer en de gemeenschappen raakten steeds meer geïsoleerd door benzinetekorten. Nadien kwam de COVID-19-pandemie, en gemeenschappen werden zowel geografisch als economisch volledig afgesloten van de rest van het land, aangezien de regering lockdowns en veiligheidsmaatregelen oplegde. Voor de Colombiaanse guerrillagroepen, het ELN en de FARC-dissidenten betekende deze situatie een kans. Beide groeperingen waren reeds actief in Amazonas met de zegen van de Venezolaanse regering. Maar de toegenomen behoefte aan sociale

<sup>236</sup> SOSOrinoco, 03/2022, [url](#)

<sup>237</sup> InSight Crime, 08/03/2020, [url](#)

<sup>238</sup> Transparencia Venezuela, 06/2020, p. 51, [url](#)

<sup>239</sup> Codehciu, 09/02/2022, [url](#)

<sup>240</sup> InSight Crime, 06/04/2022, [url](#)



bijstand, het ontoereikende inkomen, het ontbreken van voedsel, heeft deze guerrillagroeperingen in staat gesteld om te profiteren van de behoeften van de inheemse volkeren, aldus een leider van de Jiwi-gemeenschap, in een analyse van InSight Crime.<sup>241</sup>

De guerrilla's gebruiken voornamelijk valse beloften om toegang te krijgen tot de gemeenschappen. Zo beloven ze hun oogsten op te kopen of proberen met geld de gemeenschap te overhalen. Degenen die weigeren, leven in angst. Ook richtten ze zich expliciet naar de jongeren en bieden hen geld om zich bij hen aan te sluiten.

Controle over de inheemse gebieden van Amazonas betekent controle over smokkelroutes en schuilplaatsen in de jungle die perfect zijn voor de aanleg van clandestiene landingsbanen nodig om cocaïneladingen naar Midden-Amerika of Brazilië te verzenden. Maar bovenal betekent het controle over Amazonas' kostbaarste handelswaar, goud. In de afgelopen vijf jaar is de illegale goudwinning in de hele regio geëxplodeerd, en de guerrillastrijders, voornamelijk de ex-FARC maar in toenemende mate ook het ELN, waren de belangrijkste drijvende krachten achter de expansie, aldus InSight Crime.<sup>242</sup>

De guerrilla's runnen niet alleen mijnbouwactiviteiten, ze controleren ook de mijnsites, waarvan sommige zich hebben ontwikkeld tot kleine steden, compleet met hotels, restaurants, bars en bordelen. Ze heffen hun "belastingen", te betalen in goud, aan iedereen met een economische activiteit. De impact op de delicate en diverse omgeving waar de inheemse volkeren van Venezuela generaties lang voor hebben gezorgd en van hebben geleefd, is verwoestend. Tienduizenden hectaren zijn ontbost en de bodem en rivieren zijn verontreinigd met kwik en andere chemicaliën, waardoor een giftige woestijn is achtergelaten waar ooit oud regenwoud stond.<sup>243</sup>

Fundaredes geeft aan dat het zeer moeilijk is om correcte informatie te verzamelen over dit gebied. De organisatie tekende twaalf moorden op maar wijst erop dat hun toegang tot informatie in 2021 ernstig verstoord is.<sup>244</sup>

## 6. Impact op leven van de burgerbevolking

De situatie beschreven in voorgaande hoofdstukken toont aan dat burgers in de grensstaten worden getroffen door dodelijk geweld uitgaande van de gewapende groeperingen, het Venezolaanse leger en door ontploffingen van landmijnen. Ook worden ze geconfronteerd met allerlei misdaden zoals buitengerechtigde executies, illegale invallen, willekeurige arrestaties en ontheemding. Ook burgers in de meer stedelijke gebieden lopen risico betrokken te raken bij het geweld tussen de *megabandas* onderling of tegen de ordetroepen.

Naast de invloed van de gewapende confrontaties hebben de aanwezigheid van de *megabandas*, Colombiaanse rebellenorganisaties of *sindicatos*, ook een belangrijke invloed op het dagelijkse leven van deze burgers via de sociale controle die deze groeperingen de lokale bevolking opleggen. Volgens Luis Useche, juridisch coördinator van Fundaredes, leggen al deze groeperingen een bewind van angst en sociale controle op.<sup>245</sup>

Uit onderzoek van InSight Crime blijkt dat alle criminele groeperingen, of het nu drugskartels, straatbendes of illegale mijnbouwgroeperingen zijn, een unieke manier hebben om deze sociale controle op te leggen. Een van deze manieren is het creëren van charitatieve organisaties om de

<sup>241</sup> InSight Crime, 06/04/2022, [url](#)

<sup>242</sup> InSight Crime, 06/04/2022, [url](#)

<sup>243</sup> InSight Crime, 06/04/2022, [url](#)

<sup>244</sup> Fundaredes, 03/2022, [url](#)

<sup>245</sup> Fundaredes, 08/03/2022, [url](#)

bevolking aan zich te binden. Zo maken ze gebruik van donaties, de organisatie van gaarkeukens en educatieve en gezondheidsactiviteiten. Hoewel ze een verschil maken, helpen deze activiteiten ook de criminele organisaties om hun macht te behouden. Om deze controle te behouden, straffen en belonen ze. Voorzieningen voor voedsel en basisgoederen kunnen worden ingetrokken voor degenen die zich niet aan de regels houden, en overtreders kunnen ook worden gedwongen te vertrekken, of worden verminkt of zelfs gedood.<sup>246</sup> De gebeurtenissen in La Vega en Cota 905, in Caracas, zijn hier een goed voorbeeld van. De bende van El Koki wist haar macht hier sterk uit te breiden en te consolideren door tijdens de pandemie een aantal belangrijke taken van de overheid over te nemen. Ook de avondklok die bendeleider Willexis in februari 2022 opgelegde aan de inwoners van Petare is hiervan een illustratie.<sup>247</sup>

De guerrillagroeperingen, zoals de dissidenten van de FARC en het ELN, leggen steeds sociale controle op in de gemeenschappen en territoria die onder hun controle komen. In sommige dorpen vervangen ze de daadwerkelijke autoriteiten. Straffen voor de dorpelingen die hun regels breken variëren van een boete tot de doodstraf. Daarnaast proberen ze de steun van de dorpelingen te verkrijgen door het renoveren van lokale schooltjes en het uitdelen van medicijnen. Er zijn getuigenissen waarbij deze groeperingen instonden voor de verspreiding van de officiële voedseldozen. Volgens verschillende getuigenissen aan Transparencia Venezuela maakt het ELN ook gebruik van lokale radiostations om hun propaganda te verspreiden.<sup>248</sup>

Fundaredes maakt daarnaast regelmatig melding van getuigenissen van bewoners en boeren in de grensdorpen die aangeven dat de gewapende groeperingen hun boerderijen in beslag nemen en hen dwingen hun eigendommen te verlaten.<sup>249</sup>

De groeperingen maken zich eveneens schuldig aan de gedwongen rekrutering van minderjarigen.<sup>250</sup>

Tijdens een telefonisch onderhoud in juni 2020 met Bram Ebus, onderzoeker van ICG, vroeg Cedoca naar de impact van het geweld van de gewapende groeperingen op de bewoners van de grensdorpen. Hierop antwoordde de onderzoeker het volgende:<sup>251</sup>

“De impact op de bewoners is heel groot. Je hebt veel IDP’s en je hebt veel mensen die naar Colombia vluchten. Op de grens, Colombiaanse kant, heb je echt hele groepen inheemsen die hier nu wonen, gevlucht uit Venezuela. Uit sommige dorpen is de helft van de inwoners gevlucht (vb. Boca de Grita).

Stel, het ELN zit in jouw dorp. Als je dan wordt verdacht van een informant te zijn van een andere groepering, word je gedood. Het is daarom niet zo dat die persoon daadwerkelijk informant was. Als ze denken dat jij hun niet goed gezind bent, dat je hun gezag in het dorp niet wil aanvaarden, loop je risico. Iemand die zich uitspreekt tegen hun regels. Als je je niet houdt aan hun regels word je sowieso vermoord. De meeste leraren zijn hier ook vertrokken, wegens dat zij snel in de kijker lopen. Je hebt ook veel rekruteringen van de jongeren in de scholen.

Je kan ook gedood worden door rondvliegende kogels, wanneer in jouw dorp een gevecht uitbreekt tussen twee groeperingen.

De mensen in deze grensdorpen lijden ontzettend onder het geweld. Hier is ook helemaal niets van infrastructuur, werk, of overheidsdiensten. De meeste mensen zijn voor hun inkomen volledig afhankelijk van de smokkel van en naar Colombia. Nu hebben die groeperingen die hele grens

<sup>246</sup> InSight Crime, 11/04/2022, [url](#)

<sup>247</sup> El Estímulo, 07/02/2022, [url](#)

<sup>248</sup> Transparencia Venezuela, 06/2020, [url](#)

<sup>249</sup> Fundaredes, 11/02/2021, [url](#)

<sup>250</sup> Transparencia Venezuela, 06/2020, [url](#)

<sup>251</sup> Ebus B., Skype-gesprek, 15/06/2020

overgenomen. Ook de *colectivos* en de criminele bendes zijn betrokken bij het geweld aan de grens.<sup>252</sup>

Cedoca vroeg tijdens dit gesprek eveneens of het voor de lokale bewoners steeds duidelijk is met welke groeperingen ze specifiek te maken hebben. Hierop antwoordde de onderzoeker:

"Mensen weten vaak niet welke gewapende groep er aanwezig is. Dit heeft te maken met het feit dat Venezolanen vaak onbekend zijn met de dynamieken van het Colombiaanse conflict, en guerrillagroepen identificeren zich vaak niet. De *locals* refereren daarom aan "*los pata e' goma*" (letterlijk rubberen voeten die verwijzen naar de laarzen van de guerrilla) en gaan op het Colombiaanse accent af. De staten Zulia en Táchira worden bevochten door zo veel verschillende groepen dat het vaak onduidelijk is wie er oprukt en welke samenwerkingsverbanden er gesmeed worden. In Zulia was er een groep aanwezig die naast La Zona nog vijf andere namen had. Verder zijn er verschillende groepen die zich '*colectivo de seguridad fronteriza*' noemen. De Rastrojos stellen zich vaak onder deze naam voor om van hun paramilitaire imago af te komen. Het is dus allemaal erg diffuus, alhoewel het voor de inwoners soms ook gewoon duidelijk is dat het ELN de baas is in een bepaald gebied.

Geweld op *trochas* is ook onduidelijk. Soms zijn er verschillende gewapende groeperingen op eenzelfde *trocha* actief of zijn er gewapende overheidsfunctionarissen zonder uniform aanwezig. Vaak zijn het lokale bendes die worden 'gesubcontracteerd'. De grens tussen Villa de Rosario en Ureña/San Antonio: het ELN werkt bijv. samen met verschillende *colectivos* en de *bota 'e caucho* terwijl de Rastrojos werk laten uitvoeren door een kleine groep die 'La Linea' heet.<sup>253</sup>

Ook de controle van de *sindicatos* over de lokale bevolking is groot. Deze groeperingen beheersen een breed portfolio van illegale activiteiten, waaronder afpersing, witwassen van geld en drugshandel, én leggen hun eigen strikte regels op aan de gemeenschappen waarin ze actief zijn. De *sindicato* lost lokale conflicten op met een ijzeren vuist, legt boetes op of disciplinaire maatregelen, waaronder gedwongen gemeenschapsarbeid.<sup>254</sup>

## 7. De socio-economische situatie

### 7.1. Krimpende economie en torenhoge inflatie

Decennia lang was Venezuela een van de meest welvarende landen van Zuid-Amerika. Venezuela heeft 's werelds grootste bewezen oliereserves, en de economie is gebouwd op olie. Olie is traditioneel goed voor meer dan 90 % van de Venezolaanse export. Venezuela profiteerde van de stijging van de olieprijs in de jaren 2000. President Chávez gebruikte de inkomsten uit de olie-export om verschillende sociale programma's op te zetten en subsidies voor voedsel en energie te voorzien. Hoewel substantiële overheidsuitgaven voor sociale programma's Chávez hielpen de armoede te verminderen, had economisch wanbeheer gevolgen op lange termijn.<sup>255</sup>

Toen Nicolás Maduro in 2013 aantrad, erfde hij een economisch beleid dat sterk afhankelijk was van opbrengsten uit de olie-export. Toen de olieprijs in 2014 wereldwijd voor de helft instortte was de regering-Maduro niet uitgerust om met deze tegenslag om te gaan. De daling van de olieprijs zette druk op de openbare financiën. In plaats van aanpassing van het fiscale beleid door middel van

<sup>252</sup> Ebus B., Skype-gesprek, 15/06/2020

<sup>253</sup> Ebus B., Skype-gesprek, 15/06/2020

<sup>254</sup> ICG, 28/02/2019, [url](#)

<sup>255</sup> CRS, 07/11/2019, [url](#)

belastingverhogingen en bezuinigingen, probeerde de regering-Maduro het groeiende begrotingstekort aan te pakken door massaal geld bij te drukken, wat leidde tot hyperinflatie. De overheid probeerde vervolgens de inflatie terug te dringen via prijscontroles. Door gebrek aan import en beschikbare goederen verplaatsten de transacties zich ook steeds meer naar de zwarte markt.<sup>256</sup>

De economie van Venezuela is de afgelopen jaren aanzienlijk verslechterd. Volgens sommige economen is het de grootste economische ineenstorting buiten oorlogstijd van de afgelopen 45 jaar.<sup>257</sup> Het bruto binnenlands product (bbp) was in 2019 nog 66 % van zijn niveau in 2013, het jaar waarin de crisis uitbrak.<sup>258</sup> Zelfs vóór het begin van COVID-19 en de daarmee samenhangende lockdowns, kende Venezuela volgens ICG de meest extreme economische ineenstorting in de Latijns-Amerikaanse geschiedenis. De armoedecijfers schommelen boven de 95 % en de meeste Venezolanen zijn afhankelijk van voedselhulp van de staat. Basisvoorzieningen, zoals water of elektriciteit, zijn onbetrouwbaar of ontbreken, ook in grote steden.<sup>259</sup>

In augustus 2018 erkende de regering voor het eerst zijn rol in het creëren van hyperinflatie en kondigde een nieuw beleid aan voor het aanpakken van de economische crisis, zoals de introductie van een nieuwe "soevereine bolivar", waarmee vijf nullen werden verwijderd van de vorige bolivar, aldus *The Economist*.<sup>260</sup> Begin 2019 kondigde de regering een verhoging van het minimumloon aan van 300 %.<sup>261</sup> Begin januari 2020 verhoogde de regering opnieuw de minimumlonen. Dit was de elfde verhoging in de laatste 24 maanden, de laatste dateerde van oktober 2019. De verhoging was nog steeds niet voldoende om één kilogram vlees te kunnen kopen, aldus experts aangehaald in de krant Bloomberg.<sup>262</sup>

De economische situatie van Venezuela werd nog moeilijker na de introductie van nieuwe Amerikaanse sancties ten aanzien van de olie-export, in januari 2019, hoewel het land via samenwerking met Rusland, Turkije en andere landen de gevolgen van de sancties probeerde te verzachten. Ook is de Venezolaanse regering overgegaan op de verkoop van goudreserve in een poging om fondsen te werven.<sup>263</sup>

De krant Bloomberg probeerde het gegeven van de hyperinflatie in Venezuela wat tastbaarder te maken door de prijs van een kopje koffie op te volgen in een café in Oost-Caracas. De grafiek hieronder toont de prijsstijging van een kopje koffie tot 1 april 2022.<sup>264</sup>

<sup>256</sup> CRS, 07/11/2019, [url](#)

<sup>257</sup> NYT, (Kurmanaev A.), 17/05/2020, [url](#)

<sup>258</sup> Hearts on Venezuela (Salmeron V.), 18/02/2020, [url](#)

<sup>259</sup> ICG, 29/01/2021, [url](#)

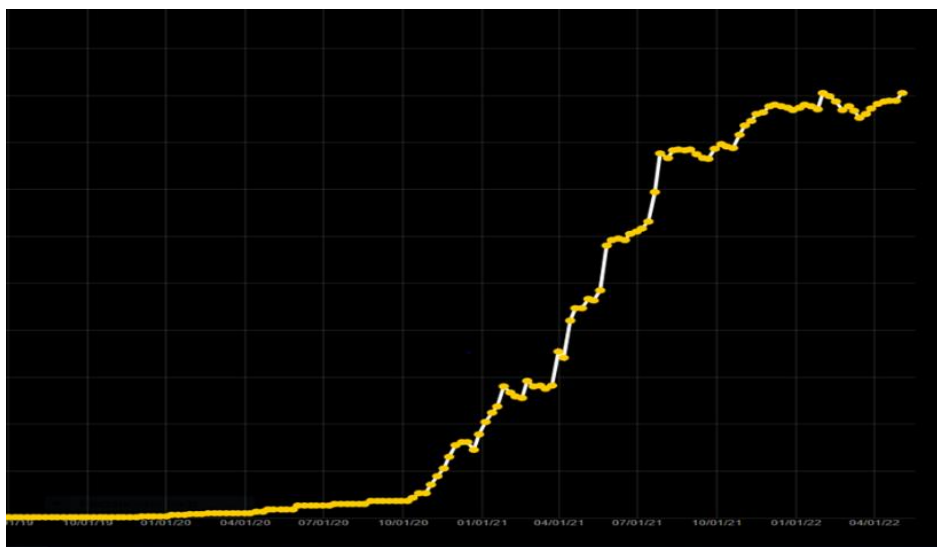
<sup>260</sup> The Economist, 23/08/2019, [url](#)

<sup>261</sup> Reuters (Ellsworth B.), 14/01/2019, [url](#)

<sup>262</sup> Bloomberg (Yapur N.), 11/01/2020, [url](#)

<sup>263</sup> CRS, 07/11/2019, [url](#)

<sup>264</sup> Bloomberg, 05/05/2022 (update), [url](#)


 café con leche index<sup>265</sup>

De inflatie eindigde in 2021 op 686 %, de hoogste ter wereld, maar een enorme verbetering ten opzichte van de voorgaande drie jaar.<sup>266</sup> Niet alleen de inflatie lijkt te stabiliseren, de president zelf wijst er begin 2022 op dat Venezuela bezig is aan een economisch herstel. Zo zou de economie in 2021 volgens Maduro zelfs met 4 % zijn gegroeid.<sup>267</sup> De inflatie werd getemperd door de doorgedreven dollarisering en door steeds meer in te zetten op het privatiseren van de economie. Terwijl in 2019 slechts 25 % van alle invoer van grondstoffen en voedsel door particuliere bedrijven werd afgehandeld, was dat aantal eind 2020 gestegen tot 90 %.<sup>268</sup>

Het recente bezoek van afgezanten van de regering-Biden aan Maduro heeft de hoop gewekt in Caracas en op de internationale markten dat een afschaffing van de sancties nabij is. Dit hielp om het herstel-narratief van de president te versterken. Sommige bedrijven doen zelfs alsof het opheffen van de Amerikaanse sancties reeds een feit is. Zo is het door de staat gerunde energiebedrijf van Venezuela, *Petróleos de Venezuela, SA (PDVSA)*, in gesprek om extra olietankers te kopen en te leasen in afwachting van een toename van de export.<sup>269</sup>

Analisten wijzen er op dat deze positieve nieuwsberichten voorzichtig dienen te worden geïnterpreteerd. Ten eerste is het enkel een bepaalde cirkel loyaal aan Maduro die hier de vruchten van plukt en niet de gewone Venezolaan. Ook de gewapende criminele groeperingen worden goed bediend door deze doorgevoerde hervormingen.<sup>270</sup> Zo benadrukken experts van het CSIS dat de economische voordelen van de beperkte heropleving in 2022 vooral dienen om een grote groep loyaal aan de president te houden:

“Any economic benefits have been shared exclusively with an inner circle, reducing the opportunities for schisms that would threaten regime stability and survival. It also behooves the Maduro regime to continually build lucrative clientele networks, enhancing its capacity to gather information and maintain social control.”<sup>271</sup>

<sup>265</sup> Bloomberg, 05/05/2022 (update), [url](#)

<sup>266</sup> RFI, 06/05/2022, [url](#)

<sup>267</sup> Bloomberg (Zerpa F.), 16/01/2022, [url](#).

<sup>268</sup> CSIS (Berg R.), 22/04/2022, [url](#)

<sup>269</sup> CSIS (Berg R.), 22/04/2022, [url](#)

<sup>270</sup> CSIS (Berg R.), 22/04/2022, [url](#)

<sup>271</sup> CSIS (Berg R.), 22/04/2022, [url](#)

Andere experts wijzen erop dat de economie achttien jaar lang met 10 % per jaar moet groeien om weer op het niveau van 1997 te komen, het jaar voordat Hugo Chávez, voor het eerst het presidentschap won.<sup>272</sup>

## 7.2. Dollarisatie

Tot 2018 waren economische transacties in dollar officieel verboden. In 2019 kwam een de facto dollarisatie op gang. Het regime stopte eveneens met het controleren van de wisselkoersen en het beheersen van de prijzen. Particuliere bedrijven konden opnieuw goederen importeren bij groothandelaars in de VS, zoals Walmart, en hun eigen prijzen instellen.<sup>273</sup> De elite in Venezuela schakelde langzaam maar zeker over op dollars. De rijkere wijken in Caracas kenden een ware economische *boom* in de tweede helft van 2019. De geïmporteerde producten werden verkocht in zogeheten *bodegones*, kleine winkeltjes die het afgelopen jaar in de betere wijken van Venezolaanse steden als paddenstoelen uit de grond schoten. De schappen staan vol met uit de VS geïmporteerde producten en betalen kan alleen in dollars. De krant Reuters vond eind 2019 zo'n 120 van deze *bodegones* in de betere wijken van Caracas, terwijl er in dezelfde regio slechts 27 supermarkten waren waar je kon betalen in bolivar.<sup>274</sup> De New York Times bericht in een artikel begin februari 2020 over winkelcentra die zes maanden geleden nog volledig leegstonden maar nu vol activiteit zijn, over geïmporteerde SUV's in de straten en nieuwe restaurants en cafés die worden opgestart in de rijkere delen van Caracas.<sup>275</sup>

Maduro keurde uiteindelijk ook goed dat bankkantoren dollarrekeningen konden aanbieden en in januari 2021 kondigde hij aan dat Venezolanen nu in bolivars konden betalen met bankkaarten van hun dollarrekeningen. De dollarisering van de economie is "een noodzakelijke en nuttige uitlaatklep voor het economisch leven", aldus Maduro.<sup>276</sup>

De dollarisatie zorgde in 2021 voor een licht economisch herstel in bepaalde sectoren maar vergrootte ook de verschillen tussen de private en de publieke sector. In deze laatste worden werknemers steeds uitbetaald in bolivars terwijl 63 % van de salarissen in de private sector ondertussen in dollars worden uitgekeerd.<sup>277</sup> De dollarisering zorgde er eveneens voor dat de inflatie sterk afnam.<sup>278</sup>

Volgens de denktank Ecoanalítica maakten buitenlandse valuta 70 % van de markt uit in 2021. Eind maart 2022 ging Maduro opnieuw over tot het heffen van forse belastingen op transacties met vreemde valuta. De regering hoopt hierdoor het gebruik van de bolivar opnieuw aan te moedigen.<sup>279</sup> Volgens analisten is deze onverwachte maatregel een teken dat de president er steeds meer vertrouwen in heeft dat de economie herstellende is en dat zijn regering erin zal slagen om een terugkeer naar het soort hyperinflatie dat het land jarenlang teisterde, te voorkomen. Maar, zo verklaren experts aan Bloomberg, dit is een risicovolle strategie die averechts kan werken gezien de lengte en diepte van de economische ineenstorting en het lage consumenten- en beleggersvertrouwen.<sup>280</sup>

<sup>272</sup> Bloomberg, 08/03/2022, [url](#)

<sup>273</sup> The Economist, 18/12/2019, [url](#)

<sup>274</sup> Reuters (Valderrama S. & Kinoshian S.), 16/12/2020, [url](#)

<sup>275</sup> NYT (Kurmanaev A. & I Herrera I.), 01/02/2020, [url](#)

<sup>276</sup> Bloomberg (Vasquez A.), 13/01/2021, [url](#)

<sup>277</sup> Reuters, 09/05/2022, [url](#)

<sup>278</sup> CSIS (Berg R.), 22/04/2022, [url](#)

<sup>279</sup> Rfi, 06/05/2022, [url](#)

<sup>280</sup> Bloomberg (Yapur N.), 12/05/2022, [url](#)

### 7.3. Sociale protesten

Het Venezuelan Observatory of Social Conflict (Observatorio Venezolano de Conflictividad Social, OVCS) documenteerde 6.560 protesten tussen de maanden januari en december 2021, wat overeenkomt met 18 protesten per dag op het hele nationale grondgebied. Dit cijfer vertegenwoordigt een daling van 32 % in vergelijking met het jaar 2020 toen 9.633 protesten werden gedocumenteerd.<sup>281</sup>

Van deze protesten waren er 4.853, wat overeenkomt met 74 % van alle gedocumenteerde protesten, gerelateerd aan claims voor economische, sociale, culturele en milieurechten. Zo'n 26 % van de protesten hadden betrekking op burgerrechten en politieke rechten.<sup>282</sup>

## 8. De humanitaire situatie

### 8.1. Algemene analyse

Het International Rescue Committee (IRC) plaatste Venezuela voor 2022 op haar Emergency Watchlist die in totaal uit 20 landen bestaat. De humanitaire crisis in Venezuela zorgde de afgelopen jaren voor de tweede grote exodus wereldwijd, na Syrië en de grootste in de recente Latijns-Amerikaanse geschiedenis. Het gebrek aan grootschalige conflicten in Venezuela onderscheidt het land van de meeste andere landen op de Watchlist. De humanitaire crisis in Venezuela werd veroorzaakt door de economische ineenstorting die in 2014 begon en die nog steeds aanhoudt. Ze veroorzaakte eveneens de ineenstorting van het gezondheidssysteem en tekorten aan essentiële hulpbronnen zoals water, brandstof en medicijnen.<sup>283</sup>

ICG geeft aan in januari 2022 dat de Venezolaanse economie met ongeveer vier vijfde gekrompen is sinds president Maduro aantrad in 2013, wat leidde tot een massale uittocht van ongeveer één op de vijf Venezolanen. Een combinatie van corruptie, wanbeheer en economische ineenstorting heeft de infrastructuur van het land verwoest, hetgeen verder zorgde voor frequente grootschalige stroomuitval, chronische energie- en watervoorzieningsproblemen, een storing van openbaar en particulier vervoer en een kritiek gebrek aan medische diensten. De economische sancties van de VS, met name tegen de olie-industrie, hebben de situatie verergerd, aldus ICG. Onder Maduro zijn de statistieken die de Venezolaanse staat openbaar maakt sporadisch en niet-verifieerbaar, waardoor het onmogelijk is de ware omvang van de humanitaire crisis vast te stellen. Sinds kort staat de regering wel buitenlandse humanitaire hulp toe, met name door middel van de overeenkomst uit 2021 met het Wereldvoedselprogramma (World Food Programme, WFP). Maar honger, ziekte en ondervoeding blijven wijdverbreid en de beschikbare welzijnsprogramma's, of ze nu worden uitgevoerd door de staat, door lokale en buitenlandse ngo's of door multilaterale instanties, zijn volgens ICG absoluut onvoldoende. Door armoede zijn grote delen van de bevolking, met name vrouwen en meisjes, eveneens zeer kwetsbaar voor mensenhandel, met name voor de sekshandel in de buurlanden.<sup>284</sup>

De non-profit organisatie Assessment Capacities Project (ACAPS) die onafhankelijke analyses uitvoert van de humanitaire situatie gericht op de noden van humanitaire hulpverleners, bericht eind 2021 over Venezuela dat de toegangsvoorwaarden voor humanitaire hulp de afgelopen zes maanden zijn aangescherpt als gevolg van aanvullende beperkingen. Ondanks de humanitaire crisis ontkent de

<sup>281</sup> OVCS, 15/02/2022, [url](#)

<sup>282</sup> OVCS, 15/02/2022, [url](#)

<sup>283</sup> IRC, 14/12/2021, [url](#)

<sup>284</sup> ICG, 27/01/2022, [url](#)



regering de ernst van de crisis. Tekorten aan voedsel en drinkwater, evenals beperkte toegang tot gezondheidszorg en onderwijs, zijn enkele van de dringende noden van de getroffen bevolking die de regering niet ten volle erkent. De politieke oppositie wordt vaak vervolgd door de politie, wat het rapporteren en publiceren van gegevens over de humanitaire situatie in Venezuela moeilijk en riskant maakt. Er zijn ook nieuwe bureaucratische beperkingen gericht op de toegang van hulpverleners tot het land, aldus ACAPS.<sup>285</sup>

Er zijn eveneens berichten dat humanitaire hulp in beslag wordt genomen. De aanwezigheid en confrontaties van gewapende groeperingen aan de grens tussen Venezuela en Colombia zorgen daarenboven voor extra toegangsbeperkingen voor hulpverleners. Deze conflicten tussen de gewapende groeperingen vergroten het aantal situaties van *confinement*, waarbij de bevolking de woonplaats niet mag verlaten. De verschillende controleposten, opgezet door zowel de gewapende groeperingen als de strijdkrachten, beperken eveneens de doorgang van humanitaire hulp, aldus de analyse van ACAPS voor de tweede helft van 2021.<sup>286</sup>

Het meest recente onderzoek van de denktank Encuesta sobre Condiciones de Vida (ENCOVI), gevoerd door onderzoekers van de Andres Bello Catholic University (UCAB) die statistische data over de levensstandaard in Venezuela verzamelen, geeft inzicht in de situatie tijdens het jaar 2021. Het onderzoek liep van februari 2021 tot april 2021 en werd gevoerd in alle staten behalve in Delta Amacuro en Amazonas. Het onderzoek toont aan dat voor deze periode 94,5 % van de Venezolanen arm kan worden genoemd en 76 % extreem<sup>287</sup> arm. Bovendien toont het onderzoek aan dat de armoede bij 65 % multidimensioneel is en doorwerkt op verschillende aspecten van het leven zoals, de levensstandaard, toegang tot werk, scholing en publieke diensten, waaronder water en elektriciteit. Volgens de onderzoekers zit Venezuela aan het plafond wat betreft de armoedecijfers omdat de overige 5 % van de bevolking behoort tot de elite. Maar is er wel nog een stijging mogelijk van het aandeel personen dat onder de categorie extreme armoede valt.<sup>288</sup>

## 8.2. Toegang tot basisvoorzieningen

### 8.2.1. Toegang tot voedsel

Een analyse van het Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) benadrukt de relatie tussen de voedselonzekeerheid en de veiligheidssituatie. Hun onderzoek toont aan hoe de voedselcrisis mee de oorzaak is maar zelf ook mee veroorzaakt wordt door de verslechterende veiligheidssituatie. De voedselproductie daalde met meer dan 40 % tussen 2014 en 2018.<sup>289</sup> De oorzaken hiervan zijn de val van de oliepijzen waardoor men verschillende zaden en landbouwbenodigdheden niet meer kon aankopen, slecht overheidsbeleid met onder andere de inbeslagneming van grote landbouwbedrijven en veehouderijen en het toenemende geweld in de rurale gebieden. De groei van de gewapende groeperingen in de landelijke gebieden leidde er eveneens toe dat deze groeperingen steeds vaker de producenten en distributeurs als doelwit zagen. Bijvoorbeeld, door het bedreigen en afpersen van de vissers in de kustgebieden daalde de visvangst met 70 %. In gebieden zoals Mérida zorgde het geweld voor een daling van 60 % van de productie van landbouw. Het tekort aan landbouwproducten drijft op zijn beurt de prijs weer verder op en het beschikbare voedsel wordt daardoor onbetaalbaar voor

<sup>285</sup> ACAPS, 07/12/2021, [url](#)

<sup>286</sup> ACAPS, 07/12/2021, [url](#)

<sup>287</sup> Minder dan 1.90 dollar per dag

<sup>288</sup> ENCOVI, 2021, [url](#); Efecto Cocuyo, 02/10/2021, [url](#)

<sup>289</sup> SIPRI, 12/2021, [url](#)

de Venezolanen. Corruptie, gebrekkige infrastructuur en recent de benzinetekorten hebben dit probleem verder verergerd.<sup>290</sup>

Hierdoor worden steeds meer Venezolanen afhankelijk van de CLAP-voedseldozen (Comité Local de Abastecimiento y Producción, CLAP<sup>291</sup>). Deze worden op hun beurt door de autoriteiten gebruikt voor het uitoefenen van meer sociale controle op de bevolking. De distributie van deze voedseldozen is in principe in handen van lokale comités. Maar steeds vaker is de verdeling hiervan in handen van de *colectivos*, gewapende bendes of Colombiaanse guerrillagroeperingen. Onderzoek toont eveneens aan dat CLAP-boxen op de meeste plaatsen enkel worden verspreid onder aanhangers van de autoriteiten.<sup>292</sup> Het onderzoek van ENCOVI geeft aan dat zo'n 86 % van de respondenten een voedseldoos koopt. De frequentie van de verspreiding van de voedseldozen varieert heel sterk. Zo'n 60 % van de respondenten verklaarden dat deze slechts per kwartaal of eenmaal per jaar beschikbaar waren. Ook de inhoud van de voedseldoos varieert sterk per levering.<sup>293</sup>

De stijgende voedselprijzen zorgden ook voor een sterke uitbreiding van de zwarte markt voor voedsel, die grotendeels wordt gecontroleerd door de *colectivos* en de criminele groeperingen.<sup>294</sup>

In januari 2020 voerde president Maduro de elfde minimumloonstijging door in 24 maanden, waardoor het minimumsalaris en de pensioenen met 67 % werd verhoogd tot 250.000 bolivar (3,61 dollar).<sup>295</sup> Een kilo vlees kostte in januari 2020 gemiddeld 265.000 bolivar en een karton eieren 280.000 bolivar.<sup>296</sup> Op 27 april 2020 werd opnieuw een verhoging van het maandelijkse minimumloon doorgevoerd waarbij het van 250.000 bolivar naar 400.000 bolivar steeg. Dit nieuwe loon kwam toen overeen met net geen twee dollar, volgens de toenmalige wisselkoersen van de Venezolaanse Centrale Bank<sup>297</sup> en kon hiermee lang niet tegemoetkomen aan de stijgende voedselprijzen.<sup>298</sup> Een jaar later kondigde Maduro een 18-voudige verhoging van het maandelijkse minimumloon aan tot ongeveer 126 bolivars<sup>299</sup> (28 dollar) door het te koppelen aan de waarde van een halve petro, de cryptocurrency van de overheid. Volgens Maduro kan de overheid zich nu deze stijging veroorloven door achterstallige belastinginkomsten.<sup>300</sup> Met dit nieuwe minimumloon komt de Venezolaan echter nog steeds niet aan 1,90 dollar per dag nodig volgens de Wereldbank om uit extreme armoede te raken. In de herfst van 2022 zal de Wereldbank dit cijfer ook aanpassen naar 2.15 dollar per dag omwille van de gestegen prijzen wereldwijd.<sup>301</sup>

Ook de voedselprijzen stegen steeds verder. In september 2020 had men 285 keer het minimumloon nodig om een basisvoedselmand voor een gezin te kunnen kopen. Dit is een stijging van 1586 % tegenover september 2019.<sup>302</sup> Op maandbasis stegen de consumentenprijzen in januari 2021 met 46,6 %, na een stijging van 77,5 % in december 2020, de grootste stijging in bijna twee jaar.<sup>303</sup> Hoewel het minimumloon in maart 2022 een fikse verhoging kende naar 28 dollar per maand is dit nog steeds verre van voldoende om genoeg voedsel te kunnen kopen. De basisvoedselmand voor een

<sup>290</sup> SIPRI, 12/2021, [url](#)

<sup>291</sup> Lokale comités opgericht in 2016 voor de distributie van voedsel.

<sup>292</sup> SIPRI, 12/2021, [url](#)

<sup>293</sup> ENCOVI, 2021, [url](#)

<sup>294</sup> SIPRI, 12/2021, [url](#)

<sup>295</sup> Quartz (Haldevang M.), 11/01/2020, [url](#)

<sup>296</sup> TalCual (Meneces C.), 10/01/2020, [url](#)

<sup>297</sup> TalCual (meneses C.), 30/04/2020, [url](#)

<sup>298</sup> TalCual (Meneces C), 28/04/2020, [url](#)

<sup>299</sup> In oktober 2021 paste Venezuela voor de derde keer in dertien jaar zijn munt aan. Voortaan geen briefjes van 1.000.000 bolivar meer, de hoogste eenheid is nu 100 bolivar (25 dollar). IN: VRT (Willems F.), 01/10/2021, [url](#)

<sup>300</sup> Bloomberg, 04/03/2022, [url](#)

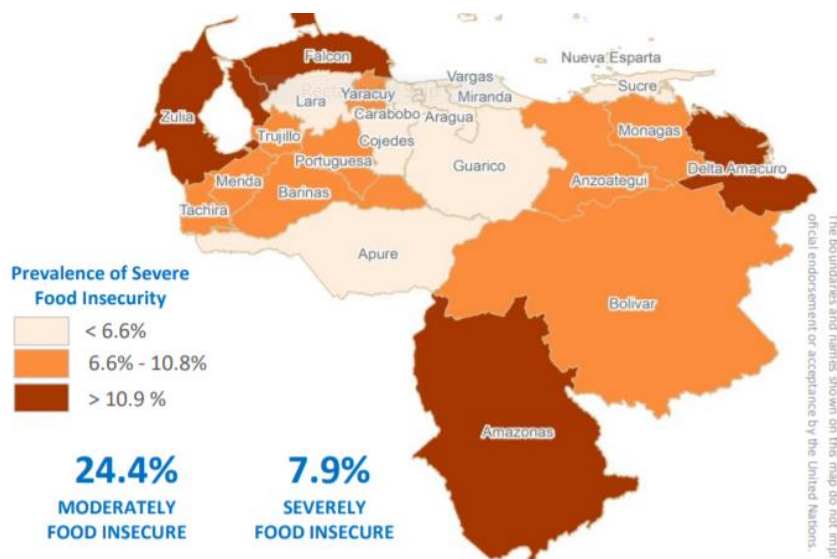
<sup>301</sup> The World Bank, 02/05/2022, [url](#)

<sup>302</sup> Caracas Chronicles (Soto N.), 23/10/2020, [url](#)

<sup>303</sup> Trading Economics, 03/2021, [url](#)

gezin van vijf koste 471 dollar in maart 2022, wat neerkomt op een stijging van 46 % in vergelijking met dezelfde maand van 2021, toen men voor dezelfde hoeveelheid 322 dollar betaalde.<sup>304</sup>

Het Wereldvoedselprogramma maakte met toelating van de Venezolaanse autoriteiten een analyse van de voedselzekerheid in het land. De data werden verzameld in de periode tussen juli en september 2019 en werden in februari 2020 gepubliceerd. Uit dit onderzoek blijkt dat een op de drie Venezolanen te maken heeft met voedselonzekeheid en nood heeft aan bijstand, waarvan 7,9 % (zo'n 2,3 miljoen personen) ernstige voedselonzekeheid ondervindt. De analyse van het WFP toont aan dat de voedselonzekeheid voorkomt in het ganse land. Zelfs in de staten met de laagste cijfers inzake voedselonzekeheid, zoals Lara, Cojedes en Mérida, heeft toch nog een op vijf personen hiermee te maken. Elf staten scoren hoger dan het nationale gemiddelde, waarbij de meeste voedselarmoede werd vastgesteld in de staten Delta Amacuro, Amazonas, Falcon, Zulia en Bolívar.<sup>305</sup>



Voedselonzekeheid in Venezuela per staat<sup>306</sup>

Verder blijkt uit de studie dat 74 % van de families een of andere vorm van voedselgerelateerde copingstrategieën gebruikt, waardoor de variëteit en de kwaliteit van het voedsel dat ze eten daalt. Ongeveer 60 % van de huishoudens gaf ook aan de portiegrootte van hun maaltijden te verminderen. Er zijn ook ernstige bezorgheden bij deze huishoudens dat hun nutritionele behoeften niet worden vervuld. De hyperinflatie heeft ook een duidelijke invloed op families om te voorzien in voedsel en andere basisbehoeften. Zeven op de tien huishoudens in de studie gaf aan dat het voedsel wel beschikbaar was maar dat de prijzen te hoog waren. Zo had 59 % van de huishoudens onvoldoende financiële middelen om voedsel te kopen en 65 % had onvoldoende middelen om hygiënische producten, kleren en schoenen te kopen.<sup>307</sup>

In het rapport over de globale voedselonzekeheid voor 2020 plaatst WFP Venezuela op de vierde plaats wat betreft de landen met het grootste aantal inwoners die verkeren in voedselnood. Venezuela

<sup>304</sup> Infobae, 20/04/2022, [url](#)

<sup>305</sup> WFP, 23/02/2020, [url](#)

<sup>306</sup> WFP, 23/02/2020, [url](#)

<sup>307</sup> WFP, 23/02/2020, [url](#)

wordt enkel voorgegaan door Jemen, de Democratische Republiek Congo en Afghanistan.<sup>308</sup> In recentere rapporten is Venezuela niet opgenomen wegens een gebrek aan data.<sup>309</sup>

### 8.2.2. Toegang tot gezondheidszorg

HRW schrijft in haar rapport over de humanitaire situatie in Venezuela van april 2019 dat de gezondheidszorg in Venezuela de laatste jaren sterk is achteruit gegaan. Gebrek aan medicijnen en de aanhoudende stroomonderbrekingen doen afbreuk aan de kwaliteit van de zorg. Officiële cijfers van de autoriteiten zijn de laatste jaren niet meer beschikbaar. De laatste officiële statistieken van het Venezolaanse ministerie van Volksgezondheid geven aan dat in 2016 de moedersterfte met 65 % steeg en de kindersterfte met 30 % ten opzichte van het jaar voordien. De minister van Volksgezondheid die deze statistieken begin 2017 openbaar maakte, werd enkele dagen later ontslagen en het ministerie van Volksgezondheid heeft sindsdien geen officiële gegevens meer vrijgegeven.<sup>310</sup>

Het Venezolaanse gezondheidssysteem werd voor het jaar 2019 door de Global Health Security index, uitgegeven door het Johns Hopkins Center for Health Security en The Economist, geclassificeerd als een van de slechtste gezondheidssystemen ter wereld met een plaats 186 op een ranglijst van 195 landen.<sup>311</sup>

De International Federation of Red Cross (IFRC) schrijft in haar rapport van eind juli 2021 dat het gezondheidssysteem een van de meest getroffen sectoren is door de economische en sociale situatie en dat de COVID-19-pandemie deze situatie nog verder heeft verergerd. Zo zijn er ernstige beperkingen voor de aanschaf van benodigdheden en apparatuur en zijn de salarissen van het gezondheidspersoneel erg laag. Dit leidde tot massale migratie van professioneel en technisch geschoold gezondheidspersoneel in alle specialismen. Elk ziekenhuis heeft problemen met de toegang tot water en elektriciteit.<sup>312</sup>

In 2021 ontberen, volgens cijfers van IFRC, drie miljoen Venezolanen met chronische ziekten toegang tot medische zorg.<sup>313</sup>

De Medische Federatie van Venezuela klaagt in april 2022 aan dat het recht op gezondheidszorg niet kan worden gegarandeerd omdat meer dan 80 % van het zorgnetwerk, bestaande uit 301 ziekenhuizen, in puin ligt en verlaten is. De voorzitter waarschuwt dat anno 2022 veel mensen overlijden door gebrek aan medicatie en medische hulp en dat het stopzetten van het openbare gezondheidssysteem een schending van de mensenrechten vormt en een misdaad tegen de menselijkheid.<sup>314</sup>

HRW schrijft in haar jaarrapport over Venezuela in 2021 dat het ingestorte gezondheidssysteem heeft geleid tot de heropleving van door vaccinatie te voorkomen besmettelijke ziekten. Ook zijn honderden mensen overleden als gevolg van belemmeringen voor het uitvoeren van transplantaties.<sup>315</sup>

<sup>308</sup> WFP, 20/04/2020, [url](#)

<sup>309</sup> Venezuela (Bolivarian Republic of) was the fourth biggest crisis in 2019 – the only year for which data has been available. In: WFP, 04/05/2022, [url](#)

<sup>310</sup> HRW, 04/04/2019, [url](#)

<sup>311</sup> Global Health security Index, s.d., [url](#)

<sup>312</sup> IFRC, 28/01/2022, [url](#)

<sup>313</sup> IFRC, 28/01/2022, [url](#)

<sup>314</sup> Infobae, 21/04/2022, [url](#)

<sup>315</sup> HRW, 2022, [url](#)

### 8.2.3. Toegang tot drinkbaar water

Toegang tot watervoorziening in Venezuela varieert tussen 57 en 69 % van de bevolking, afhankelijk van de regio van het land. Het grootste deel van de Venezolaanse bevolking woont in stedelijke gebieden (bijna 90 %), waar de bevolking water via leidingen ontvangt. Maar 2,5 miljoen mensen hebben echter geen toegang tot leidingwater. De watervoorziening is volledig afhankelijk van elektrische pompen, die vaak worden getroffen door stroomonderbrekingen.<sup>316</sup>

Uit een onderzoek in januari 2021 uitgevoerd door het Venezolaanse Observatorium voor Openbare Diensten (Observatorio Venezolano de Servicios Públicos, OVSP), in tien steden, blijkt slechts 25 % van de ondervraagden over continue toegang tot water te beschikken, ondanks het feit dat 90 % thuis op het drinkwaternet is aangesloten.<sup>317</sup> Volgens studies van het project Unidos por la Calidad del Agua (Verenigd voor de waterkwaliteit) heeft begin 2022 meer dan 50 % van de huishoudens minstens drie keer per week geen drinkwater.<sup>318</sup>

De kwaliteit van het water is ook slecht. In maart 2022 trekt PROVEA aan de alarmbel, erop wijzend dat de waterkwaliteit is gedaald tot een "schandalig niveau".<sup>319</sup> Volgens de Wereldgezondheidsorganisatie is in Venezuela de kindersterfte als gevolg van diarree zes keer hoger dan zeventien jaar geleden, en volgens onderzoekers van de Centrale Universiteit van Venezuela worden bijna een miljoen inwoners van de stad Caracas blootgesteld aan besmette voorraden. María Eugenia Gil, directeur van de Aguaclara Foundation, waarschuwt dat de waterzuiveringsinstallaties niet over de producten beschikken, zoals chloor en aluminiumsulfaat, nodig om het water drinkbaar te maken. De stedelijke en plattelandsbevolking wordt ernstig getroffen door de voortdurende onderbrekingen in de drinkwatervoorziening en hoewel de onderbrekingen alle sociaaleconomische lagen treffen, is de impact van het gebrek aan water meer uitgesproken bij de armsten, die niet over alternatieve watervoorraden kunnen beschikken, aldus PROVEA.<sup>320</sup>

### 8.2.4. Toegang tot elektriciteit

De impact van de economische crisis is nog groter door een algemene ineenstorting van de openbare infrastructuur en diensten van het land. Het nationale elektriciteitssysteem kende grote infrastructuurproblemen en deze werden steeds ernstiger. De stroomcrisis escaleerde in 2019, met een wijdverbreide stroomstoring tussen 7 en 14 maart die alle 23 staten, Caracas en de naburige Braziliaanse staat Roraima trof. De langdurige stroomuitval had aanzienlijke humanitaire gevolgen voor de gezondheidszorg, de watervoorziening en het openbaar vervoer, en verstoorde de industrie, de commerciële en detailhandelssectoren en de olieproductie.<sup>321</sup>

Ook in de daaropvolgende jaren werden veelvuldig stroomonderbrekingen gerapporteerd. De grensstaten, zoals Táchira, die aan het einde van de nationale transmissielijnen liggen, leidden hier het zwaarst onder. Ook in de staten Mérida, Trujillo, Lara en Zulia werden in maart 2022 stroomonderbrekingen van meer dan vijftien uur gemeld.<sup>322</sup> Inwoners van de hoofdstad van Táchira, San Cristóbal, verklaarden dat de elektriciteit vaak zestien uur per dag weg was, waardoor ook fabrieken niet kunnen werken. Andere inwoners verklaarden dat hun elektronische apparatuur, zoals koelkasten, het begaven onder de constante stroomonderbrekingen.<sup>323</sup>

<sup>316</sup> IFRC, 28/01/2022, [url](#)

<sup>317</sup> OVSP, 04/03/2021, [url](#)

<sup>318</sup> HumVenezuela, 22/03/2022, [url](#)

<sup>319</sup> "La calidad del agua ha caído a niveles sórdidos."

<sup>320</sup> PROVEA, 22/03/2022, [url](#)

<sup>321</sup> Chatam House, 17/12/2021, [url](#)

<sup>322</sup> Caracas Chronicles, 18/03/2022, [url](#)

<sup>323</sup> Reuters, 18/04/2022, [url](#)

### 8.2.5. Toegang tot onderwijs

Venezuela's onderwijssysteem was lange tijd een van de beste van de regio. Dit veranderde gradueel vanaf 2010.<sup>324</sup> De algemene economische crisis, de verslechtering van de openbare diensten en de diverse stroompannes hebben hun invloed op de staat van het onderwijs. Ook de lage lonen van de leerkrachten en de emigratie laten zich voelen. De schoolinfrastructuur verkeert op vele plaatsen in een erbarmelijke staat, aldus de Venezolaanse mensenrechtenorganisatie PROVEA.<sup>325</sup>

Volgens Orlando Alzuru, voorzitter van de Federatie voor leerkrachten in Venezuela, kunnen veel leerkrachten hun school niet meer bereiken omdat hun maandsalaris nog lager is dan wat ze wekelijks moeten spenderen aan openbaar vervoer. In totaal hebben volgens hem tegen oktober 2019, zo'n 120.000 leerkrachten hun school verlaten.<sup>326</sup> Volgens Alexander Castro, hoofd van de onderwijsvakbond in de staat Zulia, heeft 60 % van de leerkrachten in Zulia de staat verlaten. Om de scholen draaiende te houden worden leerlingen van verschillende jaren samen gezet en vaak gaan de scholen maar een of twee dagen per week open.<sup>327</sup> Volgens de Venezuelan Association of Catholic Schools hebben tussen september 2018 en juli 2019 zo'n 7.000 leerkrachten ontslag genomen. Een andere bron vermeldt dat 20 % van de universiteitsprofessoren hun functie hebben neergelegd.<sup>328</sup> In de Santa Barbara school in Caracas daagde de helft van de leerkrachten niet meer op na de zomervakantie. Er werden ouders ingeschakeld om de school draaiende te houden, aldus een artikel van de NYT.<sup>329</sup> Een andere bron vermeldt dat in zo'n 26 scholen in Caracas ouders werden ingeschakeld om les te geven.<sup>330</sup>

Maar het is niet alleen het tekort aan leerkrachten dat de crisis in het onderwijs aantoont. Er zijn ook steeds minder studenten. In verschillende scholen in Caracas komen kinderen enkel naar school als de cafetaria open is en er een maaltijd kan worden verkregen. Er zijn ook regelmatig berichten van kinderen die flauwvallen in de scholen van de honger.<sup>331</sup> Volgens een onderzoek in 2018 van het enquêtebureau ENCOVI naar de leefomstandigheden van de studenten verklaarde 28 % van de studenten niet meer naar school te gaan wegens gebrek aan water, 22 % door gebrek aan voedsel thuis en 13 % door gebrek aan voedsel op school. Volgens Javier Tarazona, directeur van de ngo Fundaredes, zijn er meer schoolverlaters op het platteland dan in Caracas. Hij gaf aan dat in de meer dan 1.500 scholen die Venezuela rijk is, 58 % van de klaslokalen leeg zijn. Maar in de grensstaten staan in 2019 zo'n 80 % van de lokalen leeg.<sup>332</sup>

Alle scholen werden half maart 2020 gesloten omwille van de coronamaatregelen. Afstandsleren was een grote uitdaging voor de vele leerlingen die niet allemaal over de nodige infrastructuur beschikten. Daarnaast hebben de vele stroompannes de internetcapaciteit drastisch verminderd.<sup>333</sup> De heropening van de scholen startte in het najaar van 2021, anderhalf jaar na de sluiting.<sup>334</sup>

<sup>324</sup> Washington Post (Krygier R.), 17/11/2017, [url](#)

<sup>325</sup> PROVEA, 04/03/2020, [url](#)

<sup>326</sup> El Nacional, 10/10/2019, [url](#)

<sup>327</sup> NYT (Kurmanaev A. & Herrera I.), 18/02/2020, [url](#)

<sup>328</sup> Panampost (Martin S.), 23/07/2019, [url](#)

<sup>329</sup> NYT (Kurmanaev A. & Herrera I.), 18/02/2020, [url](#)

<sup>330</sup> Panampost (Martin S.), 23/07/2019, [url](#)

<sup>331</sup> NYT (Kurmanaev A. & Herrera I.), 18/02/2020, [url](#)

<sup>332</sup> Panampost (Martin S.), 23/07/2019, [url](#)

<sup>333</sup> EIPais (Singer F.), 08/05/2020, [url](#)

<sup>334</sup> AL Jazeera, 25/10/2021, [url](#)



## 9. Migratie

### 9.1. Algemene vaststellingen

Volgens cijfers van 5 maart 2020, gepubliceerd door het Coordination Platform for Refugees and Migrants from Venezuela, Response for Venezuelans (R4V)<sup>335</sup>, hebben op dat moment 4.933.920 Venezolanen het land verlaten.<sup>336</sup> Op 5 maart 2021 hebben, ondanks het feit dat sinds half maart 2020 de grenzen in Venezuela gesloten waren, zo'n 5.577.077 Venezolanen het land verlaten.<sup>337</sup> Een jaar later, op 5 april 2022, zijn zo'n 6.113.035 Venezolanen vertrokken uit hun land.<sup>338</sup>

De overgrote meerderheid, zo'n 5 miljoen, wordt opgevangen in de regio, met Colombia en Peru als de voornaamste gastlanden.<sup>339</sup> Samen vangen beide landen meer dan 3,1 miljoen Venezolanen op. Colombia telt in april 2021 1,83 miljoen Venezolaanse migranten en vluchtelingen en Peru 1,3 miljoen.<sup>340</sup>

De regering van Colombia heeft op 8 februari 2021 een tijdelijke beschermingsstatus (Temporary Protection Status, TPS) van tien jaar aangekondigd voor de meer dan 1,8 miljoen Venezolanen die in het land wonen of die de komende twee jaar via officiële controleposten binnenkomen. Als aanvulling op internationale bescherming biedt TPS Venezolanen documentatie en toegang tot rechten, en dus een kans om lokaal te integreren. Dit initiatief zal naar verwachting de komende tien jaar meer dan 2,1 miljoen Venezolanen ten goede komen. De TPS bestaat uit drie stappen:

- Online voorregistratie
- Individuele biometrische registratie
- Levering van documentatiekaarten (Temporary Protection Permits, TPP)<sup>341</sup>

Op 8 oktober 2021 overhandigde de Colombiaanse president Duque de eerste TPP aan Oscar Soto, een Venezolaanse ingenieur die in 2017 zijn land ontvluchtte. Meer dan 2.000 Venezolaanse kinderen in de leeftijd van 0 tot 7 jaar ontvingen in oktober ook hun TPP.<sup>342</sup>

De tweede helft van 2021 kende een zeer sterke toename van vluchtelingen en migranten uit Venezuela die naar het noorden trokken, via de Darien Gap (tussen Colombia en Panama), en zo via Mexico de VS probeerden te bereiken. De US Customs and Border Protection (CBP) rapporteerde in 2021 een toename van meer dan 10.000 % van het aantal Venezolanen die probeerden de VS binnen te komen vanuit Mexico. Als reactie op deze ontwikkelingen besloot Mexico op 17 december 2021 een visumplicht in te voeren voor Venezolanen. Costa Rica en Honduras verplichtten eveneens vanaf februari 2022 een visum voor Venezolanen die het land willen binnenkomen. Ook Panama, El Salvador en Guatemala hebben al een visumverplichting voor Venezolanen.<sup>343</sup>

De Venezolaanse vluchtelingencrisis is een van de grootste vluchtelingencrisissen wereldwijd. De vluchtelingencrisis in Venezuela trekt lang nog niet de helft van de fondsen die naar een traditionele

<sup>335</sup> The Regional Inter-Agency Coordination Platform was established pursuant to the request by the UN Secretary-General to UNHCR and IOM on 12 April 2018, to lead and coordinate the response to refugees and migrants from Venezuela

<sup>336</sup> Regional Inter-Agency Coordination Platform, s.d., [url](#)

<sup>337</sup> Regional Inter-Agency Coordination Platform, s.d., [url](#)

<sup>338</sup> Regional Inter-Agency Coordination Platform, 05/04/2022, [url](#)

<sup>339</sup> Regional Inter-Agency Coordination Platform, 05/04/2022, [url](#)

<sup>340</sup> Regional Inter-Agency Coordination Platform, 05/04/2022, [url](#)

<sup>341</sup> UNHCR, 11/2021, [url](#)

<sup>342</sup> UNHCR, 11/2021, [url](#)

<sup>343</sup> Regional Inter-Agency Coordination Platform, 07/03/2022, [url](#)



vluchtelingencrisis gaat, veroorzaakt door conventionele oorlog of conflict.<sup>344</sup> Het Brookings Instituut kaart eind 2019 aan dat ondanks de enorme omvang van ontheemding en humanitaire nood de gastlanden – waaronder de drie grootste Colombia, Ecuador en Peru - zeer weinig steun ontvangen van de internationale gemeenschap in vergelijking met andere historische vluchtelingencrisissen. Volgens het Brookings Instituut is de Venezolaanse vluchtelingencrisis de grootste ondergefinancierde vluchtelingencrisis uit de recente geschiedenis.<sup>345</sup> In februari 2021 herhaalt het Brookings Instituut haar stelling en publiceert het een nieuw rapport dat de onderfinanciering hiervan aankaart, waarbij het de vergelijking maakt met Syrië dat tot nu toe 20,8 biljoen dollar aan internationale fondsen kreeg tegenover de 1,4 biljoen fondsen voor Venezuela.<sup>346</sup>

## 9.2. Terugkeer

Op 16 maart 2020 sloot Colombia zijn grenzen met Venezuela om de verspreiding van het nieuwe coronavirus tegen te gaan. Duizenden Venezolanen stonden voor de keuze om in Colombia te blijven of terug te keren naar hun achtergebleven familieleden in Venezuela. Journalist Joshua Collins berichtte half maart 2020 vanop de brug Simón Bolívar, de belangrijkste officiële grensovergang in Cucuta, Colombia, dat duizenden Venezolanen wensten terug te keren naar Venezuela. Colombia liet hen met mondjesmaat passeren wat resulteerde in kilometerslange wachtrijen vanaf 15 maart 2020.<sup>347</sup>

In de weken hierop volgend besloten steeds meer Venezolanen uit Colombia terug te keren. Het gaat om mensen die in Colombia niet meer in hun levensonderhoud kunnen voorzien omwille van de lockdownmaatregelen die hier gelden. Zo wonen vele Venezolanen in Bogota in kleine kamers die ze dagelijks betalen met het inkomen dat ze die dag bijeen hebben geschraapt. Een fenomeen dat bekend staat als *pagadarios*. Veel vluchtelingen in Colombia getuigden in een artikel van Bram Ebus dat ze de dagelijkse som geld door de lockdown niet meer konden betalen en op straat werden gezet door de huiseigenaar. Hierop beslisten ze terug te wandelen naar Venezuela.<sup>348</sup> Op 2 december 2020 zijn er volgens officiële data in totaal 143.000 mensen teruggekeerd uit de buurlanden naar Venezuela.<sup>349</sup>

In 2021 tonen de cijfers aan dat er opnieuw veel meer Venezolanen hun land verlieten, naar de buurlanden en vooral ook via Centraal-Amerika naar de VS. Toch is er ook nog steeds een beperkte terugkeerbeweging waar te nemen. Veel Venezolaanse migranten leven in de buurlanden van slecht betaalde jobs, en velen verloren door de pandemie hun inkomen. Daarnaast is ook in deze landen de xenofobie ten aanzien van Venezolanen aan het stijgen.<sup>350</sup> Aangemoedigd door de positieve berichten van hun president begin 2022 over een nakend economisch herstel (zie hoofdstuk 7.1) en het bezoek van gezanten van de regering-Biden aan Venezuela, dat de hoop op het verdwijnen van de VS-sancties deed toenemen, was begin 2022 een beperkte terugkeerbeweging zichtbaar. Volgens een analyse van Bloomberg is het onmogelijk een zicht te krijgen op exacte cijfers van terugkeerders, maar toont onder andere de huurmarkt in Caracas aan dat meer mensen begin 2022 zich hier opnieuw vestigen.<sup>351</sup>

<sup>344</sup> Brookings (Bahar D & Dooley M.), 09/12/2019, [url](#)

<sup>345</sup> Brookings (Bahar D & Dooley M.), 09/12/2019, [url](#)

<sup>346</sup> Brookings (Bahar D & Dooley M.), 26/02/2021, [url](#)

<sup>347</sup> Collins J., 16/03/2020, [url](#)

<sup>348</sup> The New Humanitarian (Ebus B.), 22/04/2020, [url](#)

<sup>349</sup> UNOCHA, 15/12/2020, [url](#)

<sup>350</sup> Bloomberg, 08/03/2022, [url](#); OAS, R4V, 01/02/2022, [url](#)

<sup>351</sup> Bloomberg, 08/03/2022, [url](#)

## Samenvatting

Deze COI Focus schetst vooreerst een beeld van de huidige politieke situatie in Venezuela. Het jaar 2021 bracht enkele nieuwe kansen op een politieke opening tussen de president en de oppositie. Er werd een nieuw akkoord bereikt voor onderhandelingen, gefaciliteerd door Noorwegen. Echter deze besprekingen kwamen door politieke strubbelingen nooit echt van de grond en liggen bij het afsluiten van dit rapport nog steeds stil. Op 21 november 2021 vonden lokale en regionale verkiezingen plaats. De belangrijkste oppositiepartijen besloten hun boycot te beëindigen en deel te nemen aan de verkiezingen. De opkomst was historisch laag en door de versnippering van de oppositie slaagde deze er niet in haar stemmen om te zetten in effectieve politieke functies, die overwegend naar de regeringspartij gingen. De verkiezingswaarnemingsmissie van de EU constateerde ook verschillende structurele tekortkomingen zoals willekeurige diskwalificatie van kandidaten, ongelijke toegang tot de media en uitgebreid gebruik van staatsmiddelen tijdens de campagne.

In Venezuela zijn verschillende structuren van gewapende groeperingen actief, gaande van de zogenaamde *megabandas*, de *colectivos*, de *sindicatos*, de grote drugshandelorganisaties tot de Colombiaanse guerrillagroeperingen. Doorheen 2021 verzwakte de macht en de territoriale aanwezigheid van de veiligheidstroepen verder en tegelijkertijd nam de macht van de niet-statelijke gewapende groeperingen toe. Er was een duidelijke toename vast te stellen van die gebieden die buiten de controle van de nationale overheid vielen en waar de politieke controle en openbare voorzieningen worden uitgeoefend door diverse gewapende groeperingen. De geraadpleegde bronnen registreerden eveneens een duidelijke toename van het aantal offensieve acties van de gewapende groeperingen om het geweldsmonopolie van de veiligheidsdiensten aan te vechten. Voorbeelden hiervan zijn de gebiedsuitbreiding van de bende van El Koki in Caracas en de aanvallen van het 10<sup>e</sup> FARC-front tegen andere FARC-fronten, het ELN en het nationale leger. Gebeurtenissen die een grote impact hadden op de plaatselijke bevolking die hierdoor werd blootgesteld aan dodelijk geweld, arbitraire arrestaties, afpersing, buitengerechtigde executies en die leidden tot meer ontheemding.

Deze evolutie, waarbij de gewapende groeperingen steeds grotere gebieden domineren, gaat overigens niet overal gepaard met stijgende geweldcijfers. Maar Venezuela blijft ook voor de referentieperiode een van de gevaarlijkste landen ter wereld en kent na Jamaica het hoogste aantal gewelddadige overlijdens van de regio. De geraadpleegde bronnen stelden ook een opvallende toename van het aantal verdwijningen vast en het gebruik van landmijnen door de gewapende groeperingen kende eveneens een sterke stijging. Tot slot kende 2021 ook nog een hoog aantal overlijdens door toedoen van politiegeweld maar minder dan het jaar voordien.

Voor het achtste jaar op rij bevindt Venezuela zich ook in een zware socio-economische crisis. Zware economische sancties, dalende olieproductie, hyperinflatie en een inkrimping van de economie jaar na jaar, maken dat de armere Venezolaan niet of amper in zijn basisbehoeften kan voorzien. Doorheen 2019-2021 voltrok zich een de facto dollarisatie in het land. Mede hierdoor en door een versoepeling van de controles op de import konden de rijkere Venezolanen zich opnieuw luxegoederen veroorloven. De inflatie steeg minder sterk in 2021 en de president beweert begin 2022 dat economisch herstel nakend is. Maar voor de mensen die geen toegang hebben tot dollars, waaronder alle werknemers van de publieke sector die worden uitbetaald in bolivars, blijft de situatie ongewijzigd. Het onderzoek van de economische denktank ENCOVI in 2021 toont aan dat voor deze periode 94,5 % van de Venezolanen arm kan worden genoemd en 76 % extreem<sup>352</sup> arm. Ook de toegang tot stromend water en elektriciteit is vaak niet gegarandeerd. Ziekenhuizen kampen met ernstige tekorten aan medicijnen en infrastructuur en veel ziekenhuizen buiten Caracas hebben maar twee dagen per week stromend water. Ook het onderwijs wordt sterk geraakt door de economische crisis. Veel onderwijzend personeel

---

<sup>352</sup> Minder dan 1.90 dollar per dag

is naar het buitenland gevlucht en er is een groot gebrek aan infrastructuur. Sinds april 2020 kampt het land ook met zeer ernstige benzinetekorten waardoor mensen zich moeilijk kunnen verplaatsen maar ook het voedsel niet meer raakt getransporteerd. Ook de coronacrisis en de opgelegde maatregelen ter bestrijding van de pandemie hadden een grote impact.

In mei 2022 hebben meer dan zes miljoen Venezolanen hun land verlaten, waarbij de overgrote meerderheid wordt opgevangen in de regio, met Colombia als koploper. Op 1 maart 2021 ondertekende de Colombiaanse president Iván Duque een decreet om een tijdelijke beschermingsstatus te verstrekken aan Venezolanen in het land. Omwille van de afgekondigde maatregelen in de buurlanden ter bestrijding van het coronavirus, ontstond in 2020 een terugkeerbeweging van Venezolanen die omwille van hun penibele situatie in de buurlanden probeerden terug te keren naar Venezuela, hoewel de situatie hier geenszins verbeterd was. De diverse berichten van hun president begin 2022 over een nakend economisch herstel leidde eveneens tot meer terugkeerders. Maar het aantal Venezolanen dat hun land verlaat is nog steeds stijgende. En vooral het aantal Venezolanen dat vertrok richting Mexico, om zo de VS binnen te komen, steeg zeer snel het afgelopen jaar. Deze ontwikkeling leidde ertoe dat de meeste Centraal-Amerikaanse landen ondertussen visa-vereisten hebben ingevoerd voor Venezolanen.

## Bibliografie

### Rechtstreekse contacten

Avila C., medewerker PROVEA in Europa, interview, Brussel, 10/02/2020

Ebus B., Journalist en onderzoeker Colombia en Venezuela voor International Crisis Group (ICG), videogesprek, 15/06/2020, e-mail, 27/10/2020, bramebus@gmail.com

### Geschreven en audiovisuele bronnen

Assessment Capacities Project (ACAPS), *Crisis inSight humanitarian access overview*, 07/2020, [https://www.acaps.org/sites/acaps/files/products/files/20200712\\_acaps\\_humanitarian\\_access\\_overview\\_july\\_2020.pdf](https://www.acaps.org/sites/acaps/files/products/files/20200712_acaps_humanitarian_access_overview_july_2020.pdf) [geraadpleegd op 13/04/2021]

Assessment Capacities Project (ACAPS), *Venezuela, humanitarian access*, 07/12/2021, <https://www.acaps.org/country/venezuela/crisis/complex-crisis> [geraadpleegd op 16/05/2022]

ACLED, *regional overview: south america 5-11 february 2022*, 17/02/2022, <https://acleddata.com/2022/02/17/regional-overview-south-america-5-11-february-2022/> [geraadpleegd op 21/04/2022]

AL Jazeera, *'New normal': Venezuela reopens schools after COVID-19 closures*, 25/10/2021, <https://www.aljazeera.com/news/2021/10/25/venezuela-reopens-schools-after-covid-19-closures> [geraadpleegd op 16/05/2022]

Americas Society/Council of the Americas (AS/COA), *Coronavirus in Latin-America; Venezuela*, s.d., <https://www.as-coa.org/articles/coronavirus-latin-america#venezuela> [geraadpleegd op 24/02/2021]

Americas Society/Council of the Americas (AS/COA), *Explainer: Armed Groups in Venezuela*, 10/06/2019, <https://www.as-coa.org/articles/explainer-armed-groups-venezuela> [geraadpleegd op 24/02/2020]

BBC News, *Venezuela crisis: Defiant Maduro appears with soldiers*, 03/05/2019, <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-48137781> [geraadpleegd op 16/03/2020]

BBC News, *Venezuela crisis: How the political situation escalated*, 13/01/2020, <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-36319877> [geraadpleegd op 21/01/2020]

Bloomberg (Vasquez A.), *Venezuela Plans to Expand Use of Foreign Currency Bank Accounts*, 13/01/2021, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-01-13/venezuela-plans-to-expand-use-of-foreign-currency-bank-accounts#xj4y7vzkg> [geraadpleegd op 16/06/2022]

Bloomberg (Yapur N.), *Venezuela Reins in Dollarization in Risky Bid to Revive Bolivar*, 12/05/2022, <https://www.bnnbloomberg.ca/venezuela-reins-in-dollarization-in-risky-bid-to-revive-bolivar-1.1760326> [geraadpleegd op 12/05/2022]

Bloomberg (Yapur N.), *Venezuela's Maduro Starts Year With a 67% Minimum Wage Hike*, 11/01/2020, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-01-11/venezuela-s-maduro-starts-year-with-a-67-minimum-wage-hike> [geraadpleegd op 02/03/2020]

Bloomberg (Zerpa F.), *Venezuela Grew 4% in 2021 and on Road to Recovery, Says Maduro*, 16/01/2022, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-01-16/venezuela-grew-4-in-2021-and-on-road-to-recovery-says-maduro#:~:text=Venezuela%20probably%20grew%204%25%20in,U.S.%20and%20several%20European%20ountries>. [geraadpleegd op 17/05/2022]

Bloomberg, *Venezuela's Maduro Announces 18-Fold Increase to Minimum Wage*, 04/03/2022, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-03-04/venezuela-s-maduro-announces-18-fold-increase-to-minimum-wage> [geraadpleegd op 12/05/2022]

Bloomberg, *Venezuelan café con leche index*, 05/05/2022 (update), <https://www.bloomberg.com/features/2016-venezuela-cafe-con-leche-index/?terminal=true> [geraadpleegd op 10/05/2022]

- Bloomberg, *Venezuelan Migrants Are Coming Home as Maduro Embraces Capitalism*, 08/03/2022, <https://www.bnnbloomberg.ca/venezuelan-migrants-are-coming-home-as-maduro-embraces-capitalism-1.1734259> [geraadpleegd op 17/05/2022]
- Brookings (Bahar D & Dooley M.), *Venezuela refugee crisis to become the largest and most underfunded in modern history*, 09/12/2019, <https://www.brookings.edu/blog/up-front/2019/12/09/venezuela-refugee-crisis-to-become-the-largest-and-most-underfunded-in-modern-history/> [geraadpleegd op 11/03/2020]
- Brookings (Bahar D & Dooley M.), *Venezuelan refugees and their receiving communities need funding, not sympathy*, 26/02/2021, <https://www.brookings.edu/blog/up-front/2021/02/26/venezuelan-refugees-and-their-receiving-communities-need-funding-not-sympathy/> [geraadpleegd op 04/05/2021]
- Caracas Chronicles (Galaviz D.), *Mega-gangs, a closer look*, 04/11/2019, <https://www.caracaschronicles.com/2019/11/04/mega-gangs-a-closer-look/> [geraadpleegd op 24/02/2020]
- Caracas Chronicles (Pineda J.), *The Secrecy Surrounding Venezuela's Vaccination Scheme*, 16/04/2021, <https://www.caracaschronicles.com/2021/04/16/the-secrecy-surrounding-venezuelas-vaccination-scheme/> [geraadpleegd op 21/04/2021]
- Caracas Chronicles (Soto N.), *You Need 285 Minimum Wages in Venezuela to Feed Your Family*, 23/10/2020, <https://www.caracaschronicles.com/2020/10/23/you-need-285-minimum-wages-in-venezuela-to-feed-your-family/> [geraadpleegd op 12/04/2021]
- Caracas Chronicles, *Once Again, Corpoelec Is Severely Rationing Electricity*, 18/03/2022, <https://www.caracaschronicles.com/2022/03/18/once-again-corpoelec-is-severely-rationing-electricity/> [geraadpleegd op 16/05/2022]
- Cecodap, *"El reclutamiento de niños, niñas y adolescentes por el crimen organizado es una forma de esclavitud moderna"*, 30/03/2022, <https://cecodap.org/cecodap-el-reclutamiento-de-ninos-ninas-y-adolescentes-por-el-crimen-organizado-es-una-forma-de-esclavitud-moderna/> [geraadpleegd op 02/05/2022]
- Center for Strategic and International Studies (CSIS) (Berg R.), *Parsing Fact and Fiction in the Maduro Regime's Narrative of Economic Recovery*, 22/04/2022, <https://www.csis.org/analysis/parsing-fact-and-fiction-maduro-regimes-narrative-economic-recovery> [geraadpleegd op 17/05/2022]
- Center for Strategic and International Studies (CSIS), *The Future of Security in Venezuela* [video], 20/12/2021, <https://www.csis.org/events/future-security-venezuela> [geraadpleegd op 14/04/2022]
- Chatam House, *reforming Venezuela's electricity sector*, 17/12/2021, <https://www.chathamhouse.org/2021/12/reforming-venezuelas-electricity-sector/04-recommendations> [geraadpleegd op 16/05/2022]
- Codehciu, *26 personas desaparecieron en territorios mineros de Bolívar durante 2021*, 09/02/2022, [26 personas desaparecieron en territorios mineros de Bolívar durante 2021 - Codehciu](https://www.codehciu.org/26-personas-desaparecieron-en-territorios-mineros-de-bolivar-durante-2021) [geraadpleegd op 05/05/2022]
- Collins J., twitter-account: @InvisiblesMuros, 16/03/2020, <https://twitter.com/InvisiblesMuros> [geraadpleegd op 16/03/2020]
- Congressional Research Service (CRS), *Venezuela: Background and U.S. Relations*, 07/11/2019, <https://fas.org/sqp/crs/row/R44841.pdf> [geraadpleegd op 02/03/2020]
- Congressional Research Service (CRS), *Venezuela: Background and U.S. Relations*, 22/08/2016, <https://www.fas.org/sqp/crs/row/R43239.pdf> [geraadpleegd op 02/09/2016]
- Constitución de la República Bolivariana de Venezuela, s.d. [url](#)
- Control Ciudadano, *A un año del conflicto no se han esclarecido los crímenes de guerra FANB-FARC en La Victoria de Apure (I)*, 25/03/2022, <https://www.controlciudadano.org/noticias/a-un-ano-del-conflicto-no-se-han-esclarecido-los-crimenes-de-querra-fanb-farc-en-la-victoria-de-apure-i/> [geraadpleegd op 09/05/2022]
- Control Ciudadano, *Qué pasó hace un año y sigue pasando en Apure (y II)*, 26/03/2022, <https://www.controlciudadano.org/noticias/que-paso-hace-un-ano-y-sigue-pasando-en-apure-y-ii/> [geraadpleegd op 10/05/2022]

- Ebus B., *Beyond the 'Narcostate' Narrative: Addressing Organized Crime and Corruption in Venezuela*, webinar door WOLA, 20/03/2020, <https://venezuelablog.org/video-beyond-narcostate-narrative-addressing-organized-crime-corruption-venezuela/> [geraadpleegd op 23/03/2020]
- Economist Intelligence (EIU), *Democracy Index 2021: the China challenge*, 09/02/2022, [https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2021/?utm\\_source=economist&utm\\_medium=daily\\_chart&utm\\_campaign=democracy-index-2021](https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2021/?utm_source=economist&utm_medium=daily_chart&utm_campaign=democracy-index-2021) [geraadpleegd op 14/04/2022]
- Efecto Cocuyo, *Aumenta 19 % homicidios en 6 estados fronterizos de Venezuela*, según ONG, 09/02/2022, <https://efectococuyo.com/sucesos/aumenta-19-homicidios-6-estados-fronterizos-ong/> [geraadpleegd op 21/04/2022]
- Efecto Cocuyo, *Cuatro yanomamis mueren durante enfrentamiento con militares en Amazonas*, 22/03/2022, <https://efectococuyo.com/sucesos/yanomami-murieron-en-un-enfrentamiento-en-amazonas/> [geraadpleegd op 21/04/2022]
- Efecto Cocuyo, *Fanb dice que incauta 5.000 barras de explosivos, pero no habla de muertos ni detenidos en Apure*, 08/02/2022, <https://efectococuyo.com/sucesos/fanb-incauta-5-000-barras-explosivos-no-habla-muertos-detenidos-apure/> [geraadpleegd op 21/04/2022]
- Efecto Cocuyo, *Fundaredes contabiliza 439 muertos en enfrentamientos en frontera venezolana en 2021*, 31/03/2022, <https://efectococuyo.com/sucesos/fundaredes-contabiliza-439-muertos-enfrentamientos-frontera-2021/> [geraadpleegd op 21/04/2022]
- Efecto Cocuyo, *Las zonas de riesgo para navegar en Venezuela, según Onsa*, 05/10/2021, <https://efectococuyo.com/la-humanidad/zonas-de-riesgo-navegar-venezuela-onsa/> [geraadpleegd op 26/04/2022]
- Efecto Cocuyo, *Uso del sistema patria para vacunar adultos mayores es discriminatorio, advierten especialistas*, 14/04/2021, <https://efectococuyo.com/la-humanidad/uso-del-sistema-patria-para-vacunar-adultos-mayores-es-discriminatorio-advierten-especialistas> [geraadpleegd op 17/05/2022]
- El Carabobeño, *Bala perdida de tiroteo entre presuntos guerrilleros dejó un muerto en la población apureña de El Amparo*, 08/02/2022, <https://www.el-carabobeno.com/bala-perdida-de-tiroteo-entre-presuntos-guerrilleros-dejo-un-muerto-en-la-poblacion-apurena-de-el-amparo/> [geraadpleegd op 21/04/2022]
- El Comercio, *Cómo es la Cota 905, la peligrosa barriada de Caracas tomada por la policía tras 24 horas seguidas de tiroteos*, 12/07/2022, <https://elcomercio.pe/mundo/venezuela/cota-905-venezuela-como-es-la-peligrosa-barriada-de-caracas-donde-la-policia-incursiono-para-buscar-a-el-coqui-y-su-banda-luego-de-24-horas-seguidas-de-tiroteos-nicolas-maduro-cementerio-el-valle-la-vega-paraiso-noticia/> [geraadpleegd op 25/04/2022]
- El Espectador (Ardila M.), *De detenciones arbitrarias a asesinatos selectivos: así cambia la guerra en Apure*, 11/01/2022, <https://www.elespectador.com/mundo/america/de-detenciones-arbitrarias-a-asesinatos-selectivos-asi-cambia-la-guerra-en-apure/> [geraadpleegd op 03/05/2022]
- El Espectador (González N.), *La radiografía de una guerra reciclada entre el Eln y las disidencias de las Farc*, 10/01/2022, <https://www.elespectador.com/investigacion/la-radiografia-de-una-guerra-reciclada-entre-el-eln-y-las-disidencias-de-las-farc/> [geraadpleegd op 03/05/2022]
- El Estímulo, *Wilexis impone paro de actividades en Petare: ¿viene otra guerra?*, 07/02/2022, <https://elestimulo.com/wilaxis-impone-paro-de-actividades-en-petare-viene-otra-guerra/> [geraadpleegd op 06/05/2022]
- El Nacional, *120.000 educadores han emigrado del país por la crisis nacional*, 10/10/2019, <https://www.elnacional.com/venezuela/fvm-120-000-educadores-han-emigrado-del-pais-por-la-crisis-nacional/> [geraadpleegd op 09/03/2020]
- El País (Singer F.), *Venezuela: educar a distancia con la peor conexión a Internet de la región*, 08/05/2020, <https://elpais.com/internacional/2020-05-07/venezuela-educar-a-distancia-con-la-peor-conexion-a-internet-de-la-region.html> [geraadpleegd op 13/05/2020]
- El País, *El Koki, the Venezuelan gang leader challenging Maduro's security forces*, 20/07/2021, <https://english.elpais.com/usa/2021-07-20/el-koki-the-venezuelan-gang-leader-challenging-maduros-security-forces.html> [geraadpleegd op 26/04/2022]



- El Tiempo, *Cambian al jefe de la policía política en Venezuela*, 30/10/2018, <https://www.eltiempo.com/mundo/venezuela/cambian-jefe-de-la-policia-politica-sebin-en-venezuela-287824> [geraadpleegd op 24/02/2020]
- ENCOVI, *encovi 2021*, 2021, <https://www.proyectoencovi.com/encovi-2021> [geraadpleegd op 10/05/2022];  
 Efecto Cocuyo, *Diez claves de la Encovi 2021 que todo venezolano debe conocer*, 02/10/2021, <https://efectococuyo.com/la-humanidad/encovi-2021-diez-claves-venezuela/> [geraadpleegd op 10/05/2022]
- European Parliament, *Democracy and human rights in Latin America: Is democratic erosion gathering pace?*, 01/2022, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/698868/EPRS\\_BRI\(2022\)698868\\_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/698868/EPRS_BRI(2022)698868_EN.pdf) [geraadpleegd op 09/05/2022]
- European Union External Action, *Venezuela municipal and regional elections and the EU Electoral Observation Mission*, 30/11/2021, [https://www.eeas.europa.eu/eeas/venezuela-municipal-and-regional-elections-and-eu-electoral-observation-mission\\_en](https://www.eeas.europa.eu/eeas/venezuela-municipal-and-regional-elections-and-eu-electoral-observation-mission_en) [geraadpleegd op 09/05/2022]
- Foreign Affairs (Penfold M.), *Maduro Moves Up*, 12/03/2013, [Maduro Moves Up | Foreign Affairs](#) [geraadpleegd op 17/05/2022]
- France24, *Maduro announces resumption of talks with opposition*, 08/03/2022, <https://www.france24.com/en/live-news/20220308-maduro-announces-resumption-of-talks-with-opposition> [geraadpleegd op 11/04/2022]
- Fundaredes, *Boletín 25: grupos armados irregulares extienden su presencia en territorio venezolano*, 06/12/2020, <https://www.fundaredes.org/2020/10/06/boletin25-grupos-armados-irregulares-extienden-su-presencia-en-territorio-venezolano/> [geraadpleegd op 11/03/2021]
- Fundaredes, *Curva de la violencia anual 2020*, 01/2021, <https://fundaredes.org/curva/2020-Curva-de-la-violencia-completa-anual.pdf> [geraadpleegd op 17/05/2022]
- Fundaredes, *Curva de la violencia anual 2021*, 03/2022, <https://fundaredes.org/curva/2021-curva-de-la-violencia-anual-larga.pdf> [geraadpleegd op 02/05/2022]
- Fundaredes, *Curva de la Violencia: En Venezuela se vive una mutación de la criminalidad en los estados fronterizos*, 08/03/2022, <https://www.fundaredes.org/2022/03/08/curva-de-la-violencia-en-venezuela-se-vive-una-mutacion-de-la-criminalidad-en-los-estados-fronterizos/> [geraadpleegd op 05/05/2022]
- Fundaredes, *Fuerzas armadas venezolanas cooperan con grupos armados irregulares*, 16/11/2020, <https://www.fundaredes.org/2020/11/16/boletin26-fuerzas-armadas-venezolanas-cooperan-con-grupos-armados-irregulares/> [geraadpleegd op 16/03/2021]
- Gallup, *Global Law and Order 2021*, 11/2021, [https://img.lalr.co/cms/2021/11/24164255/2021\\_Global\\_Law\\_and\\_Order\\_Report.pdf](https://img.lalr.co/cms/2021/11/24164255/2021_Global_Law_and_Order_Report.pdf) [geraadpleegd op 21/04/2022]
- Global Health security Index, *2019 GHS Index Country Profile for Venezuela*, s.d., <https://www.ghsindex.org/country/venezuela/> [geraadpleegd op 11/05/2020]
- Global Monitoring, *COVID-19 pandemic – Venezuela*, 24/02/2021, <https://global-monitoring.com/gm/page/events/epidemic-0002020.BvEnuGO7tsfG.html?lang=en> [geraadpleegd op 24/02/2021]
- Hearts on Venezuela (Salmeron V.), *After six years of decline: How much has the Venezuelan economy shrunk?* 18/02/2020, [http://www.heartsonvenezuela.com/after-six-years-of-decline-how-much-has-the-venezuelan-economy-shrunk/?utm\\_source=rss&utm\\_medium=rss&utm\\_campaign=after-six-years-of-decline-how-much-has-the-venezuelan-economy-shrunk](http://www.heartsonvenezuela.com/after-six-years-of-decline-how-much-has-the-venezuelan-economy-shrunk/?utm_source=rss&utm_medium=rss&utm_campaign=after-six-years-of-decline-how-much-has-the-venezuelan-economy-shrunk) [geraadpleegd op 02/03/2020]
- Hecimovich J.P., *Venezuela: The erosion of Security capacity*, 11/2021, [https://www.researchgate.net/profile/John-Polga-Hecimovich/publication/354514974\\_Venezuela\\_The\\_Erosion\\_of\\_Security\\_Capacity/links/61b0ff4dbec354609d5f50ce/Venezuela-The-Erosion-of-Security-Capacity.pdf](https://www.researchgate.net/profile/John-Polga-Hecimovich/publication/354514974_Venezuela_The_Erosion_of_Security_Capacity/links/61b0ff4dbec354609d5f50ce/Venezuela-The-Erosion-of-Security-Capacity.pdf) [geraadpleegd op 21/04/2022]
- Human Rights Watch (HRW), *“The Guerrillas Are the Police” Social Control and Abuses by Armed Groups in Colombia’s Arauca Province and Venezuela’s Apure State*, 01/2020,



<https://www.hrw.org/report/2020/01/22/querrillas-are-police/social-control-and-abuses-armed-groups-colombias-arauca> [geraadpleegd op 26/02/2020]

Human Rights Watch (HRW), *Colombia/Venezuela: Border Area Abuses by Armed Groups*, 28/03/2022, <https://www.hrw.org/news/2022/03/28/colombia/venezuela-border-area-abuses-armed-groups> [geraadpleegd op 03/05/2022]

Human Rights Watch (HRW), *Venezuela, events of 2021, 2022*, <https://www.hrw.org/world-report/2022/country-chapters/venezuela#e2ce5b> [geraadpleegd op 13/05/2022]

Human Rights Watch, *Venezuela's Humanitarian Emergency*, 04/04/2019, <https://www.hrw.org/report/2019/04/04/venezuelas-humanitarian-emergency/large-scale-un-response-needed-address-health> [geraadpleegd op 05/03/2020]

HumVenezuela, *Unidos por la Calidad del Agua: Día Mundial del Agua*, 22/03/2022, <https://humvenezuela.com/unidos-por-la-calidad-del-agua-dia-mundial-del-agua/> [geraadpleegd op 16/05/2022]

Immigration and Refugee Board of Canada (IRB), *Venezuela: The homeland card (carnet de la patria), including issuance procedures, usage, and physical characteristics; extent to which homeland cards have been distributed (2016-May 2018)*, 18/05/2018, <https://www.refworld.org/docid/5b2bb7bf4.html> [geraadpleegd op 21/04/2021]

Infobae, *"¡No todos somos guerrilleros!": el grito de una mujer de la frontera a los militares venezolanos que los desalojaron y les robaron el ganado*, 22/04/2022, <https://www.infobae.com/america/venezuela/2022/04/21/no-todos-somos-guerrilleros-el-grito-de-una-mujer-de-la-frontera-a-los-militares-venezolanos-que-los-desalojaron-y-les-robaron-el-ganado/> [geraadpleegd op 22/04/2022]

Infobae, *Inflación en Venezuela: la canasta básica de alimentos aumentó un 46% en un año*, 20/04/2022, <https://www.infobae.com/america/venezuela/2022/04/21/inflacion-en-venezuela-la-canasta-basica-de-alimentos-aumento-un-46-en-un-ano/> [geraadpleegd op 12/05/2022]

Infobae, *La Federación Médica de Venezuela denunció que en el país "no hay garantías para el derecho a la salud"*, 21/04/2022, <https://www.infobae.com/america/venezuela/2022/04/21/la-federacion-medica-de-venezuela-denuncio-que-en-el-pais-no-hay-garantias-para-el-derecho-a-la-salud/> [geraadpleegd op 13/05/2022]

Infobae, *More than 4 million Covax vaccines against COVID-19 arrived in Venezuela*, 18/03/2022, <https://www.infobae.com/en/2022/03/18/more-than-4-million-covax-vaccines-against-covid-19-arrived-in-venezuela/> [geraadpleegd op 12/04/2022]

InSight Crime, *The Devolution of State Power: The 'Colectivos'*, 18/05/2018, <https://www.inSightcrime.org/investigations/devolution-state-power-colectivos/> [geraadpleegd op 24/02/2020]

InSight Crime (McDermott J.), *Op-Ed: The ELN as a Colombo-Venezuelan Rebel Army*, 22/03/2019, <https://www.inSightcrime.org/news/analysis/op-ed-the-eln-as-a-colombo-venezuelan-rebel-army/> [geraadpleegd op 27/02/2020]

InSight Crime, *FBL/FPLN*, 15/07/2019, <https://www.inSightcrime.org/venezuela-organized-crime-news/fbl/> [geraadpleegd op 21/02/2020]

InSight Crime, *Ex-FARC Mafia: Colombia's Criminal Army Settling Down in Venezuela* 04/09/2019, <https://www.inSightcrime.org/news/analysis/ex-farc-mafia-colombias-criminal-army-finding-home-venezuela/> [geraadpleegd op 27/02/2020]

InSight Crime, *GameChangers 2019: As Venezuela Sinks, Maduro's Criminal Ties Keep Him Afloat*, 18/01/2020, <https://www.inSightcrime.org/news/analysis/gamechangers-venezuela-maduro-criminal-ties/> [geraadpleegd op 23/01/2020]

InSight Crime, *Venezuela Relies on Gold as Other Criminal Economies Dry Up*, 01/06/2020, <https://inSightcrime.org/news/analysis/venezuela-depends-gold-industry/> [geraadpleegd op 17/03/2021]

InSight Crime, *GameChangers 2020: Tren de Aragua and the Exportation of Venezuelan Organized Crime*, 30/12/2020, <https://inSightcrime.org/news/analysis/criminal-winner-tren-de-aragua/> [geraadpleegd op 25/02/2021]

InSight Crime, *Organized Crime in 2020 – Highlights of InSight Crime's Annual Conference*, 04/12/2020, <https://inSightcrime.org/news/analysis/organized-crime-inSight-crime-conference/> [geraadpleegd op 03/03/2021]

- InSight Crime, *Apure's Proxy War*, 13/10/2021, <https://insightcrime.org/investigations/apure-proxy-war/> [geraadpleegd op 03/05/2022]
- InSight Crime, *El Coqui's Ambition Fuels Urban Warfare in Caracas*, 22/02/2021, <https://insightcrime.org/news/el-coqui-urban-warfare-caracas/> [geraadpleegd op 04/03/2021]
- InSight Crime, *El Koki or Wilaxis – Who Runs Caracas' Most Powerful Drug Gang?*, 12/11/2021, <https://insightcrime.org/news/el-koki-wilaxis-who-runs-caracas-most-powerful-drug-gang/> [geraadpleegd op 25/04/2022]
- InSight Crime, *ex-Farc mafia in Venezuela*, 13/10/2021, <https://insightcrime.org/venezuela-organized-crime-news/farc-in-venezuela/> [geraadpleegd op 21/04/2022]
- InSight Crime, *InSight Crime's 2020 Homicide Round-Up*, 29/01/2021, <https://insightcrime.org/news/analysis/2020-homicide-round-up/#:~:text=The%203%2C496%20homicides%20logged%20throughout,viole%20country%20in%20Central%20America.> [geraadpleegd op 01/03/2021]
- InSight Crime, *InSight Crime's 2021 Homicide Round-Up*, 01/02/2022, <https://insightcrime.org/news/insight-crimes-2021-homicide-round-up/> [geraadpleegd op 14/04/2022]
- InSight Crime, *Inviting War into Venezuela*, 13/10/2021, <https://insightcrime.org/investigations/inviting-war-into-venezuela/> [geraadpleegd op 03/05/2022]
- InSight Crime, *Carlos Luis Revette, alias 'El Koki'*, 28/02/2022, <https://insightcrime.org/venezuela-organized-crime-news/carlos-luis-revete-alias-el-koki/> [geraadpleegd op 25/04/2022]
- InSight Crime, *Murders Soar as Venezuela Police Hunt for Wilaxis Yet Again*, 09/02/2022, <https://insightcrime.org/news/murders-soar-as-venezuelas-police-hunt-for-wilaxis-yet-again/> [geraadpleegd op 06/05/2022]
- InSight Crime, *The Coast of Sucre - Venezuela's Most Dangerous Place for Piracy*, 15/10/2021, <https://insightcrime.org/news/coast-sucre-venezuela-most-dangerous-place-piracy/> [geraadpleegd op 26/04/2022]
- InSight Crime, *The Venezuelan Military: Outfought and Outmatched*, 13/10/2021, <https://insightcrime.org/investigations/venezuela-military-outfought-outmatched/> [geraadpleegd op 03/05/2022]
- InSight Crime, *Venezuela May Never Be Able to Rid Itself of Spectre of Landmines*, 21/03/2022, <https://insightcrime.org/news/venezuela-may-never-be-able-to-rid-itself-of-spectre-of-landmines/> [geraadpleegd op 21/04/2022]
- InSight Crime, *Venezuela's Move to Cocaine Production: Crops, Chemists and Criminal Evolution*, 02/05/2022, <https://insightcrime.org/investigations/venezuela-move-to-cocaine-production-crops-chemists-and-criminal-evolution/> [geraadpleegd op 03/05/2022]
- InSight Crime, *Why the ELN is Attacking One Specific Town Along Venezuela's Orinoco River*, 08/02/2022, <https://insightcrime.org/noticias/eln-attacking-one-town-venezuela-orinoco-river/> [geraadpleegd op 26/04/2022]
- InSight Crime, *A Cultural Occupation: The Guerrillas and the Indigenous in Venezuela's Amazon*, 06/04/2022, <https://insightcrime.org/news/cultural-occupation-querrillas-and-indigenous-venezuelan-amazon/> [geraadpleegd op 21/04/2022]
- InSight Crime, *How Venezuelan Gangs Masquerade as Community Organizers to Secure Territory*, 11/04/2022, <https://insightcrime.org/noticias/venezuelan-gangs-masquerade-community-organizers-secure-territory/> [geraadpleegd op 05/05/2022]
- InSight Crime, *The Fall of Gentil Duarte – What Does It Mean for Colombia?*, 26/05/2022, <https://insightcrime.org/news/fall-gentil-duarte-what-does-mean-colombia/> [geraadpleegd op 30/05/2022]
- Institute for Health Metrics and Evaluation, *COVID-19 Results Briefing Venezuela (Bolivarian Republic of)*, 08/04/2022, [https://www.healthdata.org/sites/default/files/covid\\_briefs/133\\_briefing\\_Venezuela\\_Bolivarian\\_Republic\\_of.pdf](https://www.healthdata.org/sites/default/files/covid_briefs/133_briefing_Venezuela_Bolivarian_Republic_of.pdf) [geraadpleegd op 12/04/2022]

- International Crisis Group (ICG), *Venezuela: A House Divided*, 13/05/2022, <https://www.crisisgroup.org/latin-america-caribbean/andes/venezuela/venezuela-house-divided> [geraadpleegd op 23/05/2022]
- International Crisis Group (ICG), *A Glut of Arms: Curbing the Threat to Venezuela from Violent Groups*, report N°78, 20/02/2020, <https://www.crisisgroup.org/latin-america-caribbean/andes/venezuela/78-glut-arms-curbing-threat-venezuela-violent-groups> [geraadpleegd op 21/02/2020]
- International Crisis Group (ICG), *A rebel playing field: Colombian Guerrillas on the Venezuelan Border*, 28/04/2021, <https://www.crisisgroup.org/latin-america-caribbean/andes/rebel-playing-field-colombian-guerrillas-venezuelan-border> [geraadpleegd op 19/04/2022]
- International Crisis Group (ICG), *A Twist in Caracas: Is a Venezuela-U.S. Reboot on the Cards?*, 16/03/2022, <https://www.crisisgroup.org/latin-america-caribbean/andes/venezuela/twist-caracas-venezuela-us-reboot-cards> [geraadpleegd op 31/03/2022]
- International Crisis Group (ICG), *Disorder on the Border: Keeping the Peace between Colombia and Venezuela*, 14/12/2020, <https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/084-disorder-on-the%20border.pdf> [geraadpleegd op 15/03/2021]
- International Crisis Group (ICG), *Overcoming the Global Rift on Venezuela*, 17/02/2022, <https://www.crisisgroup.org/latin-america-caribbean/andes/venezuela/93-overcoming-global-rift-venezuela> [geraadpleegd op 31/03/2022]
- International Crisis Group (ICG), *Venezuela: Maduro's Timid Thaw Unsettles the Opposition*, 27/01/2022, <https://www.crisisgroup.org/latin-america-caribbean/andes/venezuela/venezuela-maduros-timid-thaw-unsettles-opposition> [geraadpleegd op 16/05/2022]
- International Crisis Group (ICG), *Venezuela: Reassembling a Route to Peace*, Watch List 2021, 29/01/2021, <https://www.crisisgroup.org/global/watch-list-2021#Venezuela> [geraadpleegd op 01/04/2021]
- International Crisis Group, *Venezuela: What Lies Ahead after Election Clinches Maduro's Clean Sweep*, 21/12/2020, <https://www.crisisgroup.org/latin-america-caribbean/andes/venezuela/85-venezuela-what-lies-ahead-after-election-clinches-maduros-clean-sweep> [geraadpleegd op 23/02/2021]
- International federation of Red Cross (IFRC), *Final Report Venezuela: Health Emergency*, 28/01/2022, <https://reliefweb.int/report/venezuela-bolivarian-republic/venezuela-health-emergency-final-report-mdrve004> [geraadpleegd op 13/05/2022]
- International Rescue Committee (IRC), *2022-Emergency watchlist*, 14/12/2021, <https://www.rescue.org/sites/default/files/document/6423/cs2201watchlistreportfinal.pdf> [geraadpleegd op 13/05/2022]
- La Patilla, *Armas de fuego contra arcos y flechas en Venezuela: a los yanomamis los mataron por el oro de sus territorios*, 24/03/2022, <https://www.lapatilla.com/2022/03/24/armas-de-fuego-contra-arcos-y-flechas-en-venezuela-a-los-yanomamis-los-mataron-por-el-oro-de-sus-territorios/> [geraadpleegd op 21/04/2022]
- Monitor de Victimas, *estadísticas*, s.d., <https://monitordevictimas.com/estadisticas/> [geraadpleegd op 25/04/2022]
- NOS Nieuws, *VS klaagt president Venezuela aan voor 'drugsterrorisme'*, 26/03/2020, <https://nos.nl/artikel/2328446-vs-klaagt-president-venezuela-aan-voor-drugsterrorisme.html> [geraadpleegd op 30/03/2020]
- Organization of American States (OAS), R4V, *Impact of the COVID-19 Pandemic on Refugees and Migrants from Venezuela: Evicted persons, indigenous peoples and sex workers in Latin America and the Caribbean*, October 2021, 01/02/2022, <https://reliefweb.int/report/peru/impact-covid-19-pandemic-refugees-and-migrants-venezuela-evicted-persons-indigenous> [geraadpleegd op 17/05/2022]
- Observatorio Venezolano de Conflictividad Social (OVCS) *Conflictividad social en Venezuela en 2021*, 15/02/2022, <https://www.observatoriodeconflictos.org.ve/oc/wp-content/uploads/2022/02/INFORMEOVCS-ANUAL2021.pdf> [geraadpleegd op 12/05/2022]
- Observatorio Venezolano de Violencia (OVV), *Caracas continuó siendo en 2020 una de las ciudades más violentas en Venezuela*, 29/01/2021, <https://observatoriodeviolencia.org.ve/news/caracas-continuo-siendo-en-2020-una-de-las-ciudades-mas-violentas-en-venezuela/> [geraadpleegd op 08/03/2021]

- Observatorio Venezolano de Violencia (OVV), *Informe Anual de Violencia 2020 – Entre las epidemias de la Violencia y del Covid-19*, 29/12/2020, <https://observatoriodeviolencia.org.ve/news/informe-anual-de-violencia-2020-entre-las-epidemias-de-la-violencia-y-del-covid-19/> [geraadpleegd op 01/03/2021]
- Observatorio Venezolano de violencia (OVV), *231 muertes violentas se registraron en la Región Capital durante 2021*, 23/02/2022, <https://observatoriodeviolencia.org.ve/news/231-muertes-violentas-se-registraron-en-la-region-capital-durante-2021/> [geraadpleegd op 25/04/2022]
- Observatorio Venezolano de violencia (OVV), *Caracas lideró las estadísticas de violencia de Venezuela en 2021*, 25/01/2022, <https://observatoriodeviolencia.org.ve/news/caracas-lidero-las-estadisticas-de-violencia-de-venezuela-en-2021/> [geraadpleegd op 25/04/2022]
- Observatorio Venezolano de violencia (OVV), *Informe Anual de Violencia 2021*, 28/12/2021, <https://observatoriodeviolencia.org.ve/news/informe-anual-de-violencia-2021/> [geraadpleegd op 14/04/2022]
- Observatorio Venezolano de violencia (OVV), *Migración y Pandemia contribuyeron para que tasa de muertes violentas en Aragua disminuyera en 2021*, 02/02/2022, <https://observatoriodeviolencia.org.ve/news/migracion-y-pandemia-contribuyeron-para-que-tasa-de-muertes-violentas-en-aragua-disminuyera-en-2021/> [geraadpleegd op 25/04/2022]
- Observatorio Venezolano de Violencia (OVV), *Tres de los cinco municipios más violentos del país se encuentran en el estado Bolívar*, 03/02/2022, <https://observatoriodeviolencia.org.ve/news/tres-de-los-cinco-municipios-mas-violentos-del-pais-se-encuentran-en-el-estado-bolivar/> [geraadpleegd op 05/05/2022]
- Observatorio Venezolano de violencia (OVV), *Zamora fue el municipio donde se reportó 44% de las víctimas de bandas delictivas en Aragua*, 25/02/2022, <https://observatoriodeviolencia.org.ve/news/zamora-fue-el-municipio-donde-se-reporto-44-de-las-victimas-de-bandas-delictivas-en-aragua/> [geraadpleegd op 25/04/2022]
- Observatorio Venezolano de violencia (OVV), *Aragua reportó 84 muertes violentas entre enero y febrero de 2022*, 24/03/2022, <https://observatoriodeviolencia.org.ve/news/aragua-reporto-84-muertes-violentas-entre-enero-y-febrero-de-2022/> [geraadpleegd op 25/04/2022]
- Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR), *Human rights in the Bolivarian Republic of Venezuela. Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights on the situation of Human rights in the Bolivarian Republic of Venezuela*, 05/07/2019, <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=24788&LangID=E> [geraadpleegd op 23/01/2020]
- Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR), *Venezuela must offer concrete steps to end humanitarian crisis, say UN experts*, 06/05/2020, <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25867&LangID=E> [geraadpleegd op 07/05/2020]
- Overseas Security Advisory Council (OSAC), *Venezuela 2020 Crime & Safety Report*, 21/07/2020, <https://www.osac.gov/Country/Venezuela/Content/Detail/Report/0e6ed0e0-eb8e-44cc-ab81-1938e6c8d93f> [geraadpleegd op 24/02/2021]
- Pan American Health Organisation (PAHO), *First COVAX shipment of COVID-19 vaccines arrives in Venezuela*, 07/09/2021, [https://www.paho.org/en/news/7-9-2021-first-covax-shipment-covid-19-vaccines-arrives-venezuela#:~:text=Caracas%2C%20September%207%2C%202021%20\(the%20Region%20of%20the%20Americas.](https://www.paho.org/en/news/7-9-2021-first-covax-shipment-covid-19-vaccines-arrives-venezuela#:~:text=Caracas%2C%20September%207%2C%202021%20(the%20Region%20of%20the%20Americas.) [geraadpleegd op 12/04/2022]
- Panampost (Martin S.), *Venezuela Is Empty: Schools Are Without Students And Teachers*, 23/07/2019, <https://panampost.com/sabrina-martin/2019/07/23/venezuela-students-teachers/?cn-reloaded=1> [geraadpleegd op 09/03/2020]
- Polga-Hecimovich J., *Organized Crime and the State in Venezuela under Chavismo*, 25/05/2019, in: *The Criminalization of States: The Relationship between States and Organized Crime*, pp.189-207. [https://www.researchgate.net/publication/331313327\\_Organized\\_Crime\\_and\\_the\\_State\\_in\\_Venezuela\\_under\\_Chavismo](https://www.researchgate.net/publication/331313327_Organized_Crime_and_the_State_in_Venezuela_under_Chavismo) [geraadpleegd op 24/02/2020]
- Presidenciave, *poverty and corruption force inhabitants of Delta Amacuro to migrate to Guyana and Trinidad and Tobago*, 18/02/2022, <https://presidenciave.com/parliament/poverty-and-corruption-force-inhabitants-of-delta-amacuro-to-migrate-to-guyana-and-trinidad-and-tobago/> [geraadpleegd op 26/04/2022]

Programa Venezolano de Educación- Acción en Derechos Humanos (PROVEA), *Graves violaciones a los derechos humanos y crímenes de lesa humanidad en enfrentamientos de La Victoria cumplen un año sin ser investigados*, 01/04/2022, <https://provea.org/actualidad/graves-violaciones-a-los-derechos-humanos-y-crime-nes-de-lesa-humanidad-en-enfrentamientos-de-la-victoria-cumplen-un-ano-sin-ser-investigados/> [geraadpleegd op 10/05/2022]

Programa Venezolano de Educación- Acción en Derechos Humanos (PROVEA), *Informe Anual | Derecho a la Educación: Maduro mente para ocultar su fracaso*, 04/03/2020, <https://www.derechos.org/ve/actualidad/informe-anual-derecho-a-la-educacion-maduro-mente-para-ocultar-su-fracaso> [geraadpleegd op 09/03/2020]

Programa Venezolano de Educación- Acción en Derechos Humanos (PROVEA), *Lupa por la vida informe 2021*, 03/2022, <https://provea.org/wp-content/uploads/2022/03/lupa2021-1-1.pdf> [geraadpleegd op 19/04/2022]

Programa Venezolano de Educación- Acción en Derechos Humanos (PROVEA), *Tras un año de la masacre de La Vega los responsables siguen sin rendir cuentas a la justicia*, 08/01/2022, <https://provea.org/publicaciones/investigaciones/tras-un-ano-de-la-masacre-de-la-vega-los-responsables-siguen-sin-rendir-cuentas-a-la-justicia/> [geraadpleegd op 26/04/2022]

Programa Venezolano de Educación- Acción en Derechos Humanos (PROVEA), *Venezuela: escasa disponibilidad de agua acentúa las desigualdades*, 22/03/2022, <https://provea.org/actualidad/venezuela-escasa-disponibilidad-de-agua-acentua-las-desigualdades/> [geraadpleegd op 16/05/2022]

Regional Inter-Agency Coordination Platform, *Central America and Mexico: R4V Special Situation Report*, 07/03/2022, <https://www.r4v.info/en/document/central-america-and-mexico-r4v-special-situation-report> [geraadpleegd op 16/05/2022]

Regional Inter-Agency Coordination Platform, *Refugiados y migrantes de Venezuela*, 05/04/2022, <https://www.r4v.info/es/refugiadosymigrantes> [geraadpleegd op 16/05/2022]

Reuters (Armas M.), *Venezuelan government suspends negotiations with opposition*, 17/10/2021, <https://www.reuters.com/world/americas/maduro-envoy-alex-saab-extradited-us-cape-verde-radio-2021-10-16/> [geraadpleegd op 11/04/2022]

Reuters (Ellsworth B.), *Venezuela's Maduro hikes minimum wage 300 percent*, 14/01/2019, <https://www.reuters.com/article/us-venezuela-politics-wage/venezuelas-maduro-hikes-minimum-wage-300-percent-idUSKCN1P82E2> [geraadpleegd op 02/03/2020]

Reuters (Valderrama S. &, Kinosian S.), *Costco in Caracas: how Florida goods flood Venezuelan stores*, 16/12/2029, <https://www.reuters.com/article/us-venezuela-shops/costco-in-caracas-how-florida-goods-flood-venezuelan-stores-idUSKBN1YK16X> [geraadpleegd op 03/03/2020]

Reuters, *At least 23 dead in clash between gangs and police in Venezuelan capital*, 10/01/2021, <https://www.reuters.com/article/us-venezuela-security-idUSKBN29F0MP> [geraadpleegd op 04/03/2021]

Reuters, *EU states no longer recognise Guaido as Venezuela's interim president*, 25/01/2021, <https://www.reuters.com/article/us-venezuela-politics-eu-idUSKBN29U1A3> [geraadpleegd op 23/02/2021]

Reuters, *ICC prosecutor rejects Venezuela delay request, will seek investigation*, 21/04/2022, <https://www.reuters.com/world/americas/icc-prosecutor-rejects-venezuela-delay-request-will-seek-investigation-2022-04-21/> [geraadpleegd op 22/04/2022]

Reuters, *In Venezuela, inflation and dollarization deepen schism between private and state employees*, 09/05/2022, <https://www.reuters.com/world/americas/venezuela-inflation-dollarization-deepen-schism-between-private-state-employees-2022-05-09/> [geraadpleegd op 12/05/2022]

Reuters, *Venezuela opposition must stop pretending to be government*, Capriles says, 03/09/2020, <https://www.reuters.com/article/uk-venezuela-politics-idUKKBN25U01F> [geraadpleegd op 24/02/2021]

Reuters, *Worsening electricity cuts hit western Venezuelan state*, 18/04/2022, <https://www.reuters.com/world/americas/worsening-electricity-cuts-hit-western-venezuelan-state-2022-04-18/> [geraadpleegd op 16/05/2022]



- Radio France international (RFI), *Closing the 'escape valve': Venezuela pursues de-dollarization*, 06/05/2022, <https://www.rfi.fr/en/closing-the-escape-valve-venezuela-pursues-de-dollarization> [geraadpleegd op 12/05/2022]
- Rijksoverheid Nederland, *Algemeen ambtsbericht Venezuela 2020*, 11/06/2020, <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/ambtsberichten/2020/06/11/algemeen-ambtsbericht-venezuela-juni-2020> [geraadpleegd op 24/02/2021]
- Runrun.es, *COVID-19 en Venezuela: la pandemia de la opacidad ; El año del Coronavirus en Venezuela contado en gráficos*, 15/04/2021, <https://alianza.shorthandstories.com/Covid-19-en-Venezuela/index.html> [geraadpleegd op 15/04/2021]
- Runrun.es, *Guárico, Caracas y La Guaira lideran casos de COVID-19 en reporte del #10Abr*, 10/04/2022, <https://runrun.es/noticias/471436/guarico-caracas-y-la-guaira-lideran-casos-de-covid-19-en-reporte-del-10abr/> [geraadpleegd op 12/04/2022]
- SOSOrinoco, *Presencia, actividad e influencia de los Grupos Armados Organizados en la actividad minera al sur del río Orinoco*, 03/2022, [https://drive.google.com/file/d/1D487QQh\\_v88y8QEI1Bxz8iG9PtphnBl-/view](https://drive.google.com/file/d/1D487QQh_v88y8QEI1Bxz8iG9PtphnBl-/view) [geraadpleegd op 05/05/2022]
- SOSOrinoco, *About Us*, s.d., <https://sosorinoco.org/en/about-us/> [geraadpleegd op 05/05/2022]
- Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), *Food Systems in Conflict and Peacebuilding Settings: Case Studies of Venezuela and Yemen*, 12/2021, <https://www.sipri.org/publications/2021/other-publications/food-systems-conflict-and-peacebuilding-settings-case-studies-venezuela-and-yemen> [geraadpleegd op 12/05/2022]
- TalCual (Meneces C.), *Nuevo salario mínimo no alcanza para comprar ni un kilo de carne de res*, 10/01/2020, <https://talcualdigital.com/nuevo-salario-minimo-no-alcanza-para-comprar-ni-un-kilo-de-carne-de-res/> [geraadpleegd op 05/03/2020]
- TalCual (Meneces C.), *Nuevo salario mínimo no compra ni el queso para rellenar la arepa*, 28/04/2020, <https://talcualdigital.com/nuevo-salario-minimo-no-compra-ni-el-queso-para-rellenar-la-arepa/> [geraadpleegd op 29/04/2020]
- TalCual (Nederr S.), *Plan Gedeón no resiste un análisis operacional ni military*, 06/05/2020, <https://talcualdigital.com/plan-gedeon-no-resiste-un-analisis-operacional-ni-militar/> [geraadpleegd op 06/05/2020]
- The Economist, *A failed uprising against Nicolás Maduro*, 02/05/2019, <https://www.economist.com/the-americas/2019/05/02/a-failed-uprising-against-nicolas-maduro> [geraadpleegd op 16/03/2020]
- The Economist, *Juan Guaidó makes a dramatic attempt to oust Venezuela's regime*, 30/04/2019, <https://www.economist.com/the-americas/2019/04/30/juan-quaido-makes-a-dramatic-attempt-to-oust-venezuelas-regime> [geraadpleegd op 16/03/2020]
- The Economist, *More dollars and fewer protests in Venezuela*, 18/12/2019, <https://www.economist.com/the-americas/2019/12/18/more-dollars-and-fewer-protests-in-venezuela> [geraadpleegd op 03/03/2020]
- The Economist, *Nicolás Maduro tries to rescue Venezuela's economy*, 23/08/2019, <https://www.economist.com/the-americas/2018/08/23/nicolas-maduro-tries-to-rescue-venezuelas-economy> [geraadpleegd op 02/03/2020]
- The Guardian (Phillips T.), *Venezuela crisis: Maduro claims victory over 'deranged' coup attempt*, 01/05/2019, <https://www.theguardian.com/world/2019/may/01/venezuela-crisis-maduro-claims-victory-over-deranged-us-backed-coup-attempt> [geraadpleegd op 16/03/2020]
- The New Humanitarian (Ebus B.), *Thousands of Venezuelan migrants return home as Colombia lockdown brings tough choices*, 22/04/2020, <https://www.thenewhumanitarian.org/feature/2020/04/22/Venezuela-Colombia-migrants-coronavirus> [geraadpleegd op 14/05/2020]
- The New York Times (NYT) (Jakes L.), *U.S. Imposes Sanctions on Russian Oil Company Supporting Venezuela's Leader*, 21/02/2020, <https://www.nytimes.com/2020/02/18/world/americas/venezuela-russia-sanctions-trump.html> [geraadpleegd op 02/03/2020]

The New York Times (NYT) (Kurmanaev A. & I Herrera I.), *Venezuela's Capital Is Booming. Is This the End of the Revolution?*, 01/02/2020, <https://www.nytimes.com/2020/02/01/world/americas/Venezuela-economy-dollars.html?searchResultPosition=6> [geraadpleegd op 03/03/2020]

The United States Department of Justice, *Virtual press conference*, 26/03/2020, <https://www.justice.gov/live> [geraadpleegd op 30/03/2020]

The Washington Post (Krygier R.), *Venezuela's universities feel the sting of economic and political crisis*, 17/11/2017, [https://www.washingtonpost.com/world/the\\_americas/venezuelas-universities-feel-the-sting-of-economic-and-political-crisis/2017/11/15/665068aa-c59b-11e7-9922-4151f5ca6168\\_story.html](https://www.washingtonpost.com/world/the_americas/venezuelas-universities-feel-the-sting-of-economic-and-political-crisis/2017/11/15/665068aa-c59b-11e7-9922-4151f5ca6168_story.html) [geraadpleegd op 09/03/2020]

The World Bank, *Fact Sheet: An Adjustment to Global Poverty Lines*, 02/05/2022, <https://www.worldbank.org/en/news/factsheet/2022/05/02/fact-sheet-an-adjustment-to-global-poverty-lines> [geraadpleegd op 15/05/2022]

Trading Economics, *Venezuela Inflation Rate*, 03/2021, <https://tradingeconomics.com/venezuela/inflation-cpi> [geraadpleegd op 24/03/2021]

Transparency International, *corruption perceptions index 2021*, 25/01/2022, <https://www.transparency.org/en/cpi/2021/index/ven> [geraadpleegd op 21/04/2022]

Transparency Venezuela, *Organised Crime and corruption in Venezuela: A problem of State*, 06/2020, <https://transparencia.org.ve/wp-content/uploads/2020/11/Organised-Crime-in-Venezuela-Collusion-between-Crime-and-Government.pdf> [geraadpleegd op 25/02/2021]

Ultimas Noticias, *Venezuela will apply booster vaccination every four months*, 22/02/2022, <https://en.ultimasnoticias.com.ve/news/life/Venezuela-will-apply-booster-vaccination-every-four-months/> [geraadpleegd op 12/04/2022]

UNHCR, *Temporary Protection Status in Colombia*, 11/2021, <https://reliefweb.int/report/colombia/temporary-protection-status-colombia-november-2021-0> [geraadpleegd op 16/05/2022]

United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (UNOCHA), *Venezuela situation report*, 15/12/2020, <https://reports.unocha.org/en/country/venezuela-bolivarian-republic-of> [geraadpleegd op 19/04/2021]

US Embassy in Venezuela, *Covid 19 information*, 06/04/2022, <https://ve.usembassy.gov/covid-19-information/> [geraadpleegd op 14/04/2022]

USDoS, *Venezuela 2019 Human Rights Report*, 11/03/2020, p.2, <https://www.state.gov/reports/2019-country-reports-on-human-rights-practices/venezuela/> [geraadpleegd op 24/02/2021]

Venezuelaanalysis, *Venezuela's Gangs Have Been Turned into Armed Capitalist Enterprises (Part I)*, 19/08/2021, <https://venezuelaanalysis.com/interviews/15289> [geraadpleegd op 26/04/2022]

Vision of Humanity, *Global peace index map*, 07/10/2021, <https://www.visionofhumanity.org/maps/#/> [geraadpleegd op 14/04/2022]

VRT (Willems F.), *Een brood kost niet langer 7.000.000 bolivar, Venezuela schraapt nullen op bankbriefjes om gebruiksgemak te verhogen*, 01/10/2021, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/10/01/venezuela-nieuwe-briefjes-en-armoederapport/> [geraadpleegd op 12/05/2022]

Wilson Center (Ebus B.), *Exploiting Venezuela's Uncertain Future: Resource Conflicts and the Environment*, 03/2022, <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/uploads/documents/Bram%20Ebus%20Final.pdf> [geraadpleegd op 05/05/2022]

World Food Programme (WFP), *2020 - Global Report on Food Crises*, 20/04/2020, <https://www.wfp.org/publications/2020-global-report-food-crises> [geraadpleegd op 13/05/2020]

World Food Programme (WFP), *WFP Venezuela Food Security Assessment Main Findings | Data Collected between July and September 2019*, 23/02/2020, <https://reliefweb.int/report/venezuela-bolivarian-republic/wfp-venezuela-food-security-assessment-main-findings-data> [geraadpleegd op 04/03/2020]



World Food Programme (WFP), Global Report on Food Crises 2022, 04/05/2022,  
<https://www.wfp.org/publications/global-report-food-crisis-2022> [geraadpleegd op 05/05/2022]

World Justice Project, *Rule of Law Index 2021*, <https://worldjusticeproject.org/sites/default/files/documents/WJP-INDEX-21.pdf> [geraadpleegd op 12/04/2022]